

Kyläyhteisöt osana nuorten voimaantumista

**Rovaniemen Yläkemijoen kyläyhteisöjen vaikutus
alueen nuorten voimaantumisessa**

Pro gradu -tutkielma

Jenni Hartikainen

0192620

KTK/ Kasvatustiede

Lapin Yliopisto

Kevät 2013

Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Kyläyhteisöt osana nuorten voimaantumista:

Rovaniemen Yläkemijoen kyläyhteisöjen vaikutus alueen nuorten voimaantumisessa

Tekijä: Jenni Hartikainen

Koulutusohjelma/oppiaine: Kasvatustiede

Työn laji: Pro gradu -työ x Laudaturtyö__ Lisensiaatintyö__

Sivumäärä: 100

Vuosi: 2013

Tiivistelmä:

Pro gradu -tutkimukseni tarkoituksena oli selvittää, millainen vaikutus kyläyhteisöllä on syrjäkylänuorten voimaantumisessa. Tutkimuskohteenani toimi yhdeksän kylää käsittävä Yläkemijoen alue Rovaniemellä. Aineiston tutkimukseksi keräsin ryhmähaastattelulla, johon osallistui nuoria neljältä alueen kylältä. Aineiston analyysiin käytin sisällysanalyysia fenomenografisella otteella. Tutkimuksessani pyrin kuvaamaan nuorten näkemyksiä kyläyhteisöstä osana heidän elämäänsä ja kiinnittämään huomiota siihen, miten kyläyhteisö näkyy nuoria mahdollisesti voimaannuttavana tekijänä.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys muotoutuu voimaantumisen, sosiaalisen pääoman ja yhteisö – käsitteen ympärille. Voimaantumisen käsite on hyvin monisäikeinen. Pääsääntöisesti se tarkoittaa omaa elämänhallintaa ja kykyä vaikuttaa valinnoillaan niin omaan elämään kuin ympäröivään maailmaankin. Voimaantunut yksilö tai yhteisö kokee tulevaisuutensa kuulluksi siihen vaikuttavissa asioissa ja pyrkii myös omalla toiminnallaan saamaan aikaan positiivista muutosta.

Nuorten mahdollisuutta voimaantua kyläyhteisössä lähestytään tutkimuksessa voimaantumisen mahdollistavien tekijöiden kautta. Tulokset osoittavat, että Yläkemijoen alueen nuoret kokevat asuinympäristönsä ja kyläyhteisönsä tarjoavan heille voimaantumisen mahdollistavia tekijöitä, kuten mahdollisuuksia omaan elämänhallintaan, toimintavalmiuksien saavuttamista, vapautta ja vastuuta sekä mahdollisuuksia osallistua ja toteuttaa itseään. Nuoret luovat sosiaalisia suhteita ja toimivat myös yli kylärajojen. Tuloksissa korostuu erityisesti Yläkemijoen alueen ja aluelautakunnan merkitys voimaantumisen mahdollistajana sekä nuorten omien yhteisöjen luominen yli kylärajojen.

Avainsanat: Voimaantuminen, empowerment, sosiaalinen pääoma, yhteisö, yhteisöllisyys

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi x

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi__

(vain Lappia koskevat)

Sisällys

Johdanto	4
2. Yläkemijoen alue	7
3. Voimaantuminen.....	14
3.1 Empowerment käsitteen määrittelyä	14
3.2 Voimaantumisen ja empowermentin käyttömahdollisuudet	16
3.3 Voimaantumisen edellytykset ja mahdollisuudet	19
3.4 Voimaantuneisuuden sosiaalinen konteksti	22
3.5 Voimaantumisen arviointi	26
4. Sosiaalinen pääoma.....	29
4.1 Sosiaalinen pääoma -käsitteen määrittelyä	29
4.2 Sosiaalinen pääoma erilaisissa yhteisöissä	34
4.3 Sosiaalisen pääoman arviointi.....	37
5. Yhteisö	39
5.1 Yhteisö ja yhteisöllisyys	39
5.1.1 Yhteiskunnan muutokset.....	44
5.1.2 Yhteiskunnan muutokset.....	44
5.1.3 Arvot ja asenteet.....	47
5.2 Nuoret yhteiskunnassa ja yhteisössä	49
5.2.1 Koulun rooli	51
5.2.2 Nuoret ja osallisuus	53
6. Tutkimuksen toteutus	56
6.1 Tutkimusongelma.....	56
6.2 Laadullinen tutkimus ja fenomenografinen lähestymistapa	56
6.3 Tutkimusaineisto ja aineiston hankinta	60
6.4 Aineiston analyysi	65
6.5 Tutkimuksen luotettavuus, eettisyys ja pätevyys.....	69
7. Tulokset.....	71
7.1 Nuorten näkemyksiä kyläyhteisöistä.....	71
7.2 Kyläyhteisön merkitys voimaantumisessa.....	72
7.2.1 Aktiivinen toiminta	73
7.2.2 Vaikuttavuus	77
7.2.3 Turvallinen ja myönteinen ilmapiiri	79
7.2.4 Vastuunotto	82
7.2.5 Yhteisöllisyys	84
7.3 Johtopäätökset.....	86
8. Pohdinta.....	89
LÄHTEET	92
LIITTEET.....	100

Johdanto

Nuorten asema yhteiskunnassa on puhuttanut aina, mutta viime vuosina nuoret ovat nousseet esille osana yhteiskuntaa muun muassa Kataisen hallitusohjelmaan yhtenä kärkihankkeena kirjatun nuorten yhteiskuntatakuun toteuttamisessa. Nuorisotakuu tuli voimaan vuoden 2013 alusta, ja sen tavoitteena on nuorten työllisyyden edistämistä ja syrjäytymisen ehkäisy (www.nuorisotakuu.fi). Puheissa on tuotu esille, kuinka nuorisotakuun myötä nuoriso saadaan sidotuksi osaksi yhteiskuntaa. Nuoret ovat kuitenkin aina olleet osa yhteiskuntaa ja mukana sen toiminnassa monin eri tavoin. Nuorten vaikutus yhteiskuntaan niin globaalilla kuin kansallisella tasolla on huomattava. Lapset ja nuoret muokkaavat yhteiskuntaan samoin, kun se muokkaa heitä. (Mäntylä 2011.)

Nuorten asema yhteiskunnassa ja yhteiskunnan vaikutus nuoriin on mielenkiintoinen vyyhti. Oman tutkimukseni mielenkiinto kohdistuu syrjäseutujen nuoriin, sillä pienessä kyläyhteisössä voi yhteisön vaikutus olla suurempi kuin ennalta ajattelisikaan. Ajattelen yhteisöllisyyden kaupungissa hieman murentuneen, ja uskon sitä vielä maalaiskylistä löytyvän. Tämän tutkimuksen tavoite on selvittää, millainen vaikutus kyläyhteisöllä on nuorten voimaantumisessa. Pyrin tuomaan esille nuorten ajatuksia heidän asemastaan kylällä, kylän tulevaisuuden näkymistä ja kyläyhteisön toiminnasta. Päädyin tutkimusaiheeseen, koska näen yhteisöjen merkityksen yksilön elämässä tärkeänä asiasta. Nuoria ei aina oteta osaksi yhteiskunnan toimintaa täysipainoisesti. Näkisin, että etenkin kuolemassa olevissa pienissä kyläyhteisöissä, tulee nuoret nähdä voimavarana ja tulevaisuuden tekijöinä, joiden tukeminen voi vaikuttaa positiivisesti koko kyläyhteisön toimintaan. Tahdon tutkimuksessani tuoda esille voimaantumisen ehtoja sekä voimaantuneisuuden tarjoamia mahdollisuuksia. Tahdon tuoda esille myös perusteluja siitä, miksi nuorten palveluihin tulisi panostaa ja miksi lapset ja nuoret tulee huomioida entistä paremmin, jotta kyläyhteisöt säilyvät jatkossakin elinvoimaisina.

Paitsi nuorista, on nykypäivinä keskusteluun noussut paljon myös yhteisöllisyys. Näen yhteisöllisyyden vahvasti voimaantumiseen vaikuttavana ja sitä tukevana asiana. Yhteisön toimintaan voi soveltaa myös runsaasti sosiaalisen pääoman - käsitettä. Näin ollen nämä kolme; voimaantuminen, sosiaalinen pääoma sekä yhteisö, muodostavat tutkimukseni teoriapohjan.

Ajatus tutkimusaiheesta lähti liikkeelle myös omasta pohdinnastani Pohjois- Suomen nuorten osallistumis- mahdollisuuksista. Mitä pienemmällä paikkakunnalla ja mitä kauempana etelän kasvukeskuksista asuu, sitä vaikeampaa on osallistuminen moneenkin erilaiseen toimintaan. Pienemmissä kylissä muuttopaineet ovat varmasti vielä suuremmat. Suomalaista nuorisotyön tutkimusta käsittelevässä selvityksessä käy ilmi, kuinka muun muassa syrjäkylänuoret jäävät usein tutkimuksissa vähälle huomiolle. (Pöysä 2013.) Tahdoin omassa tutkimuksessani tuoda nimenomaan näiden nuorten ääntä kuuluviin, ja tarjota heille mahdollisuuden kertoa omista näkemyksistään. Kylien asenne omiin nuoriinsa ratkaisee mielestäni paljon sen, miten nuoret tulevaisuudessa suhtautuvat omaan kotiseutuunsa. Nuorten tulevaisuudenratkaisut puolestaan ovat merkittäviä koko kyläyhteisön säilymisen kannalta.

Kyläyhteisöjen rakenne, palvelut ja ylipäätään kylien elävänä säilyminen on nyky-yhteiskunnan rakenteellisten muutosten kourissa ollut pitkään uhattuna. Nuoret muuttavat pois kylistä opiskelemaan ja töihin, eivätkä enää välttämättä palaa kotiseudulle. Tästä huolimatta, on elinvoimaisia kyliä säilynyt, ja niiden asemaa on joissain määrin jopa alettu kohentaa. Pohjois- Suomessa muuttoliike on perinteisesti suuntautunut etelää kohteen, mutta esimerkiksi kasvava kaivosteollisuus sekä matkailu, ovat lisänneet mahdollisuuksia työllistyä myös omilla kotiseuduilla. Kylien asukkaiden voima maaseutujen kehittäjinä ja asiantuntijoina on alettu huomaamaan ja kylien asemaa on hieman pyritty kohentamaan. Rovaniemen alueella esimerkkinä voinee toimia aluelautakuntien perustamisen edistäminen. Tutkimuskohteenani toimii Rovaniemen Yläkemijoen alueen yhdeksän kylää, jotka yhdessä muodostavat aluelautakunnan. Tutkimukseni aineiston keräsin teemahaastattelun avulla. Saadun aineiston analyysiin käytin sisällönanalyysia fenomenografisella otteella.

Johdannon jälkeisessä luvussa kaksi esittelen tutkimukseni taustana Yläkemijoen alueen kylineen ja kerron hieman alueen historiasta ja nykytilanteesta. Seuraavissa luvuissa kolme – viisi käsittelen kussakin yhtä tutkimukseni teoreettista lähtökohtaa, voimaantumista, sosiaalista pääomaa sekä yhteisöä. Voimaantumisen teorian kautta luon pohjan omalle näkemykselleni voimaantumisesta, sekä siitä, miten se ilmenee tutkimuksessani. Sosiaalista pääoma -käsitettä avaavan yhteisöllisyyttä tukevana asiana. Yhteisöä käsittelen yhteisöllisyyden ja nyky-yhteiskunnalle tyypillisen yksilöllisyyden näkökulmasta. Yhteisöön liittyvään teoriaan olen sisällyttänyt kappaleita koskien myös nuorten asemaa yhteiskunnassa, nuorten osallisuutta sekä vallalla olevia arvoja ja asenteita.

Luku kuusi käsittelee tutkimuksen empiiristä toteutusta. Kerron tutkimukseni metodista sekä käyttämästäni analysointimenetelmästä teoriassa sekä miten olen soveltanut niitä käytännössä oman tutkimukseni kohdalla. Käsittelen luvussa myös tutkimuksen etiikkaa ja pätevyyteen vaikuttavia asioita. Seitsemännestä luvusta löytyvät tutkimustulokset. Olen jaotellut luvun vastaamaan ensin eritellymmiin tutkimusongelmiini ja lopulta myös kokonaisuudessaan tutkimuskysymykseeni. Kahdeksas, ja samalla viimeinen luku pitää sisällään oman loppupohdintani.

2. Yläkemijoen alue

Tutkimuskohteenani toimii yksi Rovaniemen viidestä kyläalueesta, Yläkemijoki ja tarkemmin määriteltynä kylät, jotka muodostavat Yläkemijoen alueen aluelautakunnan. Nämä yhdeksän kylää ovat Tennilä, Viiri, Vanttauskoski, Vanttausjärvi, Pekkala, Juotas, Autti, Pirttikoski ja Pajulampi. Kylät sijoittuvat Kemijoen yläjuoksulle, Rovaniemeltä Kuusamoon johtavan tien varrelle. Kauimmaisat kylät ovat noin 40 kilometrin päässä toisistaan. Kunnalliset palvelut ovat alueella keskittyneet pääasiassa Vanttauskoskelle, joka sijaitsee noin 50 kilometrin päässä Rovaniemen keskustasta. Asukkaita alueella on noin 1031 eli noin 1,7 prosenttia Rovaniemen koko väestöstä (vuonna 2010). (Pihlaja 2012, 2.)

Historia

Kemijoki on ollut kautta aikojen tärkeä liikenteen valtaväylä, ja sillä onkin ollut suuri merkitys Rovaniemen kehittämisessä 1800 -luvulta lähtien Pohjois- Suomen kauppakeskukseksi. Kesäaikaan Kemijoen vesireitit olivat kovassa käytössä, kun taas talvisin hyödynnettiin jääteitä. Kemijoen uomaa kulkeva talvitie, oli asukkaiden tärkein kulkureitti. Vesiliikenteen kausiluontoisuuden vuoksi alettiin Yläkemijoelle rakentaa myös maantietä. Tienrakennus tarjosi töitä kymmenille hevosmiehille, jotka ajoivat soraa tietä varten. Maatielinja vedettiin jo 1892 ja tietyöt aloitettiin pari vuotta myöhemmin. Työt kuitenkin keskeytyivät ja Rovaniemeltä Auttiin johtava tie valmistui lopulta vuonna 1920. Aluksi tie oli vain kesäkäytössä aurausten vuoksi, mutta vuonna 1932 se otettiin käyttöön myös talvisin ja samana vuonna myös ensimmäinen vakituinen linja-auto vuoro aloitti liikennöinnin Rovaniemen ja Auttin välillä. (Kiviniemi 2000, 13, 17, 51.)

Myös savotat vilkastuttivat ja kehittivät Yläkemijoen aluetta. Savottatyöntekijät asuivat vakituisesti työmailla ja suurille savotoille rakennettiin kämppäkartanoita, jotka tarjosivat ympärivuotisen asunnon, joskin vaatimattoman, sekä työtä ympärivuotisesti. (Kiviniemi 2000, 66.)

1900 -luvun Rovaniemen kuntahallinnon suurmittainen hanke oli kansakouluopetuksen järjestäminen koulupiiriasetuksen mukaisesti laajan kunnan eri osiin. Vaikka kunta oli jaettu koulupiireihin, täytyi aloite koulun perustamiselle tulla vanhemmilta. Auttissa aloite koulun perustamiseen syntyi vuonna 1916 vanhempainkokouksessa, jossa koulukäisiä lapsia todettiin alueella olevan 64. Kuntakokous päätti koulutyönaloittamisesta sillä ehdolla, että vanhemmat sitoutuisivat lähettämään lapsensa kouluun. Vuonna 1917 Auttissa aloitti Rovaniemen kunnan 11. kansakoulu 34 oppilaan voimin. (Embuske 1997, 247.)

1921 säädetyn oppivelvollisuuslain mukaan kaikkein 7-16 -vuotiaat olivat oppivelvollisuuden alaisia. Tämä tarkoitti muutoksia myös Rovaniemen kunnan koulupiiriin. Vuoteen 1937 mennessä Rovaniemelle oli määrä rakentaa 44 koulua, yksi jokaiseen koulupiiriin. Muun muassa Tennilään perustettiin uusi kansakoulu vuonna 1931. Kansakoulujen ohella opetusta tarjottiin myös kiertokouluissa. Vielä 1930 -luvulla kiersi jokaisessa kylässä lastenkoulu, toiselta nimeltään kiertokoulu. Syrjäisimmissä osissa maaseutua kiertokoulu kiersi aina 1940-luvulle asti. (Embuske 1997, 247; Kiviniemi 2000, 29.)

Voimalaitosten rakentamisen ollessa vilkkaimmillaan Rovaniemen maalaiskunnassa asui yli 23 000 henkeä, joka oli huomattavasti enemmän kuin tuolloin Rovaniemen kauppalassa. 1900- luvun puolivälin tienoilla kylätoiminta oli vielä vilkasta. Kylillä toimi niin liikunnallista kuin henkistäkin toimintaa aina tanssitapahtumista ja urheilukisoista näytelmäkerhoihin. Voimalaitosten valmistuminen sekä maa- ja metsätalouden koneellistuminen saivat kuitenkin aikaan muuttoliikkeen ja vuoteen 1975 väkiluku maalaiskunnassa oli pienentynyt 17 600 henkilöön. (Kiviniemi 2000, 80; Manninen 1997, 369- 370.)

Yhä edelleen Kemijoki hallitsee alueen maisemaa, ja on edelleen merkittävä kun tarkastellaan alueen historiaa, elinkeinorakennetta ja kehitystä. 1970 -luvulla alkanut ja yhä vallalla oleva kaupungistuminen muuttaa väestörakennetta myös Yläkemijoen alueella. Väki vähenee ja vanhenee, ja nuorten osuus pienenee. Tämä vaikutus on näkynyt jo vuosia muun muassa kyläkoulujen lakkauttamisena ja palveluiden vähenemisenä. Ylä-

kemijoen alueen kylät ovat tehneet jo pitkään erilaista yhteistyötä keskenään säilyttääkseen kylät asuinkelpoisina. Merkityksellisin yhteistyön muoto on alueelle vuonna 1993 Rovaniemen maalaiskunnassa aluehallintokokeiluna perustettu aluelautakunta. (Pihlaja 2012, 3.)

Aluelautakunta

Aluelautakunta lähti liikkeelle aluehallintokokeiluna, mutta on jatkunut jo lähes 20 vuoden ajan huolimatta Rovaniemen maalaiskunnan ja kaupungin kuntaliitoksesta vuonna 2006. Samanlaista lähidemokratian ja asukasvaikuttamisen ratkaisuja ei ole otettu käyttöön missään muualla Suomessa. Vaikka aluelautakunta on ollut joskus lopetusuhan alla, on sen malli siirtää todellista päätösvaltaa lähemmäs asukkaita Rovaniemellä vihdoin huomioitu. Vuonna 2012 alkaen Rovaniemen kaupunki pohtii osana laajempaa lautakuntauudistusta aluelautakuntamallin laajentamista myös muihin Rovaniemen kyliin. (Pihlaja 2012, 4- 10.)

Yläkemijoen aluelautakunnan keskeisinä arvoina kulkevat läheisyysperiaate, innovatiivisuus, monialaisuus sekä yhteistyö. Toiminnan tarkoituksena on järjestää alueella asukas- ja asialähtöisiä palveluja niin, että asukkaat saisivat tarvitsemiansa peruspalveluja omalta alueeltaan. Tavoitteena on ollut yhdistää alueen asukkaiden asiantuntemus kaupungin palveluksessa olevien ammattitaitoon samalla kun päätöksenteko tuodaan mahdollisimman lähelle asukkaita. Vuosien saatossa aluelautakunnan toiminnasta saadut kokemukset ovat olleen myönteisiä. Paitsi asiakaslähtöisten palveluiden järjestäminen, myös Yläkemijoen alueen identiteetin vahvistaminen ja asukkaiden, todelliseen oman alueen asioita koskevaan päätöksentekoon, osallisuusmahdollisuuksien kasvaminen ovat aluelautakunnan toiminnan seurauksia. Yläkemijoen aluelautakuntaan kuuluu kymmenen jäsentä, yksi jokaiselta kylältä kylän asukasmäärästä riippumatta sekä yksi nuorten edustaja. Lisäksi jokaisella jäsenellä on yksi varajäsen. Rovaniemen kaupunginvaltuusto hyväksyy jäsenet kyläkokousten esityksestä. (Pihlaja 2012, 4-10; tutkimushaastattelu.)

Elinkeinorakenne ja palvelut

Ennen Yläkemijoen, kuten niin monen muunkin Lapin maalaisalueen, elinkeinorakenne pohjautui maa- ja porotalouteen. Nykyään ne ovat suurimmalla osalla kylistä enää vain oheiselinkeinona. Alueen vireyteen ja nykyiseen tilaan vaikuttivat suuresti jokeen aikoinaan rakennetut voimalaitokset. (Pihlaja 2012; Yläkemijoki.) Kemijoen valjastamisen alullepanija oli Pohjolan Voima Oy, joka rakensi ensimmäisen voimalaitoksen Kemijokisuulle Isohaaraan sotien jälkeen 1940 -luvun lopulla. Tämän jälkeen Kemijoki Oy otti ohjat käsiin voimalaitosten rakentamisessa ja vastannut Kemijoen varustamisesta. (Kiviniemi 2000, 78 -79.)

Pirttikoskelle 1950 -luvulla ja Vanttauskoskelle 1960 -luvun lopulla rakennetut voimalaitokset ovat olleet alueella merkittäviä työllistäjiä, etenkin rakennusvaiheissaan. (Pihlaja 2012; Yläkemijoki.) Töiden ollessa vilkkaimmillaan, Kemijoki Oy:ltä tullut verokertymä oli parikymmentä prosenttia kunnan tuloista. Osuus pieneni myöhemmin, mutta oli vielä 1970 -luvulla kahdeksan prosenttia. (Manninen 1997, 400.)

Voimalaitokset merkitsivät merkittävää haastetta ja muutosta jokivarren asukkaille. Työttömyyden aikana jokiyhtiö tarjosi työtä ja hyvinvointia asukkaille, mutta toimi myös hyvänä veronmaksana kunnalle. Voimalaitosten myötä myös kulkuyhteydet paraniivat, sillä Kemijoen yli tehtiin suuria maantiesiltoja. Kemijoki Oy lunasti maanomistajilta kaikki voimalaitosten alle jäävät maa-alueet. Asukkaille voimalaitoksen vaikutus näyttäytyi suurina veden korkeuden vaihteluina, jotka vaikuttivat muun muassa talviaikaan jäänylikulkupaikkoihin pääsyyn sekä rantatörmien vierimiseen. Voimalaitokset vaikuttivat negatiivisesti myös lohenkalastuselinkeinoon loppumiseen. Yhteistyö Kemijoki Oy:n ja asukkaiden välillä alkoi kuitenkin sujua ja asukkaat tottuivat jokapäiväisiin veden vaihteluihin. (Kiviniemi 2000, 78- 79.)

Nykyään Yläkemijoen alueen elinkeinot rakentuvat pitkälti palveluiden ja matkailun varaan. Alueen ympäröivä luonto on valttina ja Yläkemijoen seudulla onkin lukuisia retkeily-, metsästys- ja kalastuspaikkoja. Jokaisella kylällä on omat erityispiirteensä,

mutta yhteistä kaikille on kesäisin kasvavat asukasmäärät kun kesäasuntojen omistajat tulevat lomillaan kylälle. (Pihlaja 2012; Yläkemijoki.)

Yläkemijoen kunnalliset palvelut ovat sijoittuneet pääasiassa Vanttauskoskelle sekä Auttiin. Ennen useissa kylissä oli omat kyläkoulunsa, mutta nykyään alueella toimii yksi yhtenäinen peruskoulu; Yläkemijoen koulu Vanttauskoskella. Vuosien saatossa koulun oppilasmäärä on laskenut ja tällä hetkellä koulussa on oppilaita 99. Koulun kanssa samoissa tiloissa toimii myös päiväkoti. Muita kunnallisia palveluja Vanttauskoskella ovat lääkärin vastaanottokerran kuussa, äitiys- ja lastenneuvola joka toinen kuukausi, terveydenhoitajan vastaanotto kolme kertaa viikossa. Auttissa terveydenhoitaja pitää vastaanottoa kahdesti kuukaudessa. Vanttauskoskella toimii myös Info ja palvelupiste Siula, kirjasto sekä liikunta- ja nuorisopalvelut. Yläkemijoella toimii kaksi päivittäistavarakauppaa, toinen Vanttauskoskella, toinen Pirttikoskella. Lisäksi alueella on huoltoasema, asiamiesposti, ravintola, taksiryttäreitä sekä lukuisia muita pienyrityksiä käsityöyrityksistä luotohoitolaan ja kalankasvatukseen. (Pihlaja 2012, 3; Yläkemijoki.)

Kylät

Yläkemijoen alueen kylät ovat aluelautakunnasta ja toimivasta yhteistyöstä huolimatta säilyttäneet oman vahvan identiteettinsä. Asukasluvultaan (2010) kylät koostuvat seuraavasti: Tennilä (99), Viiri (98), Vanttauskoski (244), Vanttausjärvi (74), Pekkala (94), Juotas (136), Autti (109), Pirttikoski (124) sekä Pajulampi (53). Kuten monella muullakin maalaisalueella, on myös Yläkemijoen alueen kylien väestörakenne vanhuspainotteista. Kaikille alueen kylille on tunnusomaista kauniit luonnonmaisemat sekä loistavat luontoharrastusmahdollisuudet kuten kalastus ja retkeily. Jokaisella kylällä on myös omaa järjestö-/yhdistystoimintaa toimintaa, jotka järjestävät muun muassa erilaisia tapahtumia. (Pihlaja 2012, 2; Yläkemijoki.)

Kylistä lähimpänä Rovaniemeä sijaitsee Tennilä, jonka asutus on levittäytynyt joen molemmille puolille. Elinkeinona maatalous on väistymässä, ja alueella on enää muutama talous, jossa harjoitetaan porotaloutta oheiselinkeinona. Uutena elinkeinona kylällä edustavat mansikka- ja viinitila sekä luontaishoitola. Tennilän entinen kyläkoulu jatkaa

puolestaan elämäänsä asunto-osakeyhtiönä. Viirin kylä on Yläkemijoen alueen vanhin kylä, jossa on ollut kiinteää asutusta 1600-luvun alkupuolelta lähtien. Tennilän tavoin myös Viiri levittäytyy molemmin puolin jokea. Viirin kylää ympäröivät kauniit hiekkatörmät ja maalaismaisemat. Vuonna 1987 kylä nimettiin Lapin läänin kauneimmaksi. Maa- ja metsätalous ovat toimineet kylän pääelinkeinona viime vuosikymmeniin asti. Nykyään kylällä on yksi toimiva karjatila ja poronhoitoa harjoitetaan oheiselinkeinona. (Yläkemijoki.)

Vanttauskosken kylän sijainti vilkkaasti liikennöidyllä risteysalueella vaikuttaa kylän elinvoimaa lisääviin vapaa-ajan asukkaiden määrään sekä alueen läpi virtaaviin matkustajiin. Kylän elinkeinot painottuvat jalostukseen sekä palveluihin. Kylällä on useita työllistäviä yrityksiä ja lisäksi siellä sijaitsevat pääasiassa alueen kunnalliset palvelut kuten yhtenäinen peruskoulu, terveydenhuolto ja liikunta- ja nuorisopalvelut. Yläkemijoen alueen kylistä kauimpana joenuomasta on Vanttausjärvi. Nimeänsä kantavan järven rannalla sijaitsevan kylän asukkaista osa saa toimeentulonsa matkailu- ja majoitustoiminnasta ja koneurakoinnista. Myös alueen läpi kulkeva Arctic Rally piristää talvisin ja saa ihmisiä kylälle läheltä ja kaukaa. (Yläkemijoki; tutkimushaastattelu.)

Pekkalan kylä loistaa myös kauniilla luonnonmaisemillaan. Maa- ja porotalous, metsä- ja porotalous, metsämatkailu sekä erilaiset konepalvelut ovat kylän pääasiallisia elinkeinoja. Yläkemijoen vapaaehtoisen palokunnan varikko sijaitsee Pekkalan entisellä paloasemalla. Juotasniemen kylä on luultavasti saanut nimensä kapean kulkureitin, juotin, mukaan, joka ennen voimalaitosten rakentamista ylitti kylän kohdalla sijaitsevan kosken. Kuten monen muunkin kylän elämä, myös Juotasniemen elämä vilkastuu kesäisin kun kesäasuntojen haltijat tulevat kylälle. Maa-, metsä- ja porotalous, puujalostus sekä osuuskuntatoiminta ovat osa kylän elinkeinoelämää. Auttin kylä sijaitsee noin 80 kilometrin päässä Rovaniemen keskustasta. Vanttauskosken lisäksi Autti on toinen Yläkemijoen alueen kylistä, jossa on saatavilla terveyshuollon palveluja. Vanhalla kyläkoululla toimii lisäksi kirjasto ja se on myös kylän harrastustoiminnan keskus. Autti henkii vanhan ajan lappilaiskylän maalaistunnelmaa ja vanhoja perinteitä sekä komeita maisemia hyödynnetään matkailun kehittämisessä. Palvelu- ja matkailuyrittäminen ovatkin kylän omimpia elinkeinoja. (Yläkemijoki; tutkimushaastattelu.)

Pirttikosken kylä syntyi 1950- luvun lopulla kun Pirttikoskelle rakennettu tunnelivoimalaitos hiljensi aiemmin vapaana kohiseen kosken Kemijoessa. Voimalaitoksen rakentaminen vilkastutti kylän elämää ja parhaimmillaan suursavotassa työskenteli lähemmäs parituhatta ihmistä. Nykyisin Pirttikosken kylä elää pitkälti matkailu- ja majoituspalveluista jotka ovat etenkin kesäaikaa käytettyjä. Myös karjankasvatus ja poronhoito ovat osa kylän elinkeinoa. Yläkemijoen alueen kylistä Pajulampi sijaitsee kauimpana Rovaniemen keskustasta. Aikoinaan Pajulammella asustivat pienissä mökeissään etenkin savotassa ja uittotöissä olevat. Nykyään kylällä on karjataloutta ja suhteellisen suuria maitotiloja. Ilahduttavaa on, että useat kylän viljelijät ovat nuoria lapsiperheitä, joilla on voimavara jota Lapissa tarvitaan, tulevaisuudenuskoa. (Yläkemijoki.)

3. Voimaantuminen

3.1 Empowerment käsitteen määrittelyä

Empowerment, voimaantuminen on käsitteenä erittäin moniulotteinen yleiskäsite, jonka sisältö muodostuu usein käyttötarkoituksen ja käyttäjän oman näkökulman mukaan eri konteksteissa. Laajuudessaan se on hieman hämärtynyt käsite, eikä siitä ole laadittu täysin yksiselitteistä yhtenäistä määritelmää. (mm. Heikkilä & Heikkilä 2001, 283.)

Yleisesti empowermentilla, josta käytän myös termiä voimaantuminen, tarkoitetaan prosessia, jonka aikana yksilöiden ja yhteisöjen kyvyt, mahdollisuudet ja vaikutusvalta lisääntyvät. Voimaantunut ihminen kokee olevansa vahva ja tasapainossa sekä itsensä, että ympäristönsä kanssa. Hän myös kykenee toimimaan itsenäisesti ja oma-aloitteisesti asettaen ja saavuttaen haluamiaan päämääriä. Voimaantumiseen liittyy vahvasti myös vastuu, paitsi omasta kehityksestä myös vastuullisesta toiminnasta itse oikeaksi katsoamalla tavalla. (Siitonen 1999, 88) Sisäinen voimantunteen kokeminen on ihmisestä itsestä lähtöisin oleva prosessi ja sen sanotaan olevan myös itsenäinen prosessi siinä mielessä, että voimaantumista ei voida tehdä toiselle tai toisen puolesta. (Heikkilä & Heikkilä 2001; Siitonen 1999, 84.)

Empowermentiin voidaan kuitenkin nähdä kuuluvaksi myös oleellisena osana ylhäältä tulevaa vallan luovuttamista, toiminnan aloitteellisuuden antamista, resurssien antamista ja luottamusta. (Ruohontie 1998b, 28.) Tämä voidaan kuitenkin nähdä voimaantumisen mahdollistavien tekijöiden tarjoamiseksi, sillä kuten aiemmin todettu, varsinaista voimaantumisen tunnetta ei voi siirtää toiselle ihmiselle. Kannustava palaute ja reflektiota tukeva vuorovaikutus ovat myös voimaantumisen saavuttamisen kannalta oleellisia asioita, jotka syntyvät sosiaalisissa suhteissa. (Siitonen 1999, 88.)

Voimaantumisessa on pitkälti kyse yksilön minässä tapahtuvassa muutoksesta, niin yksilön halussa toimia ja asettaa päämääriä kuin omiin kykyihin luottamisesta ja itsetunnona. (Siitonen 1999, 88) Empowermentissa on kuitenkin kaksi toisiinsa liittyvää puol-

ta. Voimaantumisessa tapahtuu muutos paitsi yksilön itsemäärityksessä eli minässä mutta osallistumisen kautta muutosta tapahtuu myös ympäristössä. Voimaantuminen ei tee eroa yksilön tai yhteisön kykenevyyden (power in) ja kontrollin (power on) välille sekä voi sisältää myös mukautumisen (power with) merkityksen. (Antikainen 1998, 201.)

Empowerment -prosessin ydinajatuksen Siitonen & Robinson (2001) kiteyttävät seuraavasti: ” Voimaantuminen on ihmisestä itsestään lähtevä prosessi. Se on samanaikaisesti henkilökohtainen ja yhteisöllinen (sosiaalinen) prosessi, eikä voimaa voi varsinaisesti antaa toiselle.” Myös Siitosen (1999) voimaantumisteorian viisi premissiä tiivistävät voimaantumisajatusta. Nämä premissit ovat:

1. Voimaantuminen on henkilökohtainen ja sosiaalinen prosessi; voimaa ei voi antaa toiselle.
2. Voimaantuminen on ihmisestä itsestään lähtevä prosessi, jota jäsentää päämäärät, kykyuskomukset, kontekstiuskomukset ja emootiot sekä näiden sisäiset suhteet.
3. Voimaantuminen vaikuttaa katalyytin tavoin sitoutumisprosessiin: vahva katalyytti (empowerment) johtaa vahvaan sitoutumiseen ja heikko katalyytti (disempowerment) johtaa heikkoon sitoutumiseen.
4. Voimaantuminen on yhteydessä ihmisen hyvinvointiin.
5. Voimaantuneisuus ei ole pysyvä tila.

(Siitonen 1999, 161.)

Käsitteen perusteelliseen määrittelyyn on tehty yrityksiä, mutta yhtä paljon sitä käytetään myös ”väärin” ja heikoin määrittelyin. Muun muassa tästä syystä voimaantumisen tutkimisessa on kohdattu ongelmia ja vaikeuksia laatia yhtä yhtenäistä voimaantumisteoriaa, joka osoittaisi, mitkä ilmiöt tai seikat aiheuttavat voimaantumisen, mikä voimaantumisen asteen ja mitä ominaisuuksia voimaantuneella ihmisellä on. Suomessa voimaantuminen ja empowerment määritellään pitkälti yksilön voimavarojen lisääntymisenä ja lisäämisenä, joka häivyttää siihen liittyvän käytännön toimien poliittisuuden, joka kansainvälisessä keskustelussa puolestaan liitetään vahvasti osana empowermentia. (Kuronen 2004, 292; Ristock & Pennell 1996, 1; Siitonen 1999, 9.)

Oma käsitykseni voimaantumisen on hyvin pitkälti samanlainen Siitosen voimaantumiskäsityksen kanssa. Erona katson sen, että mielestäni myös toisten ihmisten voimaannuttaminen on tietyssä määrin mahdollista. Suoraa voimaantumista ei voida antaa toiselle ihmiselle tai yhteisölle, mutta luomalla suotuisat olosuhteet ja antamalla mahdollisuuksia ja tilaisuuksia, on voimaantumisen kokemuksen syntyminen todennäköisempää kuin olettamalla, että ihminen löytää sen itsekseen. Kaiken kaikkiaan voimaantuminen on niin yksilölle kuin yhteisöllekin positiivinen ja mahdollistava ihannetilä.

3.2 Voimaantumisen ja empowermentin käyttömahdollisuudet

Empowerment -käsite on levinnyt koskemaan useita eri osa-alueita. Voimaantumiseen liittyvä tutkimus ja keskustelu nousevat esille mitä erilaisimmissa tilanteissa ja voivat sisältää niin yksilöllisen, yhteisöllisen kuin yhteiskunnallisenkin perspektiivin. Empowerment on sovellettua tiedettä ja tietoa, empiirisiä tutkimuksia sekä käytäntöjen kehittämisen käsitteellistämistä. Käsitteen monimuotoisuuden vuoksi tutkijat lähestyvät sitä omasta näkökulmastaan antaen sille erilaisia merkityksiä. Laajat käyttömahdollisuudet ja tulkinnat ovat tuoneet empowerment -käsitteen erilaisine suomennoksineen myös yleiskieleen. Voimaantuminen, valtaistuminen, voimavaraistuminen ja toimintakykyisyyden lisääminen ovat suomenkielen vastineita englanninkielen käsitteelle empowerment ja sen johdannaisille (empower, empowering, empowered). Vakiintunutta suomalaista vastinetta ei empowerment käsitteelle ole, vaan suomenkielessä käytetään eri termejä kun viitataan hieman erilaisiin ideologisiin sitoumuksiin ja toiminnallisiin tavoitteisiin. Usein rinnakkain käytetään kuitenkin myös suoraan alkuperäistä englanninkielen termiä empowerment. Vaikka käsite on sama, vaihtelevat sille annetut merkitykset muun muassa eri tieteisen ja käyttötarkoitusten mukaan. (Haverinen 2003, 46; Hokkanen 2009, 315; Kuronen 2004, 277. ks. myös Ristock & Pennell 1996, 1; Siitonen 1999, 83- 84.)

Empowerment käsitteen yleisyydestä kertonee se, että yhteiskuntaa ja ihmisiä sivuavista tieteenaloista tuskin löytyy enää sellaista, joka ei olisi jollain tasolla omaksunut empowerment käsitettä. Empowerment tuli suosituksi 1980 -luvun puolivälissä ihmisten hyvinvointia edistävien hankkeiden kautta ja 1990 -luvulla sen käyttö levisi myös kasva-

tus- ja organisaatiotutkijoiden keskuuteen. Voimaantuminen onkin sosiaalityön, kasvatustieteellisen- ja yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen, naistutkimuksen sekä kehitysmaatutkimuksen piirissä paljon käytetty käsite. Sitä käytetään myös vammaistutkimuksen ja arviointitutkimuksen käsitteinä ja erilaisissa terveyskasvatusprojekteissa. (Hokkanen 2009, 315; Kuronen 2004, 278; Räsänen 2004, 75.)

Sosiaalityössä voimaantumista on käytetty eniten käytännön työorientaatioissa. Sosiaalityön piirissä empowerment merkitsee prosessia, jossa ihmiset voivat parantaa elämänsä hallintaa ja kontrollia. Yksilöitä, ryhmiä, perheitä ja yhteisöjä pyritään auttamaan löytämään ja käyttämään resursseja ja välineitä, joita löytyy heiltä itseltään ja ympäristöstä. Voimaantumista on pyritty toteuttamaan niin yksilötasolla, yksilöiden välisellä tasolla kuin myös yhteisöissä tai organisaatioissa tai yhteiskunnallisella tasolla. Eri suuntausten välillä onkin eroja nimenomaan sen suhteen, millä tasolla voimistumista tavoitellaan. Valta on liitetty vahvasti voimaantumiseen, etenkin kansainvälisissä puoluepolitiikan ja sosiaalityön keskusteluissa. Ihmisen voimaantumisen tarve tulee usein ajankohtaiseksi silloin, kun ihmistä estetään, tai yritetään estää voimaantumasta. Räsänen mukaan voimaantumisajattelun lähtökohta on epäoikeudenmukainen yhteiskunta ja sen aiheuttamat seurausvaikutukset. Suomessa sosiaalityön voimaantumiskeskustelun taustalta puuttuu yhtä kokonaisvaltainen näkemys teoreettisesta, eettisestä ja poliittisista taustoista, jotka pidetään pitkälti asiakastyöstä erillisinä kokonaisuuksina, toisin kuin kansainvälisesti. (Hokkanen 2009, 325 -326; Kuronen 2004, 278, 281, 284; Räsänen 2006,75; Siitonen 1999, 117.)

Viime vuosina empowerment -käsitteen käyttö on ollut erittäin runsasta myös erilaisissa organisaatioiden kehitykseen ja johtamiseen keskittyvissä puheissa. Väljästi määritelty käsite sopii kattamaan alleen ihmisenä olemisen ja kehittymisen ydinasiat, sekä organisaation laadukkaan toiminnan ja tuottavuuden. Tavoitteena on usein korostaa molempien osapuolten hyötymistä. Voimaantumisprosessi onkin nousemassa keskeiseksi ja tavoiteltavaksi asiaksi. Empowermentin avulla pyritään realisoimaan työn, tehtävien ja tulosten väliset yhteydet, samalla rikastuttaen yksilön toimintaa. Heikkilä ja Heikkilä tuovat esille työorganisaatioissa käytettyjä empowermentin määritelmiä, joihin kuuluvat muun muassa Blockin (1987) ajatus siitä, että prosessissa olennaista on luoda yrittä-

juyshenkeä työorganisaatioon, jolloin jokainen kokee kehittävänsä ikään kuin omaa organisaatiotaan. Lighfoot (1986) tuo esille puolestaan persoonallisen voimantunteen, vastuun kokemisen ja valintojen mahdollisuuden. Smith taas käsittää voimaannuttamisen ihmisten rohkaisemisena siten, että he osallistuisivat itse sellaiseen päätöksentekoon ja aktiviteetteihin, jotka vaikuttavat heidän työnsä suorittamiseen. Kaikissa määritelmissä kuitenkin korostuu pyrkimys edesauttaa ihmisen oman voiman kehittymistä ja vastuuta siitä sekä oman työn suunnittelusta. Työorganisaatiossa tärkeintä on kuitenkin työntekijöiden voimaantuminen yhdistettynä organisaation tavoitteisiin. (Heikkilä & Heikkilä 2001, 281- 285 ks. myös Laaksonen 2003, 55- 67.)

Kasvatustieteiden tutkiessa laajasti ihmisen kasvua, kehitystä ja oppimista on voimaantumisajattusta sovellettu sen piirissä monin tavoin. Antikainen (1996) nostaa esille valtautumisen kouluttautumisen ja oppimiskokemusten avulla (Antikainen 1996, 274). Myös Ruohontie on käyttänyt voimaantumisajattelua uuden oppimisen yhteydessä. Voidakseen oppia, on oppijan tunnettava itsensä kykeneväksi (empowered). Jos ihminen ei tunne itseään edes jossain kykeneväksi, on hän voimaton (disempowered) lähtemään muutosprosessiin. Voimaantuneelle oppijalle (empowered learner) sen sijaan muutoskokemus on todennäköisemmin positiivinen. Ajatuksen voimaantumisesta voi liittää myös erilaisiin oppimiskäsityksiin. Konstruktivistisessä oppimiskäsityksessä oppiminen on oppijan oman toiminnan tulosta. Oppijan toimintaa ja tuloksiin vaikuttaa hänen oma näkemyksensä omasta roolistaan oppimistilanteessa. Oppilaiden voimaantuminen voi siis myös parantaa heidän oppimistuloksiaan. (Ruohontie 1998b, 27; Ruohontie 1998a, 79.)

Siitosen (1999) väitöskirjatutkimus käsittelee opettajaksi opiskelevien ammatillista kasvua, ja empiiristen löydösten sekä muiden tutkijoiden määritelmien perusteella jäsentää koko empowerment -käsitettä. Vaikka liike-elämä on ottanut voimaantumiskäsitteen vahvasti käyttöönsä, on myös koulutusorganisaatioissa ja työyhteisöjen kehittämishankkeissa on voimaantumisella tärkeä sija (Siitonen & Robinson, 2001, 61). Voimaantumisesta jäsentäviin osaprosesseihin liittyy myös vahvasti osa-alueita, jotka kuuluvat kasvatustieteen kentälle. Tällaisia ovat esimerkiksi minäkäsitys, itsetunto ja identiteetti. Näin

ollen voimaantumisentutkimus ja kasvatustieteellinen kenttä keskustelevat tiettyjen aihealueiden parissa.

Nykyinen keskustelu empowermentista on painopisteeltään sitä mieltä, että ihminen on yhä tärkeämpi yhteiskunnallinen voimavara. Ehkä tämän vuoksi voimaantuminen on nostettukin esille niin liike-elämän organisaatioissa, kouluorganisaatioissa, työyhteisöjen kehittämishankkeissa sekä kansalaisten oikeuksia ja aktiivisuutta sekä etnisten vähemmistöjen itsemääräämisoikeuden laajenemista ajavissa liikkeissä. Valtakysymyksistä on siirrytty voimaantumisen ongelmaan. Työssä uupuminen ja jaksamisen ongelmat, tarve kehittää oppivia organisaatioita sekä luovuuden ja riskinottokyvyn painottuminen sekä hyvinvointiyhteiskunnan ylläpitämisen kysymykset ovat vaikuttaneet keskustelun siirtymisen voimainotukseksi. (Siitonen & Robinson 2001, 64.)

3.3 Voimaantumisen edellytykset ja mahdollisuudet

Kuten aiemmin käy ilmi, on käsitteen määritelmässä ja käyttötavoissa eroja tutkijoiden kesken, niin myös voimaantumisen luonteen ymmärtämisessä. Osa tutkijoista on sillä kannalla, että toista ihmistä voidaan voimistaa ja vallan antaminen kuuluu oleellisena osana empowerment prosessiin. Osa taas katsoo kyseessä olevan muutos yksilön itsemäärittelyssä ja osallistumisen kautta tapahtuvassa muutoksessa ympäristössä. (Räsänen 2006, 95.) Yksiselitteisesti on vaikea määritellä, mitkä seikat tai asiat vaikuttaisivat voimaantumisen saavuttamiseen tai voimaantumisprosesseihin ja -strategioihin. Voimaantumisen saavuttaminen edellyttää kuitenkin aina tiettyjä asioita yksilöltä ja ympäristöltä.

Räsänen (2006) mukaan voimaantumisen kannalta yksilön on tärkeää hankkia kuusi seuraavaa asiaa. 1) Oikea ihmiskuva 2) oikea maailmankuva 3) oikea käsitys omista uskomuksista ja niiden ohjaavasta voimasta 4) käsitys omista kehitysmahdollisuuksista 5) rehellinen kuva omasta kehitystasosta ja 6) käsitys seuraavasta kehitysvaiheesta. Myös Siitonen (1999) jakaa sisäisen voimantunteen eri kategorioihin, jotka edesauttavat voimaantumisen saavuttamista. Nämä kategoriat ovat vapaus, vastuu, arvostus, luottamus, konteksti, ilmapiiri ja myönteisyys. Siitosen mukaan ratkaisevat puutteet yhdessä-

kin kategoriassa voivat vaikeuttaa heikentävästi sisäisen voimantunteen rakentumista. Voimantuneen ihmisen profiiliin on myös listattu ominaisuuksia kuten avarakatseisuus, sosiaalisuus, toisen kunnioittaminen, joustavuus (sosiaalisissa kanssakäymisessä) ja vastuuntunto. Sosiaaliin kanssakäymisiin liittyvät tilanteet ovat yleensä niitä, joiden kautta voimaantuneisuus tunnistetaan helpoiten. (Järvinen 2009, 11; Räsänen 2006, 10-11; Siitonen 1999, 61, 91.)

Voimaantumisen kohdalla on tärkeää myös huomioida mitkä asiat ovat ihmisen omia ”voimia” ja mitkä tulevat ulkopuolelta. Voimaantuneisuus sisältää muun muassa kontrollia omasta elämästä, luottamuksen omiin kykyihin, vastuullista luovuutta, kyvyn tunnistaa ja kehittää omaa toimintaa ja valintojen mahdollisuutta. Voimaantumisen kokeenista heijastuu myönteisyys, joka on vahvassa yhteydessä luottamukselliseen ilmapiiriin ja arvostuksen kokemiseen. Ihminen tahtoo itse yrittää parhaansa, mutta ottaa myös vastuuta yhteisön muista jäsenistä. Kokonaisuudessaan voimaantuminen on prosessi, joka mahdollistaa (yksilön) päämäärien saavuttamisen yhteistoiminnalla muiden kanssa. (Räsänen 2006, 10- 11; Siitonen 1999, 61.)

Empowerment - prosessia jäsentävät päämäärät (toivotut tulevaisuuden tilat, vapaus, arvot), kykyuskomukset (esimerkiksi minäkäsitys, itseluottamus, tehokkuuskomukset, vastuu), kontekstiuskomukset (esimerkiksi hyväksyntä, arvostus, ilmapiiri, toimintavapaus, yhteistoiminta, kollegiaalisuus, tasa-arvo), ja emootiot (esimerkiksi positiivinen lataus, toiveikkuus, onnistuminen/epäonnistuminen, eettisyys) sekä näiden keskinäiset merkityssuhteet. Siitosen (1999) mukaan ihmisten voimaantumisesta puhuttaessa on tarkoitus heidän itsensä tunnistaa, luoda ja kanavoida omat voimavaransa. Voimaantuminen on ihmisestä itsestään lähtöisin, ja hänen tulee löytää omat voimansa itsensä auttamisessa. Toimintaympäristön myönteiset olosuhteet voivat kuitenkin vaikuttaa merkittävästi voimaantumisprosesseissa. Yksilöä ympäröivällä yhteisöllä ja siinä vallitsevalla kulttuurilla on merkitys yksilön voimaantumisessa ja näin ollen toisissa ympäristöissä voimaantuminen on todennäköisempää kuin toisissa. Nyky- yhteiskunnan lisääntynyt pahoinvointi lisää tavallaan myös voimattomuutta. Muun muassa kateus ja pelko, korostunut yksilökeskeisyys ja kilpailu, vallanhalu, luottamuspula sekä havahtumattomuus ja

tiedostomattomuus ovat tekijöitä ihmisten voimien menettämisen taustalla. (Räsänen 2006, 11; Siitonen 1999, 92, 93, 158.)

Oppimisesta puhuttaessa voimaantumisen toteutuminen edellyttää Ruohontien (1998a) mukaan vapautta, tasa-arvoa sekä kykyä arvioida tosiasioita ja osallistua kriittiseen arviointiin. Jos oppija ei kriittisen itsearvioinnin aikana tunne itseään kykeneväksi, saattaa hän jättää koko opiskelun. (Ruohontie 1998a, 78.) Mielestäni Ruohontien näkemystä oppimisen ja voimaantumisen yhteydestä voidaan soveltaa myös laajemmin koskemaan muitakin elämäalueita. On kyse sitten oppimisesta, liikuntasuorituksesta tai oman elämänhallinnasta, mikäli ihminen ei tunne kykenevänsä suorittamaan jotain asiaa, hän helposti luovuttaa ilman yritystä. Mikäli hän taas tuntee voivansa onnistua, hän yrittää, vaikka takeita onnistumisesta ei olekaan.

Myös motivaatio on yksi oppimiseen liitettävistä käsitteistä. Voimaantumisen ja motivaation tutkimuksen käsitteet ovat hyvin lähellä toisiaan. Motivaatio on määritelty sisäiseksi tilaksi, joka saa aikaan, ohjaa ja pitää yllä toimintaa (Lehtinen, Kuusinen & Vuoras 2007, 177). Niin motivaatio – kuin voimaantumistutkimuskin ovat molemmat kiinnostuneita päämäärien asettamisen perustasta, päämääriinsä suuntautumisen prosesseista ja toiminnan seurauksena saavutettavasta tilasta. Ratkaiseva ero Siitosen mukaan motivaation ja voimaantumisen välillä onkin siinä, että voimaantumisen katsotaan olevan ihmistä itseään kasvattava prosessi, ja tämän vuoksi toisen voimistaminen (vrt. motivointi) ei ole mahdollista. Terminä voimaantuminen on syrjäyttänyt motivaation etenkin työorganisaatioissa. Voimaantuminen lähtee ihmisestä itsestä, mutta sillä on myös yhteisöön vaikuttava asema. Sen avulla pyritään realisoimaan työn, tehtävien ja saavutusten väliset yhteydet. Samalla yksilön toimintaa pyritään rikastuttamaan. (Heikkilä & Heikkilä 2001, 301; Siitonen 1999, 95, 98.) Mielestäni ratkaiseva ero voimaantumisen ja motivaation välille tulee siitä, että motivaatio ei edellytä sitoutumista persoonalliseen tai ryhmän kehittämiseen samalla tavoin kuin voimaantuminen. Empowerment kun edellyttää sitoutumisen niin persoonalliseen kuin organisaation kehittämisprosessiin.

3.4 Voimaantuneisuuden sosiaalinen konteksti

Voimaantuminen on aina henkilökohtainen prosessi, mutta se ei suinkaan ole yksisuuntainen. Toiset ihmiset, olosuhteet ja sosiaaliset rakenteet vaikuttavat voimaantumisprosessiin. Voimaantumis - ilmiön tarkastelu ainoastaan yksilön sisäisenä tunteena on yksipuolinen, jonka vuoksi sitä tulisikin tarkastella sosiaalisena ilmiönä. Voimaantunut ihminen toimii sosiaalisissa verkostoissa ja voimaantumista koetaan suhteessa niihin. Sosiaalinen konteksti tulee esille myös siinä, miten osaprosessit voivat olla yhteydessä tai merkityssuhteessa toisiinsa (esimerkiksi hyväksynnän kokeminen muilta voi olla yhteydessä positiivisen latauksen kokemiseen ja edelleen yhteydessä voimavarojen vapauttamiseen). Voimaantumisen osaprosessien välillä oletettavasti tapahtuu syyseurausprosesseja, vaikka niitä ei pystytä täysin osoittamaan. (Järvinen 2009, 8; Siitonen 1999, 118.)

Empowerment on noussut esille etenkin kehitysmaissa ja teollistuvissa valtioissa, kun vähemmistöt ovat alkaneet vaatia itselleen entistä suurempaa valtaa ja itsemääräämisoikeutta. (Fetterman 2005, 1-2; Heikkilä & Heikkilä 2001, 281;) Kansainvälisesti voimaannuttamisesta puhutaankin yhteisöjen, ja ennen kaikkea muita heikommassa asemassa olevien ryhmien, yhteydessä. On olemassa lukuisia malleja, teoksia ja tutkimuksia siitä, millä keinoin erilaisia yhteisöjä pyritään voimistamaan ja voimistumisprosesseja arvioimaan. (ks. mm. Fetterman, Kaftarian & Wandersman 1996; Mondros & Wilson 1994; Ristock & Pennell 1996.)

Ajatus yhteisöjen voimaantumiseen on alun perin lähtenyt hyvin pitkälti faktasta, että on olemassa ihmisryhmiä, joiden selviäminen yhteiskunnassa on vaikeaa erilaisista syistä johtuen. Voimaantuneeseen yhteisöön liitetäänkin sellaisia asioita kuten tietoisuuden lisääminen, puolesta puhuminen, ihmisoikeuksien puolustaminen, demokratian vahvistaminen sekä vaikuttaminen. Yhteiskunnassa selviämisen kanssa kamppailevat ihmiset joutuvat usein epätoivoiseen tilanteeseen, jossa he eivät osaa auttaa itseään ulos. Yhteiskunnan voimavaroja ja budjettia koettelevat tukemisyrietykset ovat usein hetkellisiä, mutta jos yhteiskunnan vauhdista pois pudonnut yhteisö ei osaa auttaa itseään, eivät tulevaisuuden näkymät ole kovin positiiviset. Osallistuminen ja osallistaminen ovat ny-

ky-yhteiskunnassa enenemässä määrin käytettyjä tapoja, joiden avulla pyritään tehokkaasti oman avun kautta saavuttamaan toimiva ja tehokas yhteisö, jollainen voimaantunut yhteisö pääsääntöisesti on. Muun muassa Miller, Rein ja Levitt (1995) nostavat esille, kuinka yhteisöissä voimaantuminen lähtee aina liikkeelle osallistumisen ja osallistamisen kautta. Voimaantuneen yhteisön saavuttamisella on kauaskantoisia vaikutuksia, sillä voimaantunut yhteisö pyrkii itse auttamaan itseään. Tällöin vapautuu myös ulkopuolisia ihmisiä ”auttamistehtävistä”. (Craig & Mayo 1995, 2; Järvinen 2009,15; Miller ym. 1995, 120.)

Voimaantumisella on erilaisia merkityksiä riippuen siitä puhutaanko yksilöllisestä vai sosiaalisesta kontekstista. Yksilöiden välillä voimaantuminen merkitsee resurssien jakamista yhteisen hyödyn saavuttamiseksi tai yhteistyötä. Ammatillisissa yhteyksissä se usein tarkoittaa fasilitointia ja yhteistyötä perinteisen ”tee niin kuin sanon” -mentaliteetin sijaan. Empowermentin lähestymistapa yhteisöistä puhuttaessa tarkoittaa valtasuhteiden, kulttuurisen kontekstin ja sosiaalisen toiminnan aktiivista tiedostamista. Tavoitteena on sellaisen tiedon rakentaminen, joka mahdollistaa muutoksen ihmisten elämässä yksilöllisellä ja kollektiivisella tasolla. (Ristock & Pennell 1996.)

Yhteiskuntaa ajatellen voimistumisprosessissa yksilöiden ja yhteisöjen mahdollisuudet toimia sen osallisina ja kompetentteina sen jäseninä paranevat. Empowerment on kaikin puolin mahdollistava tapahtumasarja. Paitsi yksilön omaa elämänhallintaa, voimaantumisen kautta voidaan saavuttaa myös yhteiskunnallista osaamista ja vaikuttamisen valmiuksia. Yhteisön viralliset ja epäviralliset käytännöt vaikuttavat myös ratkaisevasti voimaantumiseen. Yhteisön edellytykset vaikuttavat siihen, onko ihmisillä mahdollisuudet tehdä voimaannuttavia valintoja, käyttävätkö he näitä mahdollisuuksia ja johtavatko valinnat toivottuihin tuloksiin. Yhteisössä voimaantumista tapahtuu muun muassa erilaisten sosiaalisten organisaatioiden kautta. Toiminta sosiaalisissa organisaatioissa, joiden tavoitteena on hyödyntää yhteisön voimaa ja luoda muutoksia käytäntöihin ja valalla oleviin ohjelmiin, heijastuu siihen, miten toiminta vaikuttaa heidän näkemyksiin itsestään ja heidän kyvyistään olla mukana muutoksen tekemisessä. (Mondros ym. 1994, esipuhe; Mäkinen 2009, 181.)

Yhteiskunnallinen ulottuvuus voi olla myös empowermentin ensisijainen kriteeri. Hokkanen (2009) kirjoittaa Bob Mullalyn määritelmästä, jonka mukaan yksilöt ovat läsnä empowerment prosessissa, mutta he ovat läsnä ennen kaikkea ryhmän jäseninä. Päähuomio kiinnitetään ryhmän asemaan ja siihen, että prosessin edetessä ryhmän vaikutusvalta omaan elämäänsä ja elinympäristöönsä lisääntyy. (Hokkanen 2009, 318.) Myös työyhteisöissä ja organisaatioissa voimaantumiseen liittyy sosiaalinen konteksti. Organisaatioiden voimaantumisessa on tärkeää, että yksittäiset jäsenet hahmottavat oman tehtävänsä osana organisaation tavoitteiden saavuttamista. Voimaantuneella organisaatiolla on annettavaa niihin sidosryhmiin ja verkostoihin, joissa se toimii ja sen toiminta on niin vakiintunutta ja päämäärätietoista, että se kykenee myös osallistamaan ja huomioimaan sidosryhmät ja asiakkaat osaksi päätöksentekoa ilman, että se uhkaisi organisaation autonomiaa. Riittävä kapasiteetti (ydintoimintojen riittävä kompetenssi, riittävä informaatio ja kyky soveltaa sitä, toimintaan suhteutetut henkilöstö ja talousresurssit) sekä kyky oman toiminnan kriittiseen arviointiin ovat voimaantuneen organisaation ominaisuuksia. (Järvinen, 2009, 13.)

Sekä henkilökohtainen että yhteisöllinen voimaantuminen ovat tärkeitä ja toisiinsa liittyviä prosesseja. Niiden välillä on myös eroa. Yksilön sisäinen voimaantuneisuus on aina vahvempi, eikä sillä suoranaisesti ole vaikutusta koko yhteisön voimaantumisessa. Yhteisö voi siis sisältää voimaantuneita yksilöitä, olematta kuitenkaan voimaantunut yhteisö. Tämän on arveltu johtuvan muun muassa kulttuuristamme, joka on melko yksilökeskeinen. Joissain toisissa maissa yksilönäkökulma on vähäpätöisempi, ja yhteisöllinen voimaantuminen koetaan tärkeämpänä. Voimaantunut yhteisö onkin haaste, sillä siihen pätee sama ajatus kuin Sengen oppivaan organisaatioon. Sengen mukaan oppiva organisaatio ei synny vain yksilöiden summana, samoin on voimaantuneen yhteisön laita. (Takkanen 2005, 163.)

Voimaantunutta yhteisöä ei siis saavuteta ynnäämällä voimaantuneet yksilöt yhteen. Voimaantuneilla yksilöillä voi olla erilaisia tavoitteita ja toimintatapoja, kuin voimaantuneella yhteisöllä olisi. Yhteisön voimaantuminen vaatii yhteisöllisyyttä, yhteisiä tavoitteita ja päämääriä, yhteistä toimintaa ja sen kriittistä arviointia sekä vastuuta toiminnasta. Yhteiskunnassa vallitseva ilmapiiri, asenteet, kulttuuri ja lainsäädäntö voivat

joko vahvistaa tai estää voimaantumista yhteisössä. (Järvinen 2009, 15; Ristock ym. 1996.)

Suomessa tutkimuksia yhteisöjen voimaantumisesta on tehty vähän siihen verrattuna, kuinka kansainvälinen ja nousujohteinen käsite voimaantuminen on. Tutkimuskentällä voimaantumisesta puhutaan paljon yksilötasolla, ja yhä enenevässä määrin myös työorganisaatioiden yhteydessä. Työyhteisöjä varten onkin erilaisia malleja työelämän kehittämiseen. Takasen (2005) teos *Voimaantuva työyhteisö - miten luomme tulevaisuutta?* perehdyttää voimaantumisorientaatioon ja esittää käytännön sovelluksia työyhteisöjen käyttöön. Työyhteisön voimaantumisprosessin tavoitteena on tukea työyhteisön kehittymistä ja kykyä päästä haluamiinsa tuloksiin. (Takanen 2005, 215.) Työyhteisön voimaantuminen poikkeaa muiden yhteisöjen voimaantumista ratkaisevimmin siinä, että organisaatiolla on yleensä myös rahallinen tavoite joka ajaa kehittämään toimintaa. Voimaantumisprosessin ajatus on siis tavoitteiltaan hieman erilainen, vaikka siinä pyritään myös työntekijöiden henkilökohtaiseen kehittymiseen.

Mäkisen (2009) tutkimus, *Digitaalinen voimistaminen paikallisten yhteisöjen kehittämisessä*, käsittelee eri maissa toteutettuja yhteisöllisiä digitaalisen median projekteja. Tutkimuksen lähtökohtana on ollut muutoksen pyrkivä toiminta, ja se johtaa myös teorian toiminnalliseen sovittamiseen. Taustalla ovat tietoyhteiskunnan jyrkkenevä eriarvoisuus sekä yksipuoleinen vastaanottava kansalaisuus, joka aiheuttaa eriarvoisuutta suhteessa osallisuuteen ja vaikuttamiseen. Tutkimuksessa kohteena on digitaalisen voimistamisen prosessi, joka voi lisätä tietoyhteiskunnan kansalaisten osallistuvaa roolia. Voimistamisen Mäkinen käsittää vahvistumisen mahdollistavaksi ja kompetenssia lisääväksi, jolloin kansalaisten tai koko yhteisön edellytykset osallistuvana ja omaa elämäänsä hallitsevina tietoyhteiskunnan yksikköinä paranevat. Mäkinen toteaa, että voimistuminen ei voi tapahtua ainoastaan välineellisiä digitaalisia siteitä rakentamalla, vaan voimistamisen tapahtumiseksi tarvitaan vuorovaikutteisia kehitys- ja toimintamalleja, joiden avulla lisätään osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. (Mäkinen 2009, 12, 24.) Tutkimuksen anti pätee mielestäni muutenkin kuin vain digitaalista voimistamista ajatellen. Voimistamisen mahdollisuudet ja toteutus siitä, että tarvitaan vuorovaikutteita jotka lisäävät osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia voi soveltaa käytäntöön puhut-

taessa yhteisöistä laajemminkin. Voimistumisen perusedellytykset ja vaikutukset ovat melko lailla samat, huolimatta siitä puhutaanko digitaalisesta voimistamisesta ja voimistumisesta vai yleisellä tasolla.

Salme Mahlakaarron väitöskirjatutkimus (2010) käsittelee identiteetin muodostumista voimaantumisen näkökulmasta. Myös Mahlakaarron tutkimuksessa on työlähtöinen näkökulma. Tutkimus nostaa esille subjektiivisen rakentumisen voimaantumisen eri konteksteissa. Hän näkee subjektiivisen voimaantuneisuuden lisääntyneenä tietoisuutena itsestä, omista suhteista sosiaaliseen ympäristöön ja omista vaikutusmahdollisuuksien vahvistumisena. Voimaantuminen toimii identiteetin muokkaajana ja uudelleenrakentamisen välineenä.

3.5 Voimaantumisen arviointi

Kuten aiemmin käy ilmi, on yksiselitteisesti vaikea määrittellä mitkä asiat vaikuttavat voimaantuneisuuden saavuttamiseen. Näin ollen myös voimaantumisprosessin ja voimaantumiskokemuksen arviointi ja mittaaminen on vaikeaa, melkein mahdotonta. Voimaantumisen ominaisuudet ilmenevät eri ihmisissä eri tavoin. Ominaisuudet (käyttäytyminen, taito, uskomukset), joissa voimaantuminen ilmenee voivat myös vaihdella, samoin kuin voimakkuusaste, ympäristö ja ajankohta voivat vaikuttaa voimaantumisen ilmenemiseen. (Siitonen 1999, 93.)

Järvinen (2009) kirjoittaa Beirstoren näkemyksestä, jonka mukaan voimaantuneen yksilön arvioinnissa tulee kiinnittää huomiota yksilön kykyyn ymmärtää omia sisäisiä prosesseja sekä ympäristön mekanismeja siinä esiintyvien syy-seuraussuhteineen. Yksilö kykenee siis hahmottamaan oman elämäntilanteensa syy-seuraussuhteita, sekä arvioidaan vaihtoehtoisia toimintatapoja. Pelkkä tieto omasta tilanteesta ei kuitenkaan ole voimaannuttava, vaan sen pohjalta on kyettävä tuottamaan ratkaisumalleja ja vaihtoehtoisia toimintatapoja. (Järvinen 2009, 10.) Voimaantumista voidaan arvioida myös tarkastelemalla asioita, joiden avulla saadaan selville voimaantumisen mahdollisuudet tiettyissä tilanteissa. Alsop ja Henisohn (2005) nostavat esille seuraavat:

1. Onko yksilöllä valinnan tekemiseen mahdollisuutta? (valinnan olemassaolo)
2. Käyttääkö yksilö valinnan mahdollisuutta? (valinnan käyttö)
3. Tuottaako valinta halutun lopputuloksen? (valinnan saavutus)

Takanen (2005) on soveltanut työyhteisöjen käyttöön voimaantumismittarin, jota voidaan räätälöitynä käyttää niin henkilökohtaisen kuin yhteisöllisenkin voimantunteen arvioinnissa. Mittari ei kuitenkaan ole tieteellinen, joten se antaa lähinnä välineitä itse-tutkiskeluun sekä oman työyhteisön tarkasteluun. (Takanen 2005, 241.)

Voimaantunutta yhteisöä arvioidaan sitä ympäröivän laajemman yhteiskunnan vuoro-vaikutuksen perusteella. Valta tehdä päätöksi, mahdollisuus saada ääni kuuluviin (oma tai yhteisön), kyky saada asioita poliittiselle agendalle, kyky neuvotella ”neuvottelemattomista” asioista sekä uskallus kyseenalaistaa vanhoja toimintamalleja ovat indikaattoreita voimaantumisen taustalla. Kuitenkin on vaikeaa mitata, missä määrin yhteisö toimii kollektiivina, ja missä määrin yksilöt toimivat yhteisöstä riippumatta itseohjautuvasti. Yhteisöjen kohdalla arvioinnissa voidaan kiinnittää huomiota siihen, ovatko yhteisöt pystyneet vaikuttamaan lainsäädäntöön, kansalaisaktiivisuuden lisääntymiseen, kollektiiviseen kykyyn tunnistaa ongelmia, asettaa yhteisiä tavoitteita ja saada yksilöitä toimimaan yhteisen edun puolesta. (Järvinen 2009, 10, 15.)

Empowerment evaluaatio on menetelmä, jota on kehitetty erilaisissa asukasosallistumisen ja yhteisökehittämisen kirjallisuudessa. Termi liittyy kehittämistyön edistämiseen ja sen tavoitteena on enemmänkin voimavaraistaa kun määritellä ohjelman tuloksia. (Haverinen 2003, 49) Voimavaraistavassa evaluaatiossa kaikki osapuolet osallistuvat evaluaatioon, ja evaluaattorin tehtävä on toimia ikään kuin fasilitaattorina. Fetterman (2001) nostaa esiin kolme askelta, joiden avulla voimaantumiseen tähtäviä projekteja voidaan arvioida. Projektien arvioinnin tavoitteena on auttaa projektien vetäjiä ja osallistujia kohdistamaan muun muassa dokumentointi oikein ja viemään prosessia eteenpäin uskottavasti, päämääränä kommunikatiivinen tila. Projektien askeleet ovat a) mission/tarkoituksen määrittäminen, b) selvittää projektiin osallistuvien pääoma, vahvuudet ja heikkoudet ja nykytila sekä c) tulevan suunnittelu tavoitteita ja päämääriä asettamalla. (Fetterman 2001, 23 -24.)

Empowerment evaluaatio ei siis suorastaan tarjoa keinoja voimaantumisen arviointiin, vaan nostaa esille niitä asioita, jotka yhteisössä toimivat ja joissa riittää parannettavaa. Suoria ratkaisuja eivät tarjoa myöskään mitkään muut arviointi tavat, yksiselitteistä keinoa mittaamiseen ja arviointiin kun ei ole. Kuitenkin tarkastelemalla ja arvioimalla muun muassa ympäristöä, voimaantumisen osatekijöitä ja ihmisten ominaisuuksia saadaan jo melko hyvä näkemys yksilön ja/tai yhteisön tilasta.

4. Sosiaalinen pääoma

4.1 Sosiaalinen pääoma -käsitteen määrittelyä

Sosiaalinen pääoma on noussut yhdeksi yhteiskunnallisen keskustelun suosikkiaiheeksi kuvaten yhteisön erityisominaisuuksia. Se on sosiaalisen vuorovaikutuksen oheistuote, jota ei voi säästää tai varastoida. (Hyypä 2005, 7.) Sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan yleensä sosiaalisia verkostoja ja ympäristöjä, sekä niiden tiettyjä ulottuvuuksia kuten normeja ja luottamusta, joiden kautta edistetään yhteisöjen ja verkostojen välistä sosiaalista vuorovaikutusta, yhteistoimintaa, resurssien hyödyntämistä sekä toimintojen yhteensovittamista. Käsite liittyy tiiviisti ihmisten hyvinvointiin, ja hyvinvoinnin muodostumiseen paitsi fyysisen pääoman (ihmisten tekemä pääoma ja luotopääoma) ja inhimillisen pääoman (työvoiman määrä ja työvoiman osaaminen) lisäksi myös sosiaalisen pääoman kautta. Sosiaaliset suhteet ja sosiaaliset instituutiot yksilöiden toimintaa suuntaavina vakiintuneina käytäntöinä ovat merkittävässä asemassa yksilön hyvinvointia ja yhteiskunnan suorituskykyä ajatellen, näin ollen sosiaalinen pääoma tehostaa yksilöiden tavoitteita ja yhteisön hyvinvointia. (Ruuskanen 2002, 5.)

Sosiaalinen pääoma on yhteiskunnan sosiaalisiin rakenteisiin juurtuneita normeja ja sosiaalisia suhteita, jotka mahdollistavat ihmisille oman toiminnan koordinoinnin haluttujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Sosiaalinen pääoma voidaan nähdä myös suoraan vastineena yhteisöllisyydelle. Tällöin määritelmä sidotaan kansalaisyhteisöön ja se on väestölle ominaista yhteenkuuluvuutta, joka näkyy esimerkiksi vapaaehtoisena toimintana ja keskinäisen luottamuksen synnyttäminä toimintaverkostoina. Sosiaalinen pääoma on nimenomaan yhteisön käsite. Se on aineeton hyödyke, jota yksittäinen ihminen ei voi omistaa vaan sitä on ainoastaan ihmisten muodostamilla yhteisöillä. (Hyypä 2002, 50; Hyypä 2005, 13 -19.)

Käsitteen juuret ovat pääasiassa taloustieteissä, jossa sosiaalisen pääoman termillä on pitkä historia. Se on esiintynyt satunnaisesti jo 1800 -luvulta lähtien, mutta systemaattisesti se alkoi kehittyä 1980 -1990 -luvulla virinneessä keskustelussa, jossa sillä viitataan sosiaalisen rakenteen aineettomiin ominaisuuksiin. Taloustieteissä pääoma on tuoton mukaan määräytyvä käsite, joka heijastuu myös sosiaalisen pääoman määrittelyssä eri konteksteissa. Sosiaalinen pääoman käsite muotoutui inhimillisen pääoman (human capital) kautta. Inhimillisen pääoman nähdään olevan yksi talouskasvun selittäjä. Siinä yksilöiden koulutukseen ja vähitellen myös työkokemukseen, terveyteen ja muihin vastaaviin investoinnin katsottiin olevan myönteisiä vaikutuksia talouden kasvuun. Sosiaalinen pääoma syntyi inhimillisen pääoman rinnalle tarkastellen yhteisöllisestä näkökulmasta toimijoiden välisiä suhteita eli yhteisön rakenteita ja normeja, yhdistäen sosiaaliset rakenteet yhtenä talouden tehokkuuteen vaikuttavana tekijänä. 2000- luvun puoliväliin mennessä käsite oli noussut yhteiskuntatieteellisen keskustelun keskiöön. (Jokivuori 2005, 8-9; Kajanoja 1998, 36 -37, 40; Ruuskanen 2001, 1-2, 31, ks. myös Kajanoja 2009, 72.)

Sosiaalinen pääoma voidaan jakaa useampaankin eri kehityssuuntaan. Bourdieu (1990) näkee sosiaalisen pääoman yhtenä tekijänä, jota voidaan käyttää resurssina yhteiskunnan sosiaalisten kenttien kamppailussa. Hänen mukaansa sosiaalinen pääoma liittyy yksilön jäsenyyteen samankaltaisten, toisiaan arvostavien henkilöiden tai organisaatioiden verkostossa. Jäsenyys tuo arvostusta ja luottoa, jota ylläpidetään symbolisesti. (Ruuskanen 2001, 26 -27) Pääasiallisia keskustelun virittäjiä ovat olleet kuitenkin Coleman (1988) ja Putnam (1993). Coleman korosti sosiaalisia suhdeverkostoja ja niiden rakenteita normien ja luottamuksen ylläpidossa. Hänen mukaansa sosiaalisen pääoman funktio on olla ”tuottava resurssi, jonka tehtävä on helpottaa toimijoiden intentionaalista toimintaa”. Putnam määrittää myös sosiaalisen pääoman koostuvan verkostoista, sosiaalisista normeista ja luottamuksesta, mutta hänen näkemyksensä eroaa Colemanin määritelmästä siinä, että hän näkee sosiaalisen pääoman olevan enemmän kuin sulkeutunut, kulloisellakin hetkellä käytössä oleva resurssi ja toimijan hyödyn tavoittelun henkilösuhteista olevan pikemminkin haitallista kansalaisyhteiskunnalle. (Jokivuori 2005, 8-9; Ruuskanen 2001, 15 -16, 22.)

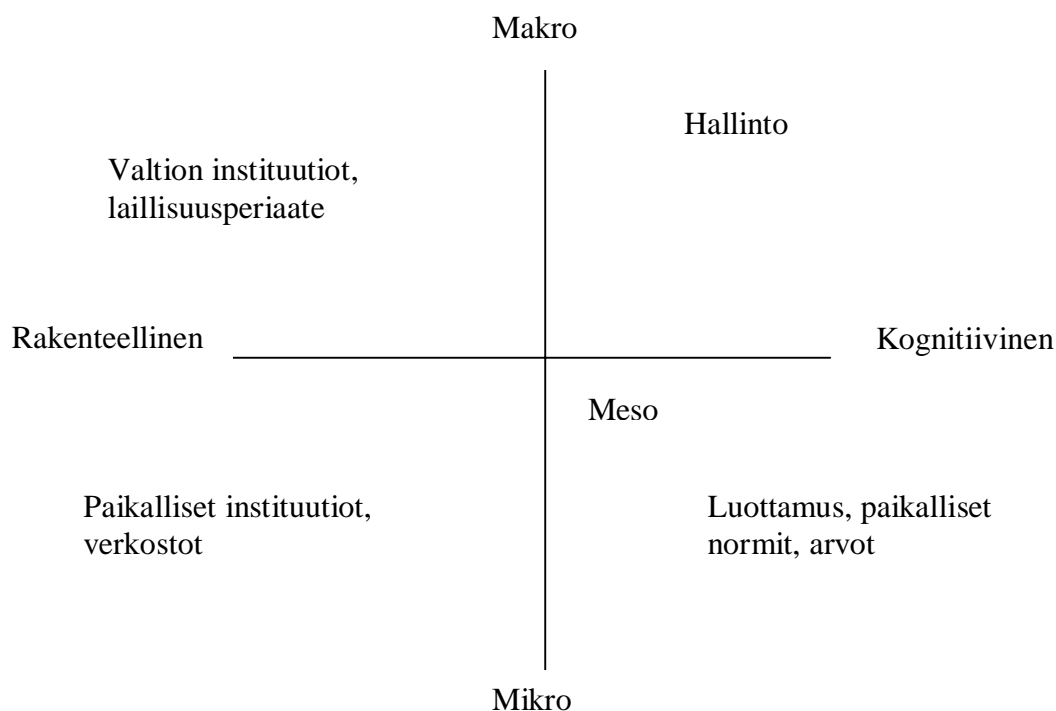
Putnamin Italia -tutkimus, ”Makin Democracy work. Civic Traditions in Modern Italy”(1993), käsitteli pohjois- ja etelä -Italian taloudellisen menestyksen ja demokratian eroja nostaan erojen syyksi sosiaalisen pääoman. Pohjois- Italiassa ihmisten välinen luotto oli suurempaa ja he verkostoituivat yli ammatti – ja luokkarajojen, heillä oli sosiaalista pääomaa, kun taas etelä -Italian tilanteeseen katsottiin vaikuttavan autoritaariset valtarakenteet ja sukuun rajautuvat sosiaaliset suhteet, eli sosiaalinen pääoma oli heikkoa. Sosiaalinen pääoma onkin Putnamin mukaan paikallisyhteisön tai maantieteellisen alueen ominaisuus. Se ilmenee yhteisön käytännöissä, verkostoja ylläpitävässä vapaaehtoisessa ja aktiivisessa yhdistystoiminnassa, paikallisten asioiden seuraamisessa. Putnam näkee sosiaalinen pääoman rakentamisen olevan myös toimivan demokratian avain. (Kajanoja 2009, 74; Putnam 1993, 163- 185, ks. myös Ruuskanen 2001, 22.)

Sosiaalisen pääoman ”pohjoismaisessa tulkinnassa” korostetaan valtion sekä julkisen sektorin roolia. Pohjoismaiset hyvinvointivaltiot ovat erottuneet lähes poikkeuksetta luottamusta ja kansalaisosallistumista mittaavissa vertailevissa tutkimuksissa. Pohjoismaissa kansalaisosallistuminen on aktiivista ja luottamus laajaa. Pohjoismainen tulkinta nostaa esille hyvinvointivaltion kyvyn pitää yllä kansalaisten käsitystä reilusta kohtelusta, yleisestä oikeudenmukaisuudesta ja yhteisistä pelisäännöistä, jotka puolestaan ylläpitävät yleistä luottamusta yhteiskunnassa. Hyvinvointivaltion tukiverkko luo myös yleistä luottamusta talouteen. Pohjoismaisen tulkinnan mukaan sosiaalinen pääoma ei liity niinkään tiiviisiin sosiaalisiin verkostoihin tai julkissektorista erillään oleviin kansalaisyhteiskunnan instituutioihin, vaan julkisiin instituutioihin, jotka muodostavat perustan toimivalle kansalaisyhteiskunnalle. (Ruuskanen 2009.) Hyvinvointivaltion asemaa sosiaalisessa pääomassa kuitenkin myös kyseenalaistetaan. Hyvinvointivaltioissa on vahva yksilöllisyys, ja kun julkinen sektori ottaa tehtäväkseen tukea yksilöitä, murenee yhteiskunnan jäsenten keskinäiset riippuvuussuhteet eikä sosiaalinen pääoma uusiudu. Kuitenkin hyvinvointivaltiota puolustavat tuovat esille sen, kuinka kaikki yksilöt voivat luottaa kuuluvansa vastavuoroisuuden normien piiriin parantaen näin toimintakykyä. (Ruuskanen 2002, 22 -23.) Tällöin sosiaalinen pääoma olisi ikään kuin julkinen hyödyke, joka jakaantuisi tasaisesti.

Sosiaalinen pääoma käsitettä on määritelty lukuisin tavoin ja sitä on sovitettu lukuisiin eri toiminta-alueisiin. Maailmanpankki on ottanut sosiaalisen pääoman käsitteen käyttöönsä ja sen piirissä sosiaalinen pääoma nähdään kaikkena yhteisöllisenä, joka edistää haluttujen tavoitteiden saavuttamista. Yhteisöllinen osallistuminen, kansalaisyhteiskunnan ja poliittisen yhteiskunnan instituutioiden toimivuus, kansakunnan sosiaalinen yhteenkuuluvuus (luottamus ja vastakkainasetteluiden vähäisyys), laillisuuden toteutuminen ja hallinnon sujuminen ovat määritelty maailmanpankin mukaan sosiaaliseen pääomaan kuuluviksi. Maailmanpankin sivuilla (www.worldbank.org) sosiaalinen pääoma on linkitetty yhteentoista yhteiskunnallisen teemaan muun muassa rikollisuuden ehkäisyyn, kasvatukseen, ympäristöön, terveyteen ja talouteen. On kuitenkin huomioitava, että maailmanpankin painopiste on taloudellinen ja haluttuna tavoitteena nähdään aina talouskasvu. (Hyyppä 2002, 50; Kajanoja 2009, 72; Maailmanpankki.)

Maailmanpankin määritelmän mukaan sosiaalista pääomaa voi tarkastella kolmesta näkökulmasta, esiintymismuodon, aggregointiasteen ja lopputulosten mukaan. Sosiaalinen pääoma voi esiintyä joko rakenteellisessa tai kognitiivisessa muodossa. Rakenteellisesti se koostuu näkyvistä sosiaalisista rakenteista, kuten verkostot ja organisaatiot. Kognitiivinen sosiaalinen pääoma ei ole heti havaittavissa, sillä se koostuu aineettomista elementeistä, kuten käyttäytymisnormit, asenteet, arvot ja luottamus. Toinen näkökulma tarkastelee sosiaalista pääomaa makro-, meso- ja mikronäkökulmasta. Makrotasolle kuuluvat koko poliittinen järjestelmä ja yhteiskunnan instituutiot. Mesotasolla puolestaan tarkastellaan alueita sekä niitä vastaavia toimintatasoja. Mikrotaso taas ottaa tarkasteluun yksilöt ja kotitaloudet. Seuraava oleva kuvio havainnollistaa näitä kahta näkökulmaa.

Kuvio 1. **Sosiaalisen pääoman muodot ja ulottuvuudet.**

(Hjerppe 2005, Grootaertin & van Basteoertin mukaan.)

Maailmanpankin määritelmän kolmas näkökulma kiinnittää huomion kollektiivisen toiminnan lopputuloksiin. Sosiaalisen pääoman voidaan olettaa olevan suuri niissä yhteiskunnissa, joissa havaitaan paljon yhteistoimintaa. (Hjerppe 2005, 108; Ruuskanen 2001, 49 -50.)

Tässä tutkimuksessa näen sosiaalisen pääoman käsitteen Putnamin tavoin paikallisyhteisön ominaisuutena. Sosiaalinen pääoma on luottamusta, normeja ja verkostoja, jotka sitovat toimijat yhteen parantaen näin yhteiskunnan toimintaa. Erona yhteisöllisyyteen näen ehkä sen, että yhteisöllisyys edellyttää mielestäni aktiivista ja näin ollen jollain tasolla hyvinkin tietoista osallistumista yhteisön toimintaan, kun taas sosiaalinen pääoma on jollaintasolla tiedostamaton, jo normeihin uponnut ominaisuus. Yhteisöllisyys voi olla myös enemmän sitoutunut jonkin asian ympärille, kun taas sosiaalinen pääoma on aluekohtainen. Käsitteet ovat kuitenkin siinä mielessä yhtenäiset, että mielestäni yhteisöllisyyden kautta voidaan saavuttaa myös sosiaalista pääomaa.

4.2 Sosiaalinen pääoma erilaisissa yhteisöissä

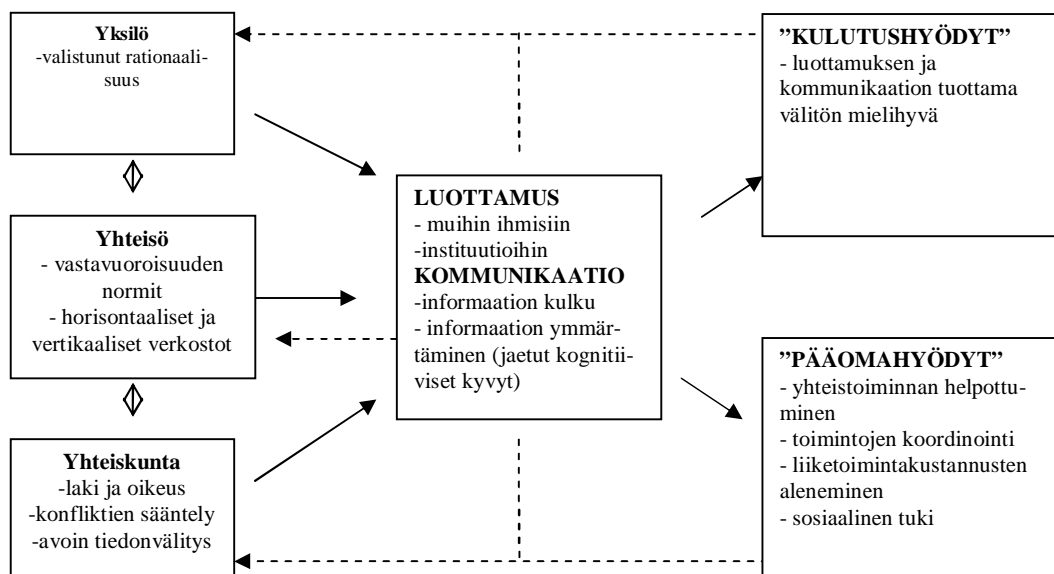
Kuten aiemmin jo käy ilmi, sosiaalinen pääoma on nimenomaan yhteisön käsite. Sosiaalista pääomaa ja sen osakomponenttia, luottamusta, on tutkittu ja pyritty mittaamaan lukuisissa eri konteksteissa. Talouden kehitys, demokratia, koulutus, terveys, nuorten identiteetti, yhdistykset ja erilaiset kehitysmaaprojektit ovat esimerkkejä sosiaalisen pääoman vaikutuksen tutkimuskohteista. (ks. mm. www.worldbank.org; Hjerppe 2005, 112; Kajanoja 2009, 74.) Käsite voidaan liittää organisaatioihin niin tuottavuuden kuin työhyvinvoinnin näkökulmasta sekä lisäksi myös muihin yhteisöihin ja verkostoihin sekä niiden toimivuuteen ja ihmisten hyvinvointiin.

Erilaisten tutkimuksen tuloksia on runsaasti. Sosiaalisella pääomalla on vaikutusta talouskasvuun, mutta myös yhteyksiä hyvinvointia mittaavien tekijöiden välillä. Kyläyhteisöjen tasolla sosiaalista pääomaa on tutkittu lähinnä kehitysmaissa, joissa tutkimukset osoittavat ihmisten hyötyvän luottamuksesta ja yhteistyötä. Terveystieteiden kannalta sosiaalisen pääoman positiiviset vaikutukset nähdään merkittävänä julkisena säästötoimenä, sillä terveys ja toimintakyky voivat olla olennaisesti riippuvaisia yhteisön sosiaalisen pääoman määrästä. Sosiaalisen pääoman ”hyvää tekeviä vaikutuksia” on vaikea määrittää yksiselitteisesti. Rankasti yksinkertaistaen, sosiaalinen ilmiö muuttuu psykologiseksi, ja vaikuttaa näin ihmisen aivotoimintaan, jonka voidaan katsoa vaikuttavan muun muassa terveyteen. (Hjerppe 2005, 116 -117, 74; Hyyppä 2005, 19; ks. myös Kajanoja 2009.)

Sosiaalinen pääoman vaikutusta on tutkittu myös lasten ja nuorten yhteydessä. Sosiaalisen pääoman vaikutuksiin voidaan liittää tutkimuksia muun muassa perusturvallisuuden ja luottamuksen synnystä sekä varhaislapsuuden vastavuoroisiin sosiaalisiin suhteisiin. Konkreettisimmat vaikutukset sosiaalisella pääomalla on nähty mikrotasolla. On muun muassa havaittu, että vanhempien tiivis kanssakäynti parantaa koulun suoritusastoa ja lasten oppimista. Myös sosiaalisen pääoman yhteyttä koulumenestykseen ja koulukeskeytyksiin on tutkittu ja tultu tulokseen, että sosiaalinen pääoman on inhimillisen pääoman edellytys. Sosiaalisella pääomalla on myös merkitystä lasten ja nuorten käyttäytymisen ja onnellisuuden osatekijänä ja se voidaan nähdä myös kehityksen edellytykse-

nä. Ikänsä puolesta lapset ja nuoret jäävät sosiaaliseen pääomaan liitetyn demokraattisen kansalaisosallistumisen ja yhteiskunnallisen keskustelun ulkopuolelle. Pääasiassa käsite onkin liitetty nuoriin määrittyen toiminnallisuuden ja tuloksellisuuden kautta. Sosiaalisen pääoman rakenteelliset tekijät kuten tiiviit normeja tuottavat verkostot, joissa luotetaan ja kontrolloidaan toisia, ovat merkityksellisiä ja keskeisiä. (Ellonen & Korkiamäki 2005, 414 -417; Hjerpe 2005, 116; Hyyppä 2005, 104.) Sosiaaliseen pääomaa ja myös voimistamista sivuaa mielestäni tutkimukset, joissa tarkastellaan nuorten kiinnittymistä yhteiskuntaan ja heidän osallisuusmahdollisuuksiensa vaikutusta heidän elämään ja asenteisiin. (mm. Shiller 2012; Ozer & Douglas 2012.)

Miten sosiaalinen pääoma sitten syntyy ja miten sitä voidaan lisätä? Ruuskanen jakaa sosiaalisen pääoman mekanismit luottamukseen ja kommunikaatioon. Sosiaalisen pääoman tuotoksina puolestaan saadaan ”kulutushyötyjä” sekä ”pääomahyötyjä”. Seuraava kuvio jaottelee sosiaalisen pääoman mekanismeja Ruuskasen mukaan.

Kuvio 2. Sosiaalisen pääoman mekanismit

(Ruskanen 2001)

Kaaviossa Sosiaalisen pääoman lähteinä ovat yksilö, yhteisö sekä yhteiskunta. Pääoman lähteet ovat kontekstisidonnaisia ja erilaisissa sosiaalisissa ympäristöissä niiden rooli ja erilaiset merkitykset korostuvat. Sosiaalisen pääoman mekanismit löytyvät kuvion keskeltä. Kontekstista huolimatta, Ruskanen uskoo mekanismien toimivan samalla tavoin. Luottamus lisää toisen toiminnan ennustettavuutta, joka voi kontrolloida osapuolten toimintaa (luo normeja ja toimintasääntöjä). Vuorovaikutuksen myötä kehittyy yhteinen identiteetti, jolloin edut koetaan yhtenäisiksi. Tuotokset syntyvät kommunikation ja luottamuksen myötä. Välittömät kulutushyödyt koetaan kun ihmisten välinen kanssakäynti on miellyttävää. Kulutushyötyjen rinnalla syntyy myös pääomahyötyjä, jotka helpottavat yhteistoimintaa, toimintojen koordinoitua ja ongelmien havaitsemista ja ratkaisemista tehostaen samalla yhteiskunnan suorituskykyä ja taloudellista tehokkuutta. (Ruskanen 2001, 45 -47.)

Ellonen ja Korkiamäki (2005, 419) ovat tarkastelleet erikseen lasten ja nuorten sosiaalisen pääoman lähteitä, sosiaalisen pääoman käytäntöjä ja vaikutuksia. He havaitsivat sosiaalisen pääoman syntyvän hyvin paikallisissa yhteisöissä, ja se katsottiinkin ensisijaisesti paikallisten yhteisöjen ominaisuutena, joka tuottamisensa resurssien kautta vai-

kuttaa myönteisesti lapsiin ja nuoriin. Kajanoja (2009) puolestaan tarjoaa yhdeksi sosiaalisen pääoman lisäämisen vaihtoehdoksi yhdessä Robert Hagforsin kanssa kehittelmäänsä hyvän kehän hypoteesia, jonka mukaan

- 1) laaja hyvinvointivaltio ja antelias sosiaalipoliittinen panostus vähentävät eriarvoisuutta
- 2) eriarvoisuuden väheneminen vahvistaa sosiaalista pääomaa
- 3) sosiaalisen pääoman vahvistuminen lisää koko yhteisön hyvinvointia ja
- 4) lisääntynyt hyvinvointi lisää hyvinvointivaltion kannatusta.

Hypoteesi perustuu ajatukselle laajasta hyvinvointivaltiosta joka turvaa kaikkien taloudellisen toimentulon, tarjoaa yhteläisiä palveluita ja tasaa elintasoeroja. (Kajanoja 2009, 76.)

4.3 Sosiaalisen pääoman arviointi

Käsitteenä sosiaaliseen pääomaan liittyy runsaasti kritiikkiä. Voidaan pohtia onko sosiaalisen rakenteen ominaisuuksien kutsuminen ”pääomaksi” mielekäästä. Pääoma on taloudellisessa keskustelussa ymmärretty aineellisina pääomahyödykkeinä, sosiaalisen pääoma -käsitteen myötä se on levinnyt koskemaan myös aineetonta sosiaalista rakennetta. Tästä syystä käsite on nähty joiltain osin hämäräksi ja harhaanjohtavaksikin. Pääoma käsitettä on kuitenkin perusteltu osuvaksi, sillä se on nostanut esiin yhteiskunnallisen ja taloudellisen keskustelun, haastanut vallitsevia käsityksiä talouskasvuntekijöistä sekä tuonut sosiaaliset kysymykset esille myös taloutta käsittelevissä korkean tason poliittikkakeskusteluissa. (Ruuskanen 2001, 29 -30.)

Kritiikin pääkohde on kuitenkin käsitteen epämääräisyys ja sen käytön monimuotoisuus ja venyvyys. Käsitettä käytetään useissa eri yhteyksissä ja usein huonoin määrityksin. Kriitikoiden mukaan sosiaalisesta pääomasta on tullut kehäpäättelyä, jossa myönteinen taloudellinen ja sosiaalinen kehitys selitetään sosiaalisella pääomalla. Kehitys ja sen selitys eivät aina ole erotettavissa toisistaan. Kritiikkiin liittyy paljon myös yhteiskuntapoliittista arvolatausta. (Kajanoja 1998, 32- 40.)

Sosiaalista pääomaa tarkastellessa on kiinnitettävä huomiota tapoihin, jolla sitä mitataan. Arvioiminen ja mittaaminen ovat kuitenkin edelleen kinkkisiä kysymyksiä. Sosiaalinen pääoman ollessa yhteisön ominaisuus, joka tavallaan siirtyy yksilöihin, on mittaaminen kohdistettava molempiin. Esimerkiksi pelkkä järjestöön kuuluminen ei vielä kerro mitään sosiaalisen pääoman määrästä, vuorovaikutuksesta ja yhteisöä sitovista tekijöistä. Luottamuksen ja ihmisten välisen vuorovaikutuksen mittaaminen on kuitenkin nähty yhtenä välineenä selvittää sosiaalisen pääoman määrään. Tutkijat ovat usein lähestyneet sosiaalisen pääoman mittauksia näiden kahden asian kautta. Mittauksissa Mark Granovetter on tehnyt jaon vahvoihin ja heikkoihin siteisiin. Vahvat siteet ovat lähipiirin (perhe, ystävät jne.) kiinteää yhteyttä ja heikot siteet puolestaan ylittävät lähipiirin yhdistäen suku-, ammatti- ja luokkarajoja. Kun toiminta, luottamus ja osallistuminen rajoittuvat vain vahvoihin siteisiin, voi se olla kehityksen este ja johtaa haitallisiin toimintoihin. Heikot siteet puolestaan edistävät luottamusta ja synnyttävät sitä sosiaalista pääomaa jona useimmat käsitteen näkevät. (Hyypä 2002, 50, 54- 59; Kajanoja 2009, 74.)

5. Yhteisö

5.1 Yhteisö ja yhteisöllisyys

Yhteisöön ja yhteisöllisyyteen liittyvää keskustelua käydään tällä hetkellä lukuisilla foorumeilla. Käsitteellä on monia ja merkityksiä ja sitä voidaan tarkastella useammasta näkökulmasta. Yhteisö käsite on kuitenkin epämääräinen ja sillä viitata sosiaalisten yhteenliittymien joukkoon aina yhteiskuntapoliittisista makroyhteisöistä lyhytkestoisiin vuorovaikutusmuotoihin arkikokemuksissamme (Lehtonen 1990, 12 -14; Saastamoinen 2009, 33.)

Saastamoinen on tiivistänyt yhteisötutkimuksen kolmijakoon. Yhteisö käsitettä voi lähestyä näkemällä yhteisöllisyyden perustana a) paikka ja paikkasidoksen b) diskursiivis-sosiaalisen ulottuvuuden tai c) normatiivis- poliittisen ulottuvuuden. Kokemukset paikasta ja paikallisuudesta määrittävät identiteettiämme ja suhdettamme muihin ihmisiin. Diskursiivis- sosiaalinen ulottuvuus näkee yhteisön syntyvän jaetuista kulttuureista ja merkityksistä, yhteisö on siis ne ihmiset, jotka ymmärtävät ja tulkitsevat maailmaa samalla tavoin. Normatiivis- poliittisessä ulottuvuudessa yhteisökeskustelu keskittyy paljon siihen, millainen elämän tulisi olla ja millaista yhteisöllisyyden tulisi olla. Keskustelu on myös poliittista ja yhteisöt esitetään usein välikappaleena erilaisten poliittisten päämäärien saavuttamisessa. (Saastamoinen 2009, 43- 45.)

Myös Lehtonen jakaa yhteisön tarkastelun kolmeen näkökulmaan. Empiirisen tutkimuksen näkökulmasta yhteisö nähdään tavallisimmin ainutkertaisena pienryhmänä, joka on melko marginaalitapaus kokonaisuutta ajatellen. Yhteiskuntapoliittisesta näkökulmasta tarkasteltuna yhteisö käsitetään yhteiskuntapoliittisina keinoina, joilla voidaan pyrkiä korvaamaan sosiaalipoliittista toimintajärjestelmää. Tässä näkökulmassa on otettava huomioon myös yhteiskunta yhteisöjen toimintaympäristönä. Kolmas näkökulma on teorianhistoriallinen näkökulma. Siinä yhteisö ja yhteisöllisyys viittaavat keskeisiin ryhmänmuodostuksen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen tapoihin, jotka ovat yhteiskuntatieteellisiä tutkimuskohteita. (Lehtonen 1990, 12- 14.)

Yhteisön yksiselitteinen määrittäminen on lähes mahdotonta. Se tarkoittaa erilaisia asioita erilaisille ihmisille. Laajimmillaan yhteisöjä voivat olla yhteiskunnallisella tasolla kansakuntien ja maanosien suuret muodostelmat. Yleisimmillään käsite kuitenkin viittaa ihmisten väliseen vuorovaikutuksen tapaan, yhteisyyteen, ihmisten väliseen suhteeseen tai siihen, mikä on tietylle ihmisryhmälle yhteistä. Yhteisölle tyypillistä on jäsenten välinen verrattain pysyvä ja välitön vuorovaikutus, joka määrittää jäsenten välisiä vuorovaikutussuhteita, yksittäisten jäsenten käyttäytymissäännöt (poikkeavuuden sieto) sekä jäsenten ja ei-jäsenten vuorovaikutusta koskevat säännöt. Yhteisöt voivat olla myös ulkoapäin määriteltyjä, muodollisia yhteisöjä. Tällöin jäsenillä ei ole yleensä ole tunnetta yhteenkuuluvuudesta. (Saastamoinen 2009, 41.) Esimerkkinä ulkoapäin määritellystä yhteisöstä voi olla viime vuosina paljon puhetta aiheuttaneet kuntaliitokset.

Yhteisöä voidaan lisäksi määrittää jotain yhteistä omaavien henkilöiden muodostamaksi kokonaisuudeksi. Tällöin yhteisö voi perustua esimerkiksi paikallisuuteen tai paikan rajat ylittävään yhteiseen omaisuuteen. Alueelliset yhteisöt, eli ulkoapäin tarkasteltuna tietylle maantieteelliselle alueelle sijoitettujen ihmisten joukko, muodostuvat yhteisön paikallisuuden perusteella. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että ihmiset itse välttämättä kokevat yhteyttä samalla alueella asuviin muihin ihmisiin. Yhteinen asuintila ei loogisesti edellytä yhteistä toimintaa, mutta on tunnusomaista vetää alueellinen läheisyys ja yhteisöllisyyden käsite yhteen. Asuinyhteisöissä yhteistä voi olla alue, jolloin vuorovaikutussuhteille on tyypillistä tuttuus, mutta ei välttämättä yhteisöllisyys. Toisessa päässä yhteisöllisyys voi kiteytyä symboliseksi yhteisyydeksi, jolloin puhutaan ”meidän taloista”, ”meidän asuinpaikkamme” ja niin edelleen. Toiminnallinen yhteisö kehittyy vuorovaikutuksen avulla ja ryhmäidentiteetti muotoutuu konkreettisten toimintojen seurauksena. Inhimilliset vuorovaikutussuhteet ovat tärkeä yhteisöä kuvaava asia. (Hyypä 2002, 25; Lehtonen 1990, 15, 25, 219, 225, ks. myös Kaipio 2000, 11 -12; Saastamoinen 2009, 41.)

Se, mitä yleensä ymmärrämme yhteisöllisyydeksi arkikielenkäytössämme viittaa vahvaan yhteenkuuluvuudentunteeseen. Keskeisiä tekijöitä yhteenkuuluvuuden tunteen

kehittymisessä ovat vuorovaikutus, yhteinen jaettu kulttuuriperintö ja ideologia eli yhteiset arvot ja ihanteet. Yhteinen toiminta ja yhteiset symboliset merkitykset liittyvät siis vahvasti yhteenkuuluvuuden tunteeseen. Yksi yhteinen piirre yhteisöllisyyden määrittelyssä kuitenkin on. Yhteisöllisyydessä sekä otetaan mukaan, että suljetaan samanaikaisesti pois. Jokainen yhteisö tekee määrittelyn siitä ketkä ovat yhteisön jäseniä ja ketkä eivät. (Saastamoinen 2009, 41- 42.)

Empiirinen tutkimus yhteisöistä on liittynyt yleensä maaseutumaisten kyläyhteisöjen ja niiden muutosprosessien tarkasteluun, kaupunkien kortteleiden ja asuinalueiden tutkimukseen sekä yhteisöjen luokkaperusteisiin tarkasteluihin. (Saastamoinen 2009,40.) Tämä ei kuitenkaan sisällä kaikkea sitä, minkä ihmiset arkielämässään ymmärtävät yhteisöllä vaan yhteisö ja yhteisöllisyys käsitteiden käyttö jäävät usein epäselviksi. Sen vuoksi niiden käsitteellistä merkitystä tulisi selventää jokaisessa käyttöyhteydessä.

Kyliä on tutkittu usein siitä näkökulmasta, miten ne mahdollistavat asukkaiden elämisen, eli kuinka palvelut ja muut elämisen välttämättömyydet on järjestetty. Kylien toimivuuden suhteen on eroja siinä, missä päin Suomen ne sijaitsevat. Alueellisuus on merkittävä tekijä ja näkisin, että esimerkiksi valtaviiden etäisyyksien takia pohjoisen kylät ovat ominaispiirteiltään melko erilaisia muun maan kylien kanssa.

Merja Laitisen ja Anneli Pohjasen tutkimus ”Ei tää niin syrjässä” Tutkimus elämisen mahdollisuuksista ja palveluista syrjäkylillä” (2001) on osa maaseudun kehittämisen tutkimuskokonaisuutta kansainvälisessä yhteistyössä toteutetussa EU:n Northern Periphery -ohjelmassa. Tutkimus tuottaa tietoa syrjäkyläisten asukkaiden elämisen ehdoista sekä päivittäis- ja hyvinvointipalvelujen merkityksestä ihmisten arkielämässä pohjoisen haja-asutusalueella. Tutkimustuloksissa käy ilmi voimakas yhteiskunnallinen murros, elinkeinorakenteen muutos maaseutuyhteiskunnasta palveluyhteiskunnaksi, joka asettaa haasteita niin kyläläisille kuin kuntapäätäjillekin. Myös kylien sosiaalinen rakenne ja toiminnallisuus ovat muuttuneet ikärakenteen muutoksen myötä. Tutkimus tarkastelee vaihtoehtoisia toimintamalleja muun muassa työllisyyden lisäämiseen ja palveluiden saatavuuden kehittämiseen.

Arja Kilpeläisen ja Anneli Pohjolan ”Kyläläiset keskiössä Tutkimus kylien hyvinvointipalveluista” (2007) on osa maa- ja metsätalousministeriön rahoittamaa tutkimushanketta ja saanut sysäyksen edellä esitellystä tutkimuksesta. Tutkimus tarkastelee hyvinvointipalveluiden nykytilaa, järjestämistä sekä tuottamisen mahdollisuuksia kolmessa lappilaisessa sivukylässä. Tutkimuksessa on haastateltu kylien asukkaita ja siinä kuvataan kyläläisten arkeen liittyviä asioita. Tutkimuksessa nousee esille muun muassa sivukyläen ja haja-asutusalueiden asukasmäärän lasku. Vaikka maaseutu koetaan turvallisenä ja viihtyisenä asuinalueena, käytännössä väki asettuu kaupunkimaisemmille alueille osaksi työn, ja harrastusten, osaksi palveluiden vuoksi. Tämä tuo haasteita hyvinvointipalveluiden kehittämiseksi ja turvaamiselle. Tutkimuksessa pohditaan myös kyläläisten heikkoa osallisuutta osana palveluiden suunnittelua, päätöksentekoa ja toteutusta. Tutkimus osoittaa maaseutujen rakennemuutoksia ja sitä miten ne vaikuttavat asukkaiden arkeen. Se tuo esille myös mahdollisia ratkaisuja hyvinvointipalvelujen kehittämiseksi.

Tässä tutkimuksessa tarkastelen nuoria osana yhteisöä, mutta myös tavallaan omana yhteisönään suuremman yhteisön sisällä. Näiden yhteisöjen syntyyn vaikuttavat niin vuorovaikutus, alueellisuus kun yhteenkuuluvuuden tunnekin. Edellä mainitut voivat toteutua niin toiminnallisina kuin symbolisinkin yhteisyyden muotoina. Käsittelen yhteisöllisyyttä myös tutkimuskohteiden merkitykselliseksi kokemisessa ja identiteetin muodostamisen kautta. Tutkimuskohteenani ovat nuoret, jotka asuvat kylissä. Yhteisö rakentuu tutkimuksessani vahvasti yhteisen asuinalueen, paikkaan sitoutumisen ja siellä tapahtuvan toiminnan perusteella. Kyläyhteisöt ovat usein kooltaan ihanteellisia yhteisölliseen toimintaan, jonka vuoksi niiden tutkiminen on yhteisöllisyyden kannalta antoisaa (Lehtonen 1990, 219).

5.1.1 Yhteisöllisyys vs. yksilö(keskeisyys)

Konkreettinen ihmiskäsitys liittyy yksilöiden kehityksen historiallisiin ja yhteiskunnallisiin yhteyksiin. Se painottaa yhteiskunnallisten suhteiden merkitystä ja näkee yhteiskunnan orgaanisena kokonaisuutena. Ihminen kehittyy vuorovaikutuksessa muiden ihmisten, yhteiskunnallisten instituutioiden sekä kulttuuriperinnön kanssa. (Rasku - Puttonen 2008, 161.)

Sosiaalisaatio on prosessi, jonka aikana ihminen oppii niitä tietoja, käsityksiä, sääntöjä ja asenteita, jotka mahdollistavat toimimisen yhteiskunnan jäsenenä. Perinteinen näkökulma sosiaalisaatioon on korostanut kulttuurisiirron yksisuuntaisuutta, mutta uudempi näkökulma korostaa myös lapsen ja nuoren omaa aktiivista panosta ja tarkastelee prosessia vuorovaikutuksena. (Helkama, Myllyniemi & Liebkind 2010, 82.)

Vuorovaikutus toisten kanssa on ihmisten voimavara. Yhteisön tehtävä ihmisten kehityksen tukena onkin huomattava. Yhteisöt ja yhteisöllinen elämä ovat ihmisen olemassaolon ja toiminnan edellytyksiä. Jatkuvuus ja sosiaaliset verkostot ovat tärkeitä inhimillisen kasvun tekijöitä, ne ovat myös tyypillisiä yhteisössä saavutettavia asioita. Kollektivististen arvojen mukaan yksilö on ennen kaikkea yhteisönsä jäsen. Yhteisön etu ja tavoitteet asetetaan oman yksityisen edun edelle. Yhteisön jäsenten tulee hyväksyä arvot ja käyttäytymistavat joita yhteisössä on. Historiallisesti yhteisö on ollut perhe tai suku, heimo tai etninen yhteisö. Modernin yhteiskunnan trendit nähdään usein individualististen arvojen mukaisina. Individualistinen yhteiskunta nähdään yksilöiden ryhmänä, jossa yksilöitä tarkastellaan abstraktisti ja historiattomasti. Yksilöllisen ihmisarvon, yksilön autonomian ja yksityiselämän kunnioittaminen sekä yksilön kannustaminen kehittämään itseluottamusta, kilpailevaa mielenlaatua ja luovuutta voidaan nähdä yhteisöllisyyttä hajottavina, eikä näiden arvojen katsota arvostavan yhteisöllisyyden merkityksellisyyttä. Vaikka yksilön merkitystä korostetaankin, nähdään yhteisön merkitys ja yhteisöllisyys kokemus esimerkiksi kasvatuksen tärkeänä päämääränä ja sitä pyritään edistämään. Kasvatuskäytännöissä yhteisöllisyyden katsotaan lisäävän erilaisuuden arvostamista, toisten kunnioittamista ja kykyä toimia joustavasti uusissa ja erilaisissa tehtävissä. (Antikainen ym. 2000, 13; Hautamäki 1996, 29; Helkama ym. 2010, 346; Rasku- Puttonen 2008, 161.)

Yksilön identiteettiä ei voida selittää yhteiskunnasta käsin, vaan se muovautuu yksilön valinnoista, jotka eivät ole yhteiskunnan määräämiä, vaikka vaihtoehtojen joukko on kyllä suurelta osin yhteiskunnallisesti määräytynyt. Biologiset, kognitiiviset ja emotionaaliset tekijät, yhteiskunnan rakenne, normit ja kulttuuri vaikuttavat muun muassa yksilön valintoihin. Kuitenkin myös vuorovaikutuksella ympäristön kanssa on merkitystä

ihmisten identiteetin muovautumisessa ja kehityksessä. Sosiaalinen kontrolli ohjaa ihmisten toimintaa lapsesta lähtien ja sosiaalisten suhteiden avulla lapsi oppii toimimaan osana yhteiskuntaa. Yksilöllisyys ja yhteisöllisyys eivät ole identiteetinkään muodostuksessa toisiaan poissulkevia, vaan ne voidaan nähdä myös toisiaan tukevinä. Jokainen ihminen on osa jotain yhteisöä, halusipa sitä tai ei. Vaikutamme ympäristöömme ajatuksillamme ja teoillamme, jolloin olemme yksilöinä osa yhteisöä. (Antikainen 1998, 135, 149, 191; Hautamäki 1996, 29 -30.)

Yhteisöllisyyden rakentaminen edellyttää yhteisön jäseniltä aktiivista osallistumista yhteisön toimintaan omana itsenään. Yksilöiden mielipiteet ja käsitykset muovaavat yhteisöstä sellaisen kuin se on. Yhteisöllisyyden kehittäminen asettaakin kommunikaatiolle suuria vaatimuksia. Suora, avoin ja rehellinen kommunikaatio auttaa yksilöitä suuntaamaan yksilölliset tavoitteensa siten, että niitä voidaan hyödyntää yhteisössä kokonaisvaltaisesti. Yhteisöllistäminen ja yhteisöllistyminen ovat kuitenkin eri asioita. Yhteisöllistää voidaan vain niitä, jotka sitä haluavat. Pakkotoiminnoilla, joiden tavoitteena on yhteisöllisyyden saavuttaminen, ei lopulta tavoiteta yhteisöllisyyttä, vaan pikemminkin päinvastoin. Sillä voi olla myös yhteiskuntaa rikkova vaikutus. Yhteisöllistyminen perustuu vapaaehtoiseen ja omavastuiseen toimintaan. Keskeisinä prosesseina voidaan pitää keskinäistä kunnioitusta, kunnioittavaa myötätuntoa, huolenpitoa sekä demokraattista keskustelua joka mahdollistaa erilaisten näkemysten esille tuonnin. Yhteisöllisyyden toteuttaminen on tapa toimia ja elää ja sitä tapahtuu siellä missä edellä mainittuja prosesseja noudatetaan ja tuetaan. Yhteisöllisyyttä ei voi oppia eikä yhteisössä ole yhtä yhteistä toimintatapaa, vaan kukin yhteisö muodostuu omanlaisessa ympäristössä omanlaisistaan ihmisistä. Yhteisöllisyyden toteuttaminen on käytännössä vaikeaa, sillä jotta sen myönteiset vaikutukset tulisivat irti, täytyy yhteisön jäsenten olla itse toiminnan sisällä. (Haapamäki ym. 2000, 30, 43; Lehtonen 1990, 246; Vanhakkala- Ruoho & Filander 2009, 385.)

5.1.2 Yhteiskunnan muutokset

Yhteisöllisyydestä on riittänyt puhetta viime aikoina. Ennen vuosituhaten vaihdetta julkisessa keskustelussa nostettiin paljon esille yksilön asemaa yhteiskunnassa sekä kä-

siteltiin aikamme individualistisia piirteitä. Vuosituhannen vaihteen jälkeen keskustelu on kääntynyt siltä osin, että keskustelut painottuvatkin jälleen yhteisöllisyyteen. Syitä keskustelun muutokseen voi etsiä muun muassa ihmisten lisääntyneestä pahoinvoinnista, joka johtuu osittain yksilöihin kohdistuvista paineista ja elämäkriiseistä, jotka he joutuvat kohtaamaan yksin. Yhteisöllisyyteen on alettu tuntea kaipuuta ja tarvetta, sillä yhteisöt on nähty vastauksena moniin sosiaalisiin ja kulttuurisiin ongelmiin. Ihmisten elämä on ollut ja tulee aina olemaan jatkuvaa muutosta. Jo elämänkaari takaa muutoksen lapsesta aikuiseksi. Muutokset tapahtuvat usein pitkällä aikavälillä, jolloin niitä on vaikea huomata. Näin myös yhteiskunnan muutokset ovat jatkuvia, vaikkakin usein vaikeita paikantaa ja havaita; ainakin välittömästi. Yhteiskunnan muutokset, etenkin rakenteelliset tapahtuvat hitaasti, jonka vuoksi varsinaiset merkit muuallakin kuin puheissa alkavat vasta hiljalleen näkyä yhteiskunnassa. (Filander & Vanhalakka -Ruohta 2009, 11; Hautamäki 2005, 10; Melin & Nikula 2003, 262; Saastamoinen 2009, 34.)

Yhteisön käsite on sosiologiassa liittynyt vahvasti yhteiskunnan muutoksen tarkasteluun. Yhteiskunnan modernisoitumisen jälkeen yhteisöjä ylläpitävät luonnolliset perinteet ovat kadonneet ja suunnitelmallinen ja sopimuksellinen yhteiskunta on astunut tilalle. Tällaista yhteiskuntaa on jatkuvasti ylläpidettävä ja uudistettava. Muutos on merkinnyt traditionaalisen yhteisöllisyyden rappeutumista, mutta toisaalta mahdollistanut uudenlaisen sopimus pohjaisen yhteisöllisyyden synnyn. (Saastamoinen 2009, 36, 40; ks. myös Melin & Nikula 2003, 253.)

Yhteiskunnan rakenteiden muuttuessa on myös elinkeinorakenne kokenut muutoksen. Maatalousyhteiskunnasta on siirrytty palveluyhteiskuntaan, ja alueellinen kehitys ympäri maata on vaihtelevaa. Elinkeinorakenteen muutos on vaikuttanut myös maaseutujen väestörakenteeseen. Jatkuvasti kehitys menee siihen suuntaan, että työikäinen ja työllinen väestö vähenevät ja iäkkäiden määrä kasvaa. Elinkeinorakenteen muutos keskittää työpaikat kaupunkiin ja kaupunkimaisiin kuntiin. Vuonna 2004 maaseutumaisissa kunnissa oli vain 15 % koko maan työpaikoista. Maatalouden osuus työpaikoista on säilynyt joissain kunnissa valtaelinkeinona, mutta palvelujen osuus on kasvanut huomattavasti. Yleensä palvelut ovat kunnan itsensä järjestämiä palveluja. Kolmas suuri työllistäjä maaseuduilla on teollisuus. (Tilastokeskus.) Elinkeino- ja ikärakenteen muu-

tos vaikuttaa myös maaseutujen nuorten elämään. Koulu ei enää välttämättä sijaitsekaan samalla kylällä vaan sinne on kuljettava pidemmän matkan takaa. Maaseutujen nuoret joutuvat usein myös muuttamaan ainakin hetkellisesti pois kotipaikkakunnaltaan opiskeluiden ja töiden vuoksi. Tällainen tilanne on havaittavissa myös tutkimuskylilläni Yläkemijoella.

Suomalaisesta yhteiskunnasta puhuttaessa ei voida jättää mainitsematta hyvinvointivaltiota ja sen kehitystä. Tällä hetkellä, tulkinnasta riippuen, hyvinvointivaltio on rakennemuutoksen tai alasajon kohteena. Suomalaisen hyvinvointivaltion yksi ominaispiirre on, että se pyrkii toimimaan yhteisöllisyyden edistäjänä ja tukijana, jolloin se pyrkii ratkaisemaan yhteiskunnallisesti merkittäviä ongelmia kuten työttömyys, köyhyys, ja epätasainen aluekehitys. Yhteiskunta ei jätä ketä täysin yksin selviämään sellaisten syiden vuoksi, jolle ei itse mahda mitään. Suomalainen hyvinvointivaltio tuottaa myös monia palveluita, joista huomattavimmat ovat koulu-, sosiaali-, ja terveystalvet. Valtio haluaa turvata tietyt palvelut jokaiselle kansalaiselle huolimatta heidän asuinpaikastaan tai varallisuudestaan. Kolmas suomalaisen hyvinvointivaltion piirre on se, että se on sosiaalisia ja taloudellisia eroja tasoittava valtio. (Harisalo & Miettinen 2004, 50 -51; Saastamoinen 2009, 35.)

Suomalainen hyvinvointiyhteiskunta on seurausta toimivasta hallinnosta ja vallankäytöstä ja muutokset siinä voidaan osaltaan nähdä myös toimimattoman hallinnon seurauksiksi. Vaikka suurinta päätösvaltaa käyttääkin Suomessa hallitus, on kansanvallalla myös voimaa. Erilaiset kansanliikkeet ovat olleet merkittävässä osassa suomalaisen yhteiskunnan synnyssä ja kehityksessä. Kansanliikkeiden kautta on pystytty vaikuttamaan erilaisiin yhteiskunnallisiin asioihin, tuomaan esille kansan näkemyksiä ja toiveita. (Jokinen & Saaristo 2002, 232.) Ryhmässä on enemmän voimaa toimia ja tuoda asioita esille kuin yksittäisissä ihmisissä. Näin ollen yhteiskunnan muutoksiin ja kehitykseen voidaan liittää voimakkaasti myös yhteisön merkitys.

Yhteiskunnallisen muutoksen suunta tai sen lopputulos ei ole koskaan ennalta määrätty. Sattumalla on aina vaikutuksensa. Esimerkkinä voidaan pitää internetiä, jonka alkupe-
räinen tarkoitus ei ollut lähelläkään sitä, millaisen vallankumouksen se on saavuttanut

koskien tiedon saatavuutta ja välitystä. (Melin & Nikula 2003, 263.) Tällä hetkellä pohjois-suomessa on paljon keskustelua matkailun kehittämisestä ja etenkin kaivosteollisuudesta, jotka molemmat olisivat alueelle merkittäviä työllistäjiä. Tulevaisuudennäköykymät voivat siis joltain osin olla myönteisiä myös pohjoisen syrjäseuduille ja alueen väestölle.

5.1.3 Arvot ja asenteet

Yksilöt kasvavat yhteiskunnan jäseniksi omaksuen niitä tietoja, sääntöjä, arvoja ja asenteita, jotka mahdollistavat yhteiskunnan jäsenenä toimimisen. Tätä prosessinomaista kasvua kutsutaan sosiaalisaatioksi. Kaikki inhimillinen toiminta edellyttää jonkin arvohierarkian tunnustamista ja arvot ovat ohjaavassa asemassa niin yksilön kuin yhteisönkin toiminnassa. Vallalla olevat arvot ja asenteet ovat osatekijöitä myös yhteiskunnan muutoksissa. Modernin yhteiskunnan trendien nähdään usein noudattelevan individualistisia arvoja, jotka kunnioittavat yksilöllistä ihmisarvoa, yksilön autonomiaa sekä yksityiselämää. Individualistinen yhteiskunta nähdään yksilöiden ryhmänä, jossa yksilöitä tarkastellaan abstraktisti ja historiattomasti. Kuten aiemmin on mainittu individualisten arvojen pohjalta iteluottamus, kilpaileva mielenlaatu ja luovuus ovat tavoiteltavia asioita. (Ahonen 2008, 198; Hautamäki 1996, 29; Helkama ym. 2010, 346.)

Yhteisön jäsenten tulee hyväksyä arvot ja käyttäytymistavat joita yhteisössä on. Arvot ovat hitaasti muuttuvia ja pitkälti kulttuurisidonnaisia. Karkeasti jakaen voidaan todeta vauraiden länsimaiden olevan individualistisia ja köyhien, suurten väestömäärän maiden olevan kollektivistisia. Tämän nähdään johtuvan muun muassa suurista valtaeroista maan sisällä. Individualistiset maat ovat suhteellisesti tasa-arvoisempia kuin kollektivistiset. Suomi kuuluu selvästi muiden pohjoismaiden kanssa individualistisen ja pienten valtaerojen maihin. (Helkama ym. 2010, 346- 347; Puohiniemi 2012.)

Yhteiskunnan edistämät arvot ovat merkittävässä asemassa hyvinvointivaltiosta puhuttaessa. Niillä on merkitystä tarkasteltaessa koko yhteiskunnan toimintaan. Arvot edistävät, kannustavat ja motivoivat ihmisiä toimimaan. Ne myös vaikuttavat siihen, miten ympäröivä maailma nähdään, suvaitsevaisuuteen ja suvaitsemattomuuteen. Näin olleen

hyvinvointivaltio on myös arvoyhteisö. Suomalaisen hyvinvointivaltion ominaispiirteisiin kuuluu vapaus, yhteisöllisyyden tavoittelemine (veljyys), sekä tasa-arvo. Jokainen ihminen on yhdenvertainen ja omaa luovuttamattomia oikeuksia kuten oikeus elämään, vapautteen ja onnellisuuden tavoitteluun. Keskeisin ja hallitsevin arvo suomalaisessa hyvinvointivaltion toiminnassa on tasa-arvo. (Harisalo & Miettinen 2004, 56 -57.)

”Arvot ovat osa ihmisten tietoista persoonallisuutta ja siksi mukana kaikessa, mitä ihminen tekee”, toteaa Puohiniemi (2012). Näin ollen arvot ovat merkittäviä myös yhteisön kehittymisen ja toiminnan kannalta. Arvoilla on myös vaikutusta tulevaisuuteen. Niitä asioita joita yhteisössä arvostetaan, yleensä kehitetään ja parannetaan. Nuorten huomioiminen ja arvostaminen kiinnittää heitä osaksi yhteisöä ja sitoo oman kylän toimintaan. Aiemmin mainittu maaseutujen väestörakenteen muutos johtuu pitkälti siitä, että nuorilla ei ole konkreettisia mahdollisuuksia jäädä kotipaikkakunnalleen opiskelemaan tai edes palata sinne töihin. Laitinen & Pohjola (2001) toteavatkin tutkimuksessaan, että nuorten työllistymiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota, jotta kylien tulevaisuus voitaisiin turvata.

Arvot liittyvät läheisesti normeihin, jotka voivat ilmetä esimerkiksi hyväksytyjä käyttäytymistapoja, järjestyssääntöinä tai määräyksinä. Kouluissa esimerkiksi ovat vallalla omat säännöt ja normit. Yksilöiden mielikuvat niistä kertovat aina jotain koulun ilmapiiristä ja opettajakunnasta. Säännöt ohjaavat ja antavat toimintamalleja, joita toteuttamalla tullaan hyväksytyiksi jäseniksi yhteisössä. Ne myös luovat turvaa ja ohjaavat käyttäytymistä. Normit ja säännöt ovat tavallaan arvojen ylläpitäjiä, sillä jokaisen säännön taustalla on jokin arvopohja. Koulu voidaan nähdä pienenä yhteisönä, joten samanlainen arvoajattelu käy myös kylä- tai muiden yhteisöjen kohdalla. Myös erilaisilla ryhmillä on omia arvoja ja normeja, jotka vaikuttavat ja ohjaavat toimintaa. Ryhmän jäsenyys voi yhdenmukaistaa toimintaa ja enemmistön vaikutuksen kautta muuttaa yksilöä, mutta myös yksilö voi vaikuttaa ja muuttaa ryhmää. (Ahonen 2008, 198- 199; Helkama ym. 2010, 279, 281.)

Asenne voidaan pelkistäen määritellä johonkin henkilöön, kohteeseen tai kysymykseen liittyvä, yleensä melko pysyväisluonteinen positiivinen tai negatiivinen arvio tai tunne.

Laajemmin määriteltynä asenne käsittää myös tunteen, ajatuksen ja toiminnan. Asenteiden kautta ihminen jäsentää maailmaansa arvioimalla ja reagoimalla suorasti tai epäsuorasti kognitiivisiin, tunteisiin tai käyttäytymiseen liittyvään. Asenteiden kohteet ovat sosiaalinen maailma ja siihen liittyvät ilmiöt. Varsin usein asenteet ovat opittuja, vaikkakin niiden muodostumisessa on takana erilaisia prosesseja. Esimerkiksi asian tuttuus tai jonkin omistaminen saa meidät suhtautumaan myönteisesti kohteeseen. (Helkama ym. 2010, 188- 189.) Kuten myös arvot, asenteet vaikuttavat ihmisten valintoihin ja päätöksiin sekä sitä kautta toimintaan.

Yhteisön arvot ja asenteet voivat vaikuttaa merkittävästi yksilön elämään. Jos arvot koetaan yhteisiksi, nähdään yhteisö usein ”omana”. Jos taas arvot ja asenteet poikkeavat paljon yhteisön jaetuista, voi yksilön olla vaikea sopeutua ja kiinnittyä yhteisöön. Omassa tutkimuksessani näen arvojen ja asenteiden merkityksen merkittävänä, mitä tulee esimerkiksi nuorten kiinnittymiseen yhteisöön. Yhteisön asenne nuoriin vaikuttaa vääjäämättä siihen, millaisena nuoret yhteisön näkevät ja kokevat.

5.2 Nuoret yhteiskunnassa ja yhteisössä

Ennen kun puhutaan nuorista erillisenä yksikkönä, on tarpeellista määritellä nuori käsitteenä. Nuoruutta pidetään tietynä siirtymävaiheena lapsuudesta aikuisuuteen ja käsitteen määrittely on pitkälti riippuvainen siitä kuka määrittelyn tekee. Lainsäädännönäkökulmasta lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta, mutta nuoren käsite on vielä epämääräisempi eikä sitä erikseen nosteta esille. Nuorisolaki lukee nuoriksi kaikki alle 29 -vuotiaat, mutta esimerkiksi lastensuojelulaissa nuoriksi katsotaan alle 21-vuotiaat. Käsitteenä nuoruus on laaja, joten usein se jaotellaan eri vaiheiksi, varhaisnuoruuteen, keskinuoruuteen ja myöhäisnuoruuteen/varhaisaikuisuuteen. (Lyytinen, Korkiakangas & Lyytinen 2003, 257; Nieminen 2010, 26; Nuorisolaki.) Arkikeskustelussa nuoret mielleltään yleensä 13- 19 -vuotiaiksi. Tässä tutkimuksessa puhun nuorista tarkoittaen tutkimuskohteeni ikäluokkaa, yläkouluikäisiä 13- 16 -vuotiaita.

Nuorten elämään liittyy erilaisia kehitysvaiheita, niin fyysisiä, kognitiivisia, sosiaalisia kuin identiteetin muodostumiseen liittyviä. Ajattelun kehityksen myötä nuori alkaa poh-

tia ja jäsentämään entistä kriittisemmin ja tarkemmin itseään ja ympäröivää maailmaa. Eheän identiteetin muodostaminen on nuoruuden kriittisin kehitystehtävä. Siinä yhteiskunnan haasteet ja vaatimukset pakottavat nuoren tiettyihin valintoihin ja päätöksiin tulevaa elämää koskien. (Lyytinen ym. 2003, 256, 262.) Nuoruus on siis melko monitahoinen ja mielenkiintoinen ikäkokonaisuus ja lukuisat kehitystehtävät tekevätkin nuorista erityisen ryhmän joka toimii omalla tavallaan ja jota on tietyin ehdoin tarkasteltava erillään muista ikäkausista.

Yhteiskunnassa lapset ja nuoret ovat sen jäseniä siinä missä muutkin kansalaiset. He ovat mukana sen toiminnassa monin eri tavoin; he ovat palveluiden käyttäjiä, kuluttajia, toimijoita. Lapset ja nuoret ovat siinä mielessä mielenkiintoinen tutkimuskohde, että he ovat oma erityinen yksikkönsä, joilla on monenlaisia rooleja yhteiskunnassa ja muuttuvassa maailmassa he saavat yhtä enemmän individualistista valtaa. Yksi asia kuitenkin tekee lapsista ja nuorista erityisen, nimittäin heidän kehitystasoonsa sidottu tarve huolenpitoon. Nuoret ovat yksilöitä, mutta aina sidottuja myös huoltajiin ja kasvattajiin. Tämä asia on olennainen, kun tarkastellaan nuoria osana yhteiskuntaa. (Mäntylä 2011, tiivistelmä.)

Lasten ja nuorten ollessa osa yhteisöä, on heidän hyvinvointinsa myös osa yhteisön hyvinvointia. Irmeli Järventien artikkeli (2003) hänen tutkimuksestaan lasten hyvinvoinnista pohjoismaissa toteaa hänen ajatuksensa olevan, että lapsi voi hyvin, jos hänen identiteettinsä on myönteinen. Hän myös toteaa lasten hyvinvoinnin olevan yksi keskeisimmistä yhteiskuntapoliittisista asioista. Tutkimustuloksissa hän tuo esille suomalaisten, norjalaisten ja ruotsalaisten lasten identiteettien yleisprofiilia jossa todetaan muun muassa, että lapsista on mukavaa olla toisten ihmisten kanssa. Vaikka tutkimus koskee peruskoulun ala-aste ikäisiä, uskon samojen asioiden pätevän myös muutaman vuoden vanhempiinkin yläkouluikäisiin nuoriin.

Ympäristöllä on osansa ihmisten persoonallisuuden ja identiteetin kehityksessä. Sosiaalisaation lisäksi ympäristöön kuuluu myös tavoitteellinen kasvatus, opetus ja koulutus. Useat tutkimukset kertovat, että kodin ulkopuolinen kokemusmaailma ja erityisesti ikäisseura, vaikuttavat luonteeseen ja käyttäytymiseen eniten. Nuorille vertaisryhmät

ovatkin keskeisiä toimintaympäristöjä perheen lisäksi. Jo lainsäädäntö määrittelee hyvin tarkkaan mitä oikeuksia ja velvollisuuksia ihmisellä tietyssä iässä on, jakaen näin ikäryhmiä erilleen hyvinkin voimakkaasti. Voidaan siis todeta yhteisönkin toimivan nuorten kasvattajana ja tämän vuoksi on tärkeää, että nuorille tarjotaan tilaisuuksia ja mahdollisuuksia toimia yhteisössä esimerkiksi mielekkäiden harrastusten kautta. Kolmannen sektorin, eli perheen ja valtion väliin jäävän ”kansalaisyhteiskunnan”, merkityksen on ennustettu kasvavan tulevaisuudessa, samoin kuin vapaaehtoisen yhteistyön, jolla pyritään saavuttamaan yhteisiä tavoitteita (Lehtonen 2011, 1; Antikainen 1998, 154; Hyyppä 2005, 18).

Kulttuurilla ja kansalaistoiminnalla on myös kasvatuksellisia ulottuvuuksia, ja vaikka ne usein sivutaan, voivat ne olla yksilöllisesti ja koko yhteisön kannalta merkittäviä. Kriittinen pedagogiikka näkee vapauttavan yhteistyön lisäävän osallistujien tietoisuutta sosiaalisesta, kulttuurisesta ja historiallisesta todellisuudesta. Tämä vahvistaa osallistujien yhteiskunnallista toimijuutta. Yhteisökasvatus -käsite sisältää kirjon erilaisia lähestymistapoja aina kotikasvatuksesta harrastuksiin ja vapaaehtoistyöhön. Yhteisön kasvatuksellinen tavoite on vastuullinen kansalaisuus. Tavoitteena on saada ihmiset toimimaan yksilöinä, mutta yhdessä muiden kanssa yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Yhteisöperustainen kasvatus tapahtuu osallistujien arkitodellisuudessa ja sitä luonnehtivat arjessa rakentuva tieto, tekemällä oppiminen ja vuorovaikutuksellisuus. (Hannula 2009, 353, 358- 359.)

5.2.1 Koulun rooli

Maatalousyhteiskunnassa lasten kasvatus toteutui kotitalouden puitteissa. Lapset osallistuivat aikuisten mukana päivän töihin ja oppivat samalla työoloista ja saivat malleja työntekoon. Yhä edelleen koti on lapsen ensimmäinen kosketus yhteiskuntaan, mutta koululla on länsimaisessa yhteiskunnassa yhä suurempi rooli lasten sosiaalistamisessa ja yhteiskunnassa edellytettävien taitojen opettamisessa. Perheiden pienentyessä ja työn siirtyessä kodin ulkopuolelle, lapset ja vanhemmat viettävä yhä vähemmän aikaa keskenään ja näin ollen lasten jäsentäytyminen ei suju enää entiseen tapaan. Kansakoulut ja lastentarhat rakentuivat varmentavaan perheen ja lähiyhteiskunnan toteuttamaa kasva-

tustehtävää. Koulun rooli yhteiskunnassa on kautta aikojen ollut kasvattaa ja opettaa uusia yhteiskunnan jäseniä. Modernissa yhteiskunnassa yhteenkuuluvuus on ”hajonnut” ja kasvatuksen ja koulutuksen tehtävänä on tuottaa niitä moraalisia arvoja, jotka yhdistävät yksilön yhteisöön. Massakoulutuksen sanotaankin kiinnittävän yksilöt yhteiskunnan jäsenyyteen ja edellyttää heitä sitoutumaan ja osallistumaan sen toimiin. (Antikainen, Rinne & Koski 2000, 13, 41, 58, 71; Hautala 2002, 23, 32.)

Koulua koskevissa laissa ja asetuksissa määritelläänkin opetuksen tavoitteeksi aktiiviseksi yhteiskunnan jäseneksi kasvaminen ja valmiudet toimia demokraattisessa yhteiskunnassa. Koulu tarjoaa sosiaalisuuden, vastavuoroisuuden ja vastuun harjaantumista. Koulu- tai opetusryhmä on yksi lapsen ja nuoren tärkein vertaisryhmä. Koulussa syntyy usein yhteenkuuluvuuden tunnetta, joka on merkityksellinen yhteisön muodostumisessa. Koulu yhdistää nuoret, mutta sillä on myös oma roolinsa oppilaat yhteiskuntaan liittävässä instituutiona. Uusia yhteiskunnan jäseniä tulee kasvattaa osaksi yhteisöä siten, että se liittyy saumattomasti oppilaiden elämäntilanteeseen ja elinympäristöön. Yhteisösuuntautunut toiminta koulun puitteissa auttaa siirtymistä koulumaailmasta eteenpäin. Koulukasvatuksen yhteisösuuntautuminen auttaa myös yhteisön keskinäisen luottamuksen lisääntymisessä ja erilaisten toimintojen hyödyttämisessä. Se auttaa vetämään toimintaan mukaan myös ihmisiä, jotka eivät halua osallistua kansalaisyhteisön aktiiviseen toimintaan. (Hautala 2002, 32 -33, 36; Rasku -Puttonen 2008, 155, 162.)

Koulu ei yhteisössä ole pelkästään koulurakennuksen seinien sisäistä elämää, vaan koulu kiinnittyy usein myös paikalliseen yhteisöelämään. Anu Atilan (2002) pro gradu -tutkielma, ”Koulun merkitys kylälle. Narratiivinen kuvaus taistelusta kyläkoulun puolesta” on tutkimus kyläkoulun merkityksestä kylälle. Tutkimuksessaan Atila tuo esille koulujen merkityksellisyyden muun muassa kyläläisten kokoontumispaikkana ja aktiivisen kylän luomisessa. Atilan tutkimus osoittaa, että kyläkouluilla on vahva henkinen merkitys kyläyhteisölle. Merkitys ei näy kaikissa yhteyksissä, mutta hän tiivistää sanomansa: Toimiva koulu -elävä kylä. Atila kirjoittaa myös koulun ja kylän myönteisen yhteishengen antavan lapsille ja nuorille mahdollisuuden kasvaa tasapainoisiksi ja koti-seutuaan rakastaviksi ihmisiksi. (Atila 2002.)

5.2.2 Nuoret ja osallisuus

Osallisuus on kansalaisten mahdollisuutta vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristön kehittämiseen ja päätöksentekoon. Osallisuus liitetäänkin demokraattiseen päätöksentekoon ja ihmisoikeuksiin. Kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet on turvattu jo perustuslaissa. Myös kuntalakiin on koottu kunnalliseen päätöksentekoon osallistumista koskevat yleiset säädökset ja kunnan tulee kuulla omia kuntalaisiaan. Demokratian periaatteet koskevat myös lapsia ja nuoria. Nuorisolakiin on kirjattu, että nuoria tulee kuulla heitä koskevissa asioissa ja myös perusopetuslaki sisältää kohdan siitä, kuinka opetuksen järjestäjän tulee huolehtia siitä, että oppilaille on mahdollisuus ilmaista mielipiteensä koulunsa tai muun toimintayksikkönsä toimintaan liittyvistä, oppilaita yleisesti koskevista asioista. Lisäksi YK:n lapsen oikeuksien sopimus toteaa lapsella olevan oikeus ilmaista omat mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa ja ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. (Kuntalaki; Nuorisolaki; Rasku -Puttonen 2008, 155; Unicef-lapsen oikeuksien sopimus.)

Lasten ja nuorten osallisuus voidaan jakaa yleiseen osallisuuteen sekä osallisuuteen lapsen ja nuoren omassa henkilökohtaisessa asiassa. Osallisuutta säädellään eri tasoilla erilaisin säädöksin, sillä lasten ja nuorten kohdalla täytyy ottaa huomioon eri tekijät, jotka vaikuttavat osallisuusmahdollisuuksiin. Keskisiä tekijöitä ovat päätöksenteon luonne, lapsen ikä ja kehitystaso sekä erityislainsäädäntö. Osallisuus keskustelu on painottanut toimijuuden ja osallistumisen kautta tapahtuvaa oman hyvinvoinnin rakentamista. Osallistumalla löydetään keinoja vaikuttaa omaan elämään ja ollaan osa yhteisöä. (Mäntylä 2011, 22- 24; Rasku- Puttonen 2008, 155 -156.) Osallisuutta voidaan tarkastella usean eri näkökulman kautta ja siitä voidaan puhua niin yleisten yhteiskunnallisten osallistumisen tasoilla kuin osallisuudella esimerkiksi johonkin ryhmään. Osallisuutta voidaan tarkastella myös eri tieteenalan kautta. Tässä tutkimuksessa osallisuutta käsitellään kasvatustieteiden sekä sosiologian valossa, osana kasvatusta sekä yhteiskunnan rakenteita ja suhteita.

Osallisuuden tuottamista toiminnan kautta voidaan perustella sosiokulttuurisen teorioiden näkökulmasta. Ihmisten toiminta ja kehitys on sitoutunut kulttuuriin, historiallisiin

ja institutionaalisiin tekijöihin ja oppimisen ytimenä on osallistuminen yhteisön sosiaalisiin käytänteisiin, josta osallisuuden kokemus rakentuu. Sosiaalisen vuorovaikutuksen ja diskurssin merkitys ajatusten vaihdossa ja tiedon luomisessa korostuu kun oppiminen nähdään osallistumisena yhteisön toimintaa ja neuvotteluna toiminnan tavoitteista ja merkityksistä. (Rasku -Puttonen 2008, 156.)

Osallisuus on ottanut yhtä kiinteämpää jalansijaa ja sen tukemiseksi onkin kehitetty lukuisia toiminnallisia hankkeita ja tutkimuksia (Kiili 2006, 17). Esimerkiksi opetusministeriön hankkeiden kautta on syntynyt erilaisia julkaisuja oppilaskuntatoiminnan kehittämiseksi (mm. Nousiainen & Piekkari 2007. Osallistuva oppilas -yhteisöllinen koulu). Myös kunnallinen päätöksentekoon ja kuntapalvelut on huomioitu lukuisissa julkaisuissa (Esimerkiksi Gretschel & Kiilakoski (toim.) 2012. Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa).

Koulumaailmassa osallisuus ilmenee vahvimmin oppilaskuntatoiminnassa. Myös opetuskäytännöissä ja koulun arjessa on joitain osallisuuden elementtejä, mutta niiden käyttö ja toteutus on hyvin opettajakohtaista. Osallisuus ei kuitenkaan ole automaattista, vaan sille tulee luoda riittävät edellytykset. Osallisuutta tukevaan toimintaan ei välttämättä hakeuduta omaehtoisesti, ja jos osallistuminen koetaan ylhäältäpäin tulevaksi manipulaatioksi, voivat sen vaikutukset olla kielteisiä. Voidakseen osallistua ja kokea osallisuutta vaaditaan myös tiettyjä valmiuksia, tietoja ja taitoja, joita koulun tulisi välittää. Osallisuus on myös erilaista iästä riippuen. (Helkama ym. 2010, 279; Rasku- Puttonen 2008, 156 -157.)

Johanna Kiili (2006) on tutkinut väitöskirjassaan lasten osallistumisen voimavaroja. Hän tarkastelee osallistumisen ehtoja ja siihen tarvittavia voimavaroja lasten omien kokemusten ja näkemysten kautta. Hän myös tavoittelee tutkimuksellaan lasten osallistumisen kehittämiseen erilaisissa rakenteellisissa yhteyksissä. Tutkimuksen tuloksissa Kiili nostaa esille myös osallisuustoimintojen myötä mahdollisesti muuttuneita identiteettejä ja niiden vaikutusta osallisuuden rakenteisiin. Tutkimuksessa pohditaan myös lasten osallistumismahdollisuuksia suomalaisessa koulussa. Vaikka tutkimuksessa pu-

hutaan lapsista, voi mielestäni tutkimuksen keskeisiä periaatteita ja tavoitteita voi tietyltä osin laajentaa koskemaan myös nuoria.

Osallisuuskokemukset ovat merkittäviä nuorille ja yhteisölle siinä mielessä, että ne vahvistavat toimijuutta yhteisössä. Osallistuminen on myös eniten positiivisia vaikutuksia tuottava sosiaalisen pääoman dimensio (Ellonen & Korkiamäki 2005, 416; Rasku - Puttonen 2008, 162). Myös voimaantumiseen liitetään vahvasti osallisuuskokemukset ja useissa keskusteluissa osallisuuden tärkeyttä ja lisäämistä perustellaan sen voimaannuttavalla vaikutuksella. Nuorten osallisuuden ei kuitenkaan tarvitse aina olla eriytettyä, vaan se voi olla sulautunut osaksi muunkin yhteisön toimintaan. Erikseen nuorille osoitettu osallisuusmenetelmä (esimerkiksi nuorten kuulemisjärjestelmä) voi osaltaan myös eriyttää nuoria yhteisöstä omaksi yksikökseen. Kuitenkin osallisuus tulee aina nähdä positiivisena ja yhteisöllisyyttä eteenpäin vievänä asiana.

6. Tutkimuksen toteutus

6.1 Tutkimusongelma

Tutkimukseni tavoite oli selvittää kyläyhteisön vaikutusta syrjäkylien nuorten voimaantumisessa. Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaisena nuoret kokevat oman asemansa kylällä?
2. Mitkä tekijät vaikuttavat nuorten näkemyksiin kyläyhteisöstä?
3. Miten kyläyhteisön vaikutus näkyy mahdollisesti nuoria voimaannuttavana tekijänä?
4. Miten tärkeiksi nuoret kokevat kyläyhteisön osana omaa elämäänsä?

Tutkimukseni on laadullinen tutkimus, sillä pyrin siinä kuvaamaan nuorten näkemyksiä kyläyhteisöistään osana omaa elämäänsä, enkä niinkään määrittelemään sitä, kuinka yleisiä tietyt ajatukset ovat.

6.2 Laadullinen tutkimus ja fenomenografinen lähestymistapa

Tutkimusta tehdessä on tavoite päästä niin lähelle totuutta kun mahdollista. Tutkittavasta ilmiöstä riippuen valitaan siihen parhaiten soveltuva tutkimusmetodi. Perinteisesti tutkimusmenetelmät on jaettu kvalitatiivisiin (laadullinen) ja kvantitatiivisiin (määrällinen). Ne ovat lähestymistapoja, joita on kahtiajaosta huolimatta käytännössä vaikea täysin erottaa toisistaan. Tieteen ja tieteellisen tutkimuksen arkikäsitys on pitkälti muodostunut luonnontieteen pohjalta, jonka vuoksi se on myös leimannut tutkimuksen tekemisen metodeja ja tehnyt määrällisestä tutkimuksesta tunnetumpaa ja osittain myös ”aidompaa” tutkimusta. Kvantitatiivinen tutkimus yhdistetään yhä edelleen tilastoihin, numeroiden käsittelyyn ja laskennallisiin menetelmiin. Kvalitatiivinen tutkimus puolestaan yhdistetään perinteisesti tiettyihin aineistonkeruu menetelmiin (haastattelut, kenttä-tutkimukset) ja siihen, että se käsittelee ilmiöiden merkitystä. On kuitenkin huomioitavaa, että aineistonkeruu menetelmistä huolimatta, myös esimerkiksi haastattelua voi-

daan analysoida niin kvalitatiivisesti kuin kvantitatiivisestikin. Nykyään tutkimusmenetelmien tiukasta kahtiajaosta ollaan sanoutumassa irti, ja tutkimusten jaottelu ei ole niin suoraviivaista, sillä myös menetelmien käyttö rinnakkain on mahdollista. Tutkimustehtävä määrää sen, millaiset menetelmät tarjoavat parhaan tutkimustuloksen. (Alasuutari 2011, 31; Eskola & Suoranta 1998, 13; 71; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 131- 133; Syrjäläinen, Eronen & Värri 2007, 7.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen kenttä on laaja. 1980- luvulla tapahtui laadullisen tutkimuksen läpimurto ihmistieteissä ja siitä asti sillä on ollut vakiintunut paikka myös kasvatus-tieteellisessä tutkimuksessa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään yleensä kuvaamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaan, ymmärtämään tiettyä toimintaa tai antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle. Laadullisessa tutkimuksessa teorian merkitys on tutkimuksen statuksen saavuttamisen kannalta ilmeinen ja pakollinen. Laadullinen tutkimus soveltuu erityisen hyvin, kun tutkitaan tapahtumien rakenteita eikä niinkään niiden jakautumista. Samoin, kun kiinnostuksen kohteena on tietyn toiminnan ymmärtäminen tai luonnollisten tilanteiden tutkinta, tapauksiin liittyvät syy-seuraussuhteet on laadullisen tutkimuksen käyttö perusteltua. Sen käyttö perustuu pitkälti tutkijan omaan intuitioon, tulkintaan ja järkeilykykyyn, yhdistämis- ja luokittamisvalmiuksiin. Kvalitatiivisen tutkimuksen haasteena onkin pidetty aineiston analyysia. Se on erittäin luova prosessi, ja vaatii tutkijalta suurta lukeneisuutta ja herkkyyttä omaan aineistoonsa. Laadullisen tutkimuksen vahvuudeksi katsotaan tutkimusongelmaan kohdistuvien lähestymistapojen kirjo, joka mahdollistaa tutkittavan näkökulman lähelle pääsemisen. Synonyymejä kvalitatiiviselle tutkimukselle ovat laadullinen, ymmärtävä, pehmeä sekä ihmistutkimus. (Eskola & Suoranta 1998, 15- 21; Metsämuuronen 2006, 83- 89; Silverman 2005, 15; Syrjäläinen ym. 2007, 7-8; Tuomi & Sarajärvi 2009, 18, 23.)

Laadullisen tutkimuksen tunnusmerkkejä ovat muun muassa aineistonkeruu menetelmä, tutkittavien näkökulma, harkinnanvarainen otanta. Laadullinen aineisto on pelkisteyimmillään tekstiä, joka on voinut syntyä tutkijasta riippuen tai riippumatta. Esimerkkejä aineistosta ovat erimuotoiset haastattelut, henkilökohtaiset päiväkirjat, kirjeet, kuvallinen aineisto tai yleisöosastokirjoitukset. Aineisto voi koostua varsin pienestä mää-

riä tapauksia, kriteerinä ei olekaan aineiston määrä vaan laatu. Suurelle osaa laadullisessa tutkimuksessa osallistuvuus on keskeistä, mutta se ei kuitenkaan ole laadullisen tutkimuksen edellytys. Laadullinen tutkimus rakentuu usein myös erilaisten merkityssisältöjen kautta, ihmisten kokemuksia välitetään tutkimukseen. Tutkijalla itsellään on keskeinen osa siinä miten uusi tieto tuodaan esille ja objektiivisuus onkin erityisen huomioitava asia. (Eskola & Suoranta 1998, 15 -18; Ronkainen., Pehkonen., Lindblom - Yläne, & Paavilainen, 2011, 81 -83; Tuomi & Sarajärvi 2009, 71.)

Fenomenografia

Laadullisessa tutkimuksessa käytetään erilaisia metodologisia suuntauksia, riippuen siitä millainen lähestymistapa sopii tilanteeseen. Oman tutkimukseni lähestymistapa on fenomenografia. Fenomenografia määritellään tutkimukselliseksi lähestymistavaksi, joka sisältää metodologisia elementtejä. Fenomenografian tavoite on kuvata yksilön käsityksiä ympäröivästä maailmasta. Tarkoituksena on tuoda esiin erilaisia ajattelutapoja tiettyyn ilmiöön tai käsitykseen liittyen. Fenomenografian sanan alkuperä on kreikkas- sa ja termi kuvaakin sitä missä fenomenografiassa on kyse – siitä, kuinka jokin ilmenee jollekin. Fenomenografiassa tutkittavien kokemusten ymmärtäminen ja kuvaaminen ovat tutkimuksen kohteena. Muista näkökulmista fenomenografian erottaakin nimen- omaan toisen asteen näkökulman painottaminen. Fenomenografisessa tutkimuksessa käytetään tavalle kokea synonyymeina termejä käsitykset ja tapa ymmärtää asioita ja ilmiöitä. (Häkkinen 1999, 5, 15; Niikko, A. 2003, 8, 30, 46.)

Fenomenografia on saanut alkunsa oppimista koskevasta tutkimuksesta ja vaikka feno- menografia ei rajoitukaan pelkästään oppimisen tutkimukseen, ovat sen juuret kuitenkin kasvatustieteellisessä tiedonintressissä. Tutkimussuuntauksen teoreettiset lähtökohdat on kehittänyt ruotsalainen Ference Marton, joka käytti fenomenografiaa oppimispsyko- logian ja oppimistaitojen tutkimuksessa 1980- luvun alussa. (Häkkinen 1999, 6-10; Niikko, A. 2003, 10.)

Eri tutkijat korostavat fenomenografian eri yhteyksiä eri traditioihin. Suuntauksella on yhtenäisyyksiä kolmeen tutkimukselliseen traditioon: Piaget'n tutkimuksiin, hahmopsy-

kologiaan ja fenomenologiaan. Fenomenografisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole kuvata yksittäisten subjektien kokemuksia sellaisenaan, vaan tietyn ryhmän käsityksiä tavoista toimia. Häkkinen (1999) toteaa tiivistetysti tutkimuksen kohteena olevan yksilöiden käsitykset elämismaailmasta, ei elämismaailma itsessään. Tavoitteena on tuoda esille eroavaisuuksia ihmisten kokemuksissa ja käsityksissä ja korostaa, kuinka asiat ilmenevät heidän maailmassaan. (Häkkinen 1999, 6-11, Niikko, A. 2003, 46.)

Painotukseltaan fenomenografia on aineistosuuntautunut. Siinä hankitaan empiirinen aineisto jota analysoidaan, tulkitaan ja kuvataan. Haastattelut ovat fenomenografian tavallisin aineistonhankintamenetelmä. Haastatteluilta edellytetään syvyyttä siinä mielessä, että kysymysten tulee syntyä juuri siitä, mitä haastateltava edellä nostaa esille. Tutkijan on hallittava teoria, sekä kyetä muodostamaan kysymyksiä haastattelutilanteessa. (Syrjälä ym. 1995, 136 -137; ks. myös Niikko 2003, 31.) Mielestäni käyttämäni teemahaastattelu vastaa hyvin fenomenografian vaatimukseen aineistosta ja sen hankinnasta. Fenomenografinen suuntaus sopii tutkimukseen myös siinä mielessä, että tavoitteenani ei ole kuvata faktanomaisesti kyläyhteisöjä ja niiden toimintaa, vaan nimenomaan sitä, millaiseksi nuoret sen kokevat.

Fenomenografisen tutkimuksen lähtökohtana on siis aineisto jonka analysointiin ei ole löydettävissä yhtä tarkasti määriteltyä analyysitapaa, mutta se noudattelee pitkälti laadulliselle tutkimukselle tyypillisiä piirteitä. Fenomenografinen analyysi ei ole luonteeltaan kovin strukturoitu ja on aina sidottu merkityksiä täynnä olevaan sisältöön, näin ollen analyysitekniikkaa on mahdotonta erottaa sisällöstä. Yleisesti käytetty tapa analysoida aineisto on aloittaa muodostamalla tutkittavien ilmaisusta merkitysyksiköitä. Merkitysyksiköt nostavat esille eroja ja selventävät yksilön suhdetta tutkittavan ilmiöön. Merkitysyksiköiden ilmauksia vertaillaan toisiinsa ja erojen perusteella yksiköistä muodostuu erilaisia käsityksiä kuvaavat kategoriat. Kuvauskategoriat ovat tutkimuksen päätulos ja edustavat myös teorian suhdetta empiriaan. Kuvauskategoriat eivät edusta suoraan yksittäisten ihmisten ajattelua, vaan erilaisia ajattelutapoja. Jokainen kategoria liittyy myös muihin kategorioihin osana laajempaa kategoriasysteemiä. Näin ollen niiden pohjalta voidaan pyrkiä ymmärtämään ihmisten ajattelua. (Häkkinen, 1999, 5, 33, 41; Niikko, A. 2003, 32, 47.)

Kontekstisidonnaisuus on huomionarvoista fenomenografiassa. Tutkimusta tehdään toisen asteen näkökulmasta ja tulokseksi saadut kategoriat ovat riippuvaisia tutkittavan ilmiön kontekstisidonnaisista ominaisuuksista. Ilmiön osien luonne riippuu kokonaisuudesta johon ne ovat liittyneet, jonka vuoksi fenomenografiassa empiiristä aineistoa käsitellään kokonaisuutena ja haastatteluista muodostetaan kokonaisuus. Joissain tutkimuksissa käsitysten variaatio voi olla vähäinen. Se todistaa, että tietyissä kulttuureissa on olemassa vain rajallinen määrä tiettyä ilmiötä koskevia ajatusmuotoja. (Häkkinen, 1999, 36, 39.)

6.3 Tutkimusaineisto ja aineiston hankinta

Tutkimukseni on rajattu koskemaan Yläkemijoen alueen nuoria. Lähinnä alkuperäinen rajausta perustui nuorten tavoitettavuuteen. Toinen perusteltu syy oli alueen aluetoimikunta, joka on ainutlaatuinen paitsi Rovaniemen alueella myös muualla Suomessa. Aluelautakunnan vaikutus kyliin on merkittävä, joten aloittaessani tutkimusta, uskoin sen nousevan esille myös nuorten näkemyksissä. Näin ollen, jos haastateltavana olisi ollut kyliä jossa ei toimi samanlaista aluelautakuntaa, olisi se nostanut varmasti esiin erilaisia vastauksia ja laajentanut tutkimustani liiaksi. Yläkemijoen aluetoimikunta ja alueen nuorisotila sekä yksi yhtenäinen peruskoulu mahdollistivat selkeät väylät nuorten tavoittamiseen ja myös rajasivat tutkimukseni koskemaan alueen yläkouluikäisiä nuoria.

Aineiston hankinnan aloitin ottamalla yhteyttä alueen kouluun ja lähettämällä sitä kautta tietoa tutkimuksestani oppilaille ja heidän vanhemmilleen. Lähestyin myös alueen nuorisotyöntekijää, joka lupasi minun tulla käymään nuorisotilalla tapaamassa nuoria ja kertomassa heille tutkimuksestani sekä myös tilat käyttöön haastattelujen tekovaiheessa. Koulun kautta en valitettavasti saanut yhtään yhteydenottoa haastatteluihin liittyen, mutta vierailuni nuorisotilalla poiki ryhmähaastattelun. Mennessäni tekemään haastattelua, oli paikalla myös muita nuoria, joiden kanssa sain sovittua toisen haastattelun, joka kuitenkin valitettavasti myöhemmin peruuntui heidän omasta aloitteestaan. Haastatteluja tehdessä haasteellista on yhteydenotto haastateltavaan ja hänen motivointinsa. Koulun kautta lähetetyssä viestissä oli vaikea motivoida nuoria, mutta kasvokkain heidän

tapaamisensa sai heidät vakuuttuneeksi heidän tarpeellisuudestaan tutkimusta kohtaan. Lisäksi myös ajankohdan sopiminen yhdessä ja haastattelujen järjestäminen paikassa jossa he muutenkin viettävät vapaa-aikaansa madaltaa haastattelukynnystä huomattavasti.

Kertoessani tutkimuksestani nuorille esittelin heille alustavan haastattelurungon ja kerroin haastattelun olevan melko vapaamuotoinen keskustelu haastattelurungon teemoista. Sovin haastattelupäivän yhdessä nuorten kanssa ja annoin heille mukaan tutkimusluvat täytettäväksi yhdessä vanhempien kanssa. Haastatteluteemat ohjaavine kysymyksineen ovat nähtävillä liitteessä 1. Nuorten kohdalla on huomioitavaa, että nuoruudessa länsimaiseen kulttuuriin kuuluu etäännyminen aikuisten maailmasta, jolloin nuoret saattavat olla erityisen herkkiä sen suhteen jos haastattelu edustaa koulua, vanhempia tai jotain muuta instituutiota (Hirsjärvi & Hurme 2008, 132). Katsoin siis parhaaksi lähestyä nuoria heidän ”omalla maaperällään” ja lähestyä suoraa heitä, eikä heidän vanhempiaan. Nuorilla oli täysi valta päättää osallistumisesta ja vaikuttaa haastattelun ajankohtaan. Totta kai alaikäisten ollessa kyseessä lähestyin kirjeitse myös vanhempia kertoen tutkimuksesta ja nuorten kanssa sopimastamme ajankohdasta jättäen heille viimekädessä päätöksen nuorten osallistumisesta tutkimukseen.

Olisin toivonut tavoittavani tutkimukseeni enemmän haastateltavia, mutta tutkimuksen rajautuessa Yläkemijoen alueen nuoriin, on huomioitavaa, että nuorten lukumääräkään ei alueella ole korkea. Pieni aineisto vastasi kuitenkin tutkimuskysymykseeni, joten päädyin pitäytymään siinä, enkä hankkinut enää lisäaineistoa. Toisen sopimani haastattelun perumistapa viittasi siihen, että heillä ei ollut kiinnostusta ja ”jaksamista” osallistua, joten en usko että kyselylomakkeet tai kirjoituspyynnöt olisivat tuottaneet sen kattavampaa aineistoa tai erityistä lisäarvoa tutkimukselle. Haastateltavaksi valikoitui summittainen ryhmä nuorista, jotka käyttävät nuorisotilaa. Tutkimusjoukko oli monipuolisia siltä osin, että sen jäsenet olivat Yläkemijoen alueen eri kyliltä. Tutkimustulosten kannalta nuorten sukupuolella ei ole väliä. Luonnolliseksi ryhmän teki se, että ryhmän jäsenet tunsivat toisensa jo entuudestaan. Tämä paitsi helpotti nuorten osallistumista, myös vapautti keskustelua ja teki siitä luontevamman. Haastattelun onnistumiseen vaikutti myös se, että kävin henkilökohtaisesti tilalla ja pystyin jo silloin juttelemaan

nuorten kanssa vapaamuotoisesti. Itse haastattelupäivänä nuoret jo odottivat minua ja jutustelu oli kevyttä jo ennen itse tilannetta. Pystyin myös haastattelussa viittaamaan aiemmin keskustelemiimme asioihin, jotka eivät välttämättä olisi nousseet esille tässä tilanteessa. Tekemäni haastattelut olivat teemahaastatteluita jotka toteutettiin ryhmässä. Kaikki haastatteluun osallistuneet henkilöt olivat iältään 14- 16 -vuotiaita.

Haastattelu

Punnitsin ennen aineistonhankintaa yksilö ja ryhmähaastattelun etuja ja haittoja. Tutkimuksessani päädyin ryhmähaastatteluihin, sillä tahdoin saada haastatteluissa esille haastateltavien näkemyksiä ryhmäkontekstissa. Lisäksi uskon kynnyksen tulla haastateltavaksi yhdessä kaverien kanssa on nuorille pienempi ja vapaamuotoinen keskustelu annetusta teemasta voi synnyttää runsaampaa keskustelua nuorten kesken, kun mitä yksilöhaastattelun kautta. Hirsjärvi & Hurme (2008) toteavat että lasten kohdalla ryhmähaastattelutilanteissa mielipiteiden saaminen on usein helpompaa kuin yksilöhaastattelussa, jossa lapset voivat olla arkoja tai ujoja (Hirsjärvi & Hurme 2008, 63).

Ryhmähaastattelun tavoite on verrattain vapaamuotoinen ja osallistujat kommentoivat asiaa melko spontaanisti tehden huomioita ja samalla tuottaen tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Puhun tutkimuksessani ryhmähaastattelusta tai pelkästään haastattelusta, vaikka käyttämäni menetelmää voisi kutsua myös ryhmäkeskusteluksi. Muun muassa Valtonen (2005) näkee eron keskustelun ja haastattelun välillä. Tämä syntyy vuorovaikutuksesta, ryhmähaastattelun hän näkee ryhmässä tapahtuvana yksilöhaastatteluna kun taas keskustelussa tavoite on nimenomaan saada osallistujat keskustelemaan keskenään. Päädyn kuitenkin käyttämään nimitystä ryhmähaastattelu, sillä mielestäni se on kuvaa aineistonkeruu menetelmääni paremmin. Ryhmähaastattelussa on määritellyt teemat ja minulla on haastattelijana myös valmiita kysymyksiä, vaikka pääpaino haastattelutilanteessa onkin ryhmäläisten oman keskustelun varassa.

Ryhmähaastattelussa haastatteliija toimii vetäjänä ja puhuu usealla haastateltavalle yhtä aikaa, suunnaten kuitenkin väliin kysymyksiä myös ryhmän yksittäisille jäsenille. Keskeistä ryhmähaastattelussa onkin haastattelijan rooli. Hänen tehtävänä on luoda otol-

linen ilmapiiri, ohjata keskustelua ja kannustaa osallistujia keskustelemaan aiheesta keskenään. Keskusteluvastuu siirretään tietoisesti haastateltaville. Menetelmä sopii erityisen hyvin kun pyritään samaan tietoa haastateltavien sosiaalisesta ympäristöstä tai selvittämään osallistujien mielipiteitä ja asenteita keskustelun kohteena olevaa ilmiötä kohtaan. Tavoitteena on saada aikaan keskustelua ja helpottaa sitä, ei niinkään ”haastatella” ryhmää. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 61; Valtonen 2005, 223 -226.) Samanlaisia tavoitteita on myös teemahaastattelussa, joten katsoin ryhmässä toteutettavan teemahaastattelun antavan monipuolisimman aineiston tutkittavaan aiheeseen.

Aineistonkeruumenetelmänä haastattelu on ihmistieteissä käytetyimpiä menetelmiä. Haastattelut soveltuvat erityisen hyvin kun halutaan kuulla ihmisten mielipiteitä ja käsityksiä sekä uskomuksia, tai kun tavoitteena on ymmärtää esimerkiksi tiettyjen toimintamallien taustoja. Haastattelut mahdollistavat uusien tietojen ja näkökulmien saavuttamisen, ja antavat tilaisuuden haastateltavien äänen kuulemiseen. Haastattelun vahvuutena on myös sen tunnettavuus metodina. Silverman (2005) puhuikin niin sanotusta haastatteluyhteiskunnasta, jossa haastattelut ovat yleistynyt tapa tehdä elämäämme ymmärrettäväksi. Haastatteluyhteiskunnassa on kolme ehtoa; se vaatii jaettua ymmärrystä siitä, että yksilö voi toimia merkityksellisen tiedon tuottajana, käytettävissä on oltava teknologia, jolla yksilön näkemykset ja kokemukset saadaan esiin. Lisäksi haastatteluformation on läpäistävä koko yhteiskunta. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 11; Silverman 2005; Tiittula & Ruusuvuori, 2005, 9.)

Haastattelun voi määritellä keskusteluksi, jolla on tarkoitus. Onnistuessaan haastattelu voi tuottaa hyvän aineiston, mutta on huomioitava että haastattelu on aina kahden tai useamman ihmisen välinen kommunikaatitilanne, johon liittyy lukuisia tekijöitä. Ihmisten välinen kohtaaminen, kommunikaatio ja vuorovaikutus ovat merkittäviä tekijöitä haastattelun onnistumisessa. Haastattelut ovat myös konteksti- ja tilannesidonnaisia ja myös muun muassa haastattelupaikan valinnalla voi olla vaikutusta haastattelujen onnistumiseen. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 12, ks. myös Eskola & Vastamäki 2007, 29.)

Tiedonkeruu menetelmänä tutkimushaastattelut eroavat toisistaan. Merkittävin ero haastatteluissa syntyy struktuuriasteen perusteella, eli siitä kuinka tarkkaa kysymykset ja

niiden järjestys on muotoiltu valmiiksi, kuinka sitovia ne ovat ja missä määrin haastattelija jäsentää tilannetta. Karkeasti haastattelut voidaan jakaa strukturoituihin, puolistrukturoituihin ja strukturoimattomiin haastatteluihin. Lomakehaastattelut ovat tyypillisin ääripäeesimerkki strukturoidusta haastattelusta, jossa on valmiit kysymykset vastausvaihtoehtoineen. Strukturoimattomista haastatteluista voidaan käyttää nimitystä avoin tai syvä haastattelu. Siinä on avoimia kysymyksiä ja haastattelijan tehtävä on syventää vastauksia ja rakentaa keskustelun jatko niiden varaan. Puolistrukturoidun haastattelun määritelmä voi vaihdella muun muassa sen mukaan katsotaanko kriteerinä olevan kysymysten muoto, järjestys vai valmiiden vastausvaihtoehtojen puuttuminen. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 43; Tiittula & Ruusuvuori 2005, 11 -12.)

Teemahaastattelu on yksi puolistrukturoidun haastattelun muoto. Siinä tutkija on etukäteen selvittänyt tutkittavan ilmiön ominaisia piirteitä, rakenteita ja prosesseja ja kokonaistietonsa pohjalta tekee haastattelurungon, jonka avulla haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin. Tutkijalla on siis mielessään joukko asioita, teemoja, joista hän haluaa tutkittavien kanssa keskustella. Puolistrukturoidun haastattelumuodon teemahaastattelusta tekeekin juuri teemojen olemassa olo, joka erottaa sen vapaammasta syvähaastattelusta. Haastatteluissa käydään läpi samat teemat, mutta muoto ja järjestys voivat vaihdella. Teemahaastattelu tapahtuu tutkijan aloitteesta ja usein hänen ehdoiltaan, mutta vuorovaikutuksella on merkittävä rooli haastattelutilanteessa. Teemahaastattelun tarkoitus on käsitellä teemoja keskustelun omaisesti ilman sitovaa kysymyslistaa, jolloin sujuvan haastattelun saamiseksi haastattelijalta vaaditaan kykyä reagoida haastateltavan vastauksiin ja taitoa edetä haastattelussa vastausten mukaan, teemojen puitteissa toki. Haastattelijalla onkin hyvä olla temarunko, johon on lueteltu keskusteltavat aiheet. Etenkin aloittelevalla tutkijalla on hyvä olla mietittynä myös jonkinlainen kysymyslista tukena ja apuna jos keskustelua ei tahdokaan aluksi syntyä. (Eskola & Vastamäki 2007, 26, 37; Hirsjärvi & Hurme 2008, 47; Tiittula & Ruusuvuori 2005, 11 -12.)

Oman tutkimukseni haastattelutilanne meni hyvin. Olin käydessäni tilalla esittänyt nuorille listan teemoista joista tulisimme keskustelemaan. Haastattelu alkoi melko muodollisesti ja olisin toivonut enemmän ryhmäkeskustelua, ja jouduinkin turvautumaan paljon omiin lisäkysymyksiini, jotta sain nuoret keskustelemaan. Jouduin myös jonkin verran

tulkitsemaan jo haastattelun aikana heidän vastauksiaan ja kysymään tarkennuksia ” Tarkoitatteko siis että...”. Haastattelu oli siis teemahaastattelu, mutta koska minulla oli kuitenkin melko suuri rooli ryhmässä, eivät ne olleet täydellisiä sellaisia. Toki täytyy huomioida, että nuoret kommunikoivat ja antavat informaatiota eri tavoin, kuin esimerkiksi joku asiantuntija omasta asiantuntijuusalueestaan. Haastattelussa syntyneen aineiston lisäksi käytän tutkimukseni lisäaineistona omaa tutkimuspäiväkirjaani, johon kirjasin omia havaintojani haastattelutilanteessa kuin myös nuorten yleistä olemusta ja toimintaa tilalla.

6.4 Aineiston analyysi

Aineistoni ollessa suppea, pyrin tarkastelemaan sitä erityisen kriittisesti ja tarkasti. Analyysin tekeminen alkaa haastatteluaineiston purkamisesta, puhtaaksikirjoittamisesta eli litteroinnista. Haastattelua litteroidessa kirjoitin ylös vain haastattelun aikana puhutun, sillä tarkoitukseni ei ollut analysoida vuorovaikutusta ja sen eri piirteitä. Tutkijan analyysin liittyessä sisältöjen luokitteluun, teemoitteluun tai käytettyjen ilmaisujen kategorisointiin, on pelkän puhutun sisällön ja yksinkertaisten vuorovaikutuspiirteisen litterointi usein riittävää (Eskola & Vastamäki 2007, 43; Ronkainen ym. 2011, 119).

Laadullisen aineiston analyysin tarkoituksena on luoda aineistoon selkeyttä ja siten tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Analyysissa pyritään luomaan hajanaisesta aineistosta selkeää ja mielekästä informaatiota. Aineisto pyritään tiivistämään, kuitenkin kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Laadullisen tutkimuksen aineisto voi olla valtava, ja joukosta löytyä mielenkiintoisia asioita, jotka eivät kuitenkaan ole relevantteja juuri tekeillä olevan tutkimuksen kannalta. Näin ollen kaikkea saatua aineistoa ei useinkaan ole tarpeen analysoida. Aineistolähtöisen analyysin tavoite on luoda tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus, ja analyysiyksiköt valitaan tarkoituksen ja tehtävänasettelun mukaisesti. Aikaisemmilla havainnoilla, tiedoilla tai teorioilla ei tulisi olla mitään tekemistä analyysin toteuttamisen tai lopputuloksen kanssa. Aineiston analyysiin on olemassa useita menetelmiä, mutta perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä, on sisällönanalyysi. Fenomenografisessa tutkimuksen analyysin tekoon ei ole yksiselitteistä tapaa. (Eskola & Suoranta

1998, 138, 187; Hirsjärvi ym. 2007, 219 -220; Niikko 2003, 32; Tuomi & Sarajärvi 2009, 91, 97.) Oman analyysini tein pääasiassa sisällönanalyysin keinoin käyttäen kuitenkin fenomenografian otetta käyttäen termejä kuten kategoriointi ja kuvauskategoriat.

Sisällönanalyysia voidaan pitää paitsi yksittäisenä metodina, myös väljänä teoreettisena kehyksenä, joka voidaan liittää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin. Sisällönanalyysin avulla pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty ja yleistettävä kuva. Ollakseen toimiva, sisällönanalyysi vaatii kuitenkin aina tutkijan omat johtopäätökset aineistosta, ei ainoastaan aineiston järjestämistä ja järjestyksen esittämistä ikään kuin tuloksina. Sisällönanalyysin tarkoitus on luoda sanallinen ja selkeä kuva tutkittavasta ilmiöstä. Aineisto pyritään järjestämään tiiviiseen ja selkeään muotoon, järjestää, kuvailla ja kvantifioida tutkittavaa ilmiötä, kadottamatta kuitenkaan sen sisältämää informaatiota. Aineistoa käsitellessä se hajotetaan osiin, käsitteellistetään ja kootaan uudestaan uudella tavalla, jotta syntyy looginen kokonaisuus. Selkeän analysoidun aineiston avulla voidaan tehdä luotettavia ja yleistettäviä johtopäätöksiä ilmiöstä. Analyysin tarkoituksena on informaation lisääminen. Aineiston suorilla lainauksilla voidaan lisätä tutkimuksen luotettavuutta ja osoittaa lukijalle luokittelun alkuperä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93, 108,110.)

Laadullisen aineiston analyysissa puhutaan joko aineistolähtöisesti induktiivisestä tai teoriaohjaavasti deduktiivisestä sisällönanalyysistä. Aineistolähtöisessä analyysissä on karkeasti kolme prosessia. 1) aineiston redusointi eli pelkistäminen, 2) aineiston klusterointi eli ryhmittely ja 3) abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Aineiston pelkistäminen tarkoittaa sitä, että auki kirjoitetusta aineistosta karsitaan tutkimukselle epäolennainen pois. Se voi olla joko informaation tiivistämistä tai pilkkomista osiin. Pelkistämistä ohjaa tutkimustehtävä, jonka mukaan poimitaan sille olennaiset ilmaukset. Pelkistäminen voi tapahtua esimerkiksi alleviivaamalla aineistosta eriväreillä ilmaisuja, jotka vastaavat tutkimustehtävän kuhunkin kysymykseen. Aineiston ryhmittelyssä alkuperäisilmaisut käydään läpi, ja aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samaa asiaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään luokiksi. Luokitteluyksikkönä voi olla esimerkiksi tutkittavan ilmiön ominaisuus, piirre tai käsitys. Abstrahoinnissa erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja valikoidun tie-

don perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Ryhmittelyn katsotaan olevan osa teoriakäsitteiden luomista. Abstrahoinnissa edetään alkuperäisinformaation käyttämistä kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108- 112.)

Laadullista tutkimusta analysoidessa täytyy olla erityisen herkkä ja mietittävä huolella millaisia merkityksiä ja tulkintoja aineistolle antaa. Laadulliselle aineistolle on myös tyypillistä, että se ei tarjoa valmiita vastauksia tutkimusongelmiin, vaan analyysin painotus on aineiston ja tutkimusongelman välisessä vuoropuhelussa. Fenomenografiassa tutkimusprosessi nähdään oppimisprosessina jossa tutkija on kietoutunut yhteen tutkimansa prosessin kanssa. Myös hänen aineistonkeruu tapansa on vuorovaikutuksellinen, joka vaikuttaa aineiston intiimiyteen. Näin ollen toiset tutkijat saattavat saada samasta aineistosta erilaisia tutkimuskategorioita, joka ei kuitenkaan merkitse, että ensimmäiset olisivat ”väärä”. Kuten muukin laadullinen tutkimus, myös fenomenografia on tulkinnallista ja tutkijan tekemät valinnat vaikuttavat vääjäämättä lopputulokseen. (Kiviniemi 2007, 80- 81; Niikko 2003, 39- 40; Ronkainen ym. 2011, 82- 83; Ruusuvoori ym. 2010, 13.)

Aloitin aineiston alustavan analysoinnin päässäni jo ennen kuin olin saanut litteroituja sitä kunnolla. Litterointivaiheessa kiinnitin huomiota aineistosta esiin nouseviin asioihin, mutta pidättäydyin koskemasta niihin vielä. Vasta kun litterointi oli valmis aloin lukea ja käydä haastattelua tarkemmin läpi. Lukiessani aineistoa esille nousi asioita, joita aloin luokitella alustavasti. Aineistosta löytyi myös joitain asioita, jotka eivät suoranaisesti kuuluneet tutkimusongelmani piiriin ja näin ollen jäivät tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Luettuani aineistoa useaan kertaan, aloin etsiä aineistosta erilaisia ilmaisuja ja ryhmitellä niitä keskenään eri teemoiksi. Koska haastatteluni oli teemahaastattelu, löytyi aineistosta kohtalaisen helposti erilaiset teemat. Kuitenkin myös eri haastattelu-teemojen alla olleista keskusteluista löytyi aineksia toisiin analyysiteemoihin ja ryhmät sekoittuivat. Muodostuneet teemaryhmät yhdistin samankaltaisten teemojen kanssa omiksi kategorioikseen. Lopuksi muodostin syntyneistä kategorioista kuvauskategorioita, jotka kuvaavat niitä käsitteitä, joita nuorilla on yhteisöstään.

Aineistosta muodostui yhteensä viisi kuvauskategoria ryhmää. Alla olevassa taulukossa näkyy analyysin eteneminen teemojen muodostumisen kautta käsitysryhmiin ja kuvauskategorioihin. Seuraavassa pääluvussa (tulokset) esittelen kaikki viisi kuvauskategoriaa yhdessä aineiston analyysin sekä sitä selventävien lainausten kanssa. Lainaukset olen jättänyt alkuperäiseen muotoonsa. Olen poistanut ainoastaan turhaa toistoa ja muokannut joitain kohtia ymmärrettävämpään muotoon, lähinnä lisännyt sulkeisiin keskustelunaiheen. Lainauksissa joissa myös oma puheeni tulee esille, olen merkinnyt kirjaimen N merkitsemään haastateltavaa nuorta ja kirjaimen H merkitsemään minua, haastattelijaa.

Taulukko 1. Analyysitaulukko

Teemat	Käsitoryhmät	Kuvauskategoriat
Harrastusmahdollisuudet Oma aktiivinen toiminta	Omaehtoinen toiminta	Aktiivisuus
Toiminta kylällä Näkyminen kylän arjessa	Kylän tarjoamat mahdollisuudet	
Toiminta mahdollisuudet	Mahdollisuus toimia	Vaikuttavuus
Nuorten kuuleminen Koulu toiminta ympäristönä	Nuorten kuuleminen	
Toisten tunteminen ja huomioiminen Kannustus Turvallinen ympäristö	Kyläläisten asenne	Myönteinen ilmapiiri
Unelmat Elinkeinojen kehitys	Luottavaiset tulevaisuuden näkymät	
Pakko muuttaa pois Varhainen itsenäistyminen	Oman elämän hallinta	Vastuunotto
Paluumuutto Aloitteet	Kylän kehittäminen	
Kaverien tapaaminen Hengailu	Omat ihmissuhteet	Yhteisöllisyys
Tervehtiminen ja huomioiminen Tiivis/pieni kylä	Kylän välinen kommunikointi	

6.5 Tutkimuksen luotettavuus, eettisyys ja pätevyys

Kaikkiin tutkimuksiin liittyy monia eettisiä kysymyksiä, jotka on huomioitava tutkimusta tehdessä. Etenkin ihmistieteissä eettisten kysymyksen nousevat esille tutkimuksen jokaisessa vaiheessa aina tiedonkeruusta tutkimusraportin kirjoittamiseen. Eettisesti hyvä tutkimus edellyttää hyvän tieteellisen käytännön noudattamista. Lähtökohtana tutkimuksessa tulee olla ihmisarvon kunnioittaminen. Tietojen käsittelyssä tärkeää on luottamuksellisuus ja anonymiteetti. Tutkimusaineiston käsittelyssä ja analysoinnissa on huolehdittava, että aineisto ei ole ulkopuolisen saatavissa. Tutkimustuloksia ja tietoa julkaistaessa tulee huolehtia siitä, että tutkittavien henkilöllisyys ei tule ilmi. Anonymiteetti onkin tutkimuksen teon tärkeimpiä eettisiä kysymyksiä ja sen tulee olla turvattu tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Muina tärkeimpinä mainitaan yleiseen informaatioon perustuva suostumus, luottamuksellisuus ja seuraukset. Lisäksi muun muassa vallankäyttöön, laillisuuteen ja tutkimuksen rahoitukseen liittyvät asiat vaativat eettisen näkökulman tutkijalta. (Eskola & Suoranta 1998, 52- 57; Hirsjärvi & Hurme 2008, 20; Hirsjärvi ym. 2007, 23, 25.)

Tutkimukseni aineiston hankin alaikäisiltä, joten heidän oman suostumuksensa lisäksi tarvitsin myös heidän huoltajansa luvan tutkimukseen osallistumiselle. Koska tutkimukseni ei käsittele mitään organisaatiota vaan nuoria yksityisinä henkilöinä, riitti heidän ja heidän huoltajiensa suostumus. Osallistuminen tutkimukseen oli erittäin vapaaehtoista. Ennen haastatteluja kerroin haastateltaville paitsi tutkimuksen, myös haastattelujen tarkoituksesta ja tavoitteesta. Painotin osallistujille, että heidän henkilöllisyytensä ei tule esille tutkimuksen missään vaiheessa, ja aineisto tulee vain minun käsiteltäväkseni ja sitä käytetään vain tutkimustarkoituksessa. Anonymiteetin vuoksi käytän tutkimusraportissa koodeja, jotka erottavat haastateltavat toisistaan, tuomatta kuitenkaan heidän henkilöllisyyttään esille. Keräämäni aineisto on ollut ainoastaan minun käytettävissäni ja luettavissani.

Tutkimuksen teossa on huomioitava tutkimuksen eettisyyden lisäksi tutkimuksen luotettavuus ja pätevyys. Laadullisen tutkimuksen tehtävä on teorian muodostus. Tutkimustu-

loksista pyritään saamaan yleistys, joka mahdollistaa muiden kuin kyseisessä tutkimuksessa esiintyneiden ilmiöiden tunnistamisen ja selittämisen. Tutkimuksen tuloksen tulisi myös vastata tutkimukselle asetettuja päämääriä ja tutkimuskohdetta. Laadullinen tutkimus ei kuitenkaan voi tuottaa tuloksiksi lakeja, sillä on huomattava laadullisen tutkimuksen ainutkertaisia ilmiöitä koskeva tutkimusote. Käsitteet realilibiliteetti eli luotettavuus ja validius eli pätevyys ovat kvantitatiivisen tutkimuksen piirissä syntyneitä käsitteitä, joita kuitenkin käytetään erilaisin tulkinnoin myös laadullisen tutkimuksen piirissä. Kaikkien tutkimusten luotettavuutta ja pätevyyttä tulisi jollain tavoin pystyä arvioimaan. Laadullisen tutkimuksen piirissä luotettavuutta ja pätevyyttä on pyritty kohentamaan tarkoilla selostuksilla tutkimuksen eri vaiheista. Henkilöiden, paikkojen ja tapahtumien kuvaukset ovat oleellinen osa laadullisessa tutkimuksessa. Niihin liittyvien kuvausten ja siihen liitettyjen selitysten ja tulkintojen yhteensopivuutta voidaan punnita ja näin määrittää tutkimuksen reliabiliteettia ja validiutta. (Hirsjärvi ym. 2007, 226- 228; Varto 1992, 101 -102.)

Omassa tutkimuksessani olen pyrkinyt kuvaamaan tarkasti tutkimusvaiheita ja syitä, miksi olen päätenyt tiettyihin ratkaisuihin tutkimusta tehdessä. Aineistoa kerätessäni sain paitsi haastatteluaineiston, mutta kirjoitin myös haastattelun aikana ja sen jälkeen itselleni ylös haastattelutilanteen kulkua, jotta huomaisin eri tilanteiden mahdollisia vaikutuksia aineistoon.

7. Tulokset

7.1 Nuorten näkemyksiä kyläyhteisöistä

Ensimmäinen ja toinen tutkimuskysymykseni käsitteli sitä, millaisena nuoret kokevat oman asemansa kylällä ja mitkä tekijät vaikuttavat heidän näkemyksiinsä. Näihin kysymyksiin löytyy yhtymäkohtia jokaisesta kuvauskategoriasta joita käsittelen seuraavassa luvussa. Tahdoin kuitenkin nostaa nuorten omat näkemykset kuitenkin erilleen ja tuoda tiivistetysti esille sen, millaista joukkoa olin tutkimassa ja miten heidän arkiarjatlunsa kylästä näyttäytyy. Tässä tulokappaleessa avaan ja tulkitsen omaa tutkimuspäiväkirjaani, johon kirjoitin omia havaintojani nuorista haastattelun aikana.

Haastattelemiani nuoret olivat neljältä eri kylältä, yksi nuori Vanttauskoskelta, Viiriltä ja Pekkalaista sekä kaksi nuorta Juotakselta. Vastauksista ei kuitenkaan ollut havaittavissa eroja, vaan kaikki nuoret näkivät oman kylänsä hyvin samalla tavoin kuin toisetkin. Havaitsinkin, että nuoret pääsääntöisesti eivät keskenään erotelleet kyliä, vaan enemmän he puhuivat me muodossa, tarkoittaen koko alueen nuoria. Tämä huomio on merkittävä koko tutkimuksen tulosta tarkastellessa, ja palaankin siihen uudestaan johtopäätöksissäni.

Nuorten asiatieto oman kylän tilanteesta oli vaihteleva. Osa oli hyvin selvillä muun muassa siitä millaisia elinkeinoja kylällä harjoitetaan, kun taas toiset arvelivat mahdollisia elinkeinoja tai totesivat suoraan että eivät tiedä. Osaltaan tämä varmasti vaikutti tutkimustuloksiin. Jos nuoret eivät ole selvillä kylän tilanteesta tai edes omassa arjessaan kiinnostuneita siitä, eivät he myöskään osaa vastata tarkemmin sitä koskeviin kysymyksiin tai pohtia sen merkitystä esimerkiksi kylän tulevaisuuden kannalta.

Nuoret nostivat esille konkreettisia näkemyksiä kylästään. He kokivat kylän kauniina ja mukavana paikkana asua. He myös toivat harrastusmahdollisuuksien kautta esille, kuinka kyliä ympäröivä luonto mahdollistaa erilaisia toimintoja. Kylän ympäristöllä on myös vaikutus arkipäivän toimintoihin ja niiden sujuvuuteen. Toiminnalliset mahdolli-

suudet, esimerkiksi nuorten kohdalla erilaiset harrastukset, eivät ole samanlaisia kuin kaupungissa ja kulkuyhteydet luovat haasteita. Julkinen liikenne on vähäistä ja koska nuoret eivät omista vielä esimerkiksi ajokorttia, on heidän liikkumisensa palveluiden ja harrasteiden ääreen paljolti heidän vanhempiensa ja muiden tuttavien varassa. Laitinen ja Pohjola (2001) tuovat teoksessaan esille kylän fyysisenä ympäristönä. Heidän tuloksissaan kyläläiset näkevät kylän ympäristön kauniina ja luonnon kanssa yhtenäisenä ja kokevat sen tärkeänä osana kylän imagoa, mutta myös tärkeänä omaa luotosuhdetta ajatellen. Myös heidän tutkimustuloksissaan nousee esille välimatkojen tuomat haasteet. (Laitila & Pohjola 2001, 65.)

Pääasiassa nuoret olivat tyytyväisiä asuinpaikkaansa ja sen tarjoamiin mahdollisuuksiin. He eivät nostaneet esille konkreettisia parannusehdotuksia vaan olivat hyväksyneet haasteet joita syrjäseudulla asuminen tuottaa. Oman näkemykseni pohjalta nuorista huokui tyytyväisyys omaa asuinpaikkaa kohtaan. Viimeisenä keskustelimme nuorten kanssa siitä, miten kylä on vaikuttanut heidän identiteettiinsä ja he olivat yksimielisesti sitä mieltä, että sillä on ollut vaikutusta. Paikkaan sitoutuminen ja siellä sosiaalisten suhteiden luominen, sekä lähellä odottava varhainen muutto pois kotoa ja siitä seuraava itsenäistyminen, on muokannut nuorten identiteetin kehitystä ja varmasti sillä on vaikutusta myös arvoihin joita nuoret ovat muodostaneet. Osaltaan nämä arvot ovat varmasti pysyviä, ja säilyvät ainakin taustalla nuorten identiteetin kehittyessä edelleen. Nuoret olivat myös ylpeitä kotipaikastaan. Vaikka kaikki kylät kuuluvat Rovaniemeen, kertoivat he esittelevänsä itsensä vierailta ihmisille mieluummin oman kylän asukkaana, kun Rovaniemeläisenä.

7.2 Kyläyhteisön merkitys voimaantumisessa

Voimaantumisessa on pitkälti kyse siitä, että tuntee tulevansa kuulluksi itseä koskevissa asioissa, pystyy omalla toiminnallaan vaikuttamaan asioihin ja toteuttamaan positiivista muutosta elämässä. Seuraavassa taulukossa (nro 2.) esittelen tiivistetysti tutkimukseni kuvauskategoriat sekä niiden sisältämät käsitysryhmät. Seuraavissa luvuissa 7.2.1- 7.2.5 käyn läpi jokaisen kuvauskategorian yhdessä aineiston lainausten ja teorian kanssa. Johdopäätöksissä sidon yhteen tutkimukseni tulokset.

Taulukko 2.

Kyläyhteisön merkitys nuorten voimaantumisessa näyttäytyy seuraavien voimaannuttavien tekijöiden kautta:				
Aktiivinen toiminta	Vaikuttaminen	Myönteinen ilmapiiri	Vastuunotto	Yhteisöllisyyden luominen
Omaehtoinen toiminta	Mahdollisuus toimia	Kyläläisten asenne	Oman elämän hallinta	Omat ihmissuhteet
Kylän tarjoamat mahdollisuudet	Nuorten kuuleminen	Luottavaiset tulevaisuuden näkymät	Kylän kehittäminen	Kylän välinen kommunikaatio

7.2.1 Aktiivinen toiminta

Kyläyhteisön mahdollistama aktiivisuus on merkittävä tekijä nuorten voimaantuvuudessa. Aktiivinen toiminta paitsi kiinnittää yhteisöön, tarjoaa usein myös mielekästä tekemistä, jota kautta voidaan saavuttaa positiivista mielentilaa. Aktiivinen toiminta ja kylän tarjoamat toiminnan mahdollisuudet nousivat selvästi esille haastatteluaineistossa, useammassakin eri kohdassa. Haastattelussa nuoret kertoivat mahdollisuuksistaan harrastaa ja kuinka merkityksellistä se on esimerkiksi heidän oman viihtyvyytensä kannalta.

H: Mitä tekijöitä sitten on, minkä takia täällä on hyvä asua ja olla?

N: ... ihan hyvät harrastusmahollisuudet

Harrastukset ovat nuorten kohdalla tärkeitä ja tarjoavat heille paitsi mielekästä tekemistä, myös mahdollisuuden pitää yllä ystävyysuhteita ja tavata muita nuoria vapaammissa kontekstissa. Harrastukset kehittävät paitsi sosiaalisia taitoja, myös nuorten omia henkilökohtaisia taitoja. Haastateltavista neljällä viidestä oli sama harrastus, jonka toimintaa liittyminen oli mahdollista kaikille Yläkemijoen alueen nuorille. Nuorten harrastukset olivat myös osittain sellaisia, että ympäristö vaikutti siihen voimakkaasti. Luonnon läheisyys mahdollistaa tiettyjä harrastusmahollisuuksia, jotka olisivat kaupungissa

asuessa vaikeammin saavutettavissa. Luonnon merkitys kyläläisten elämään nousi esille myös Kilpeläisen ja Pohjolan tutkimuksessa (2007). Heidän tutkimustuloksissaan luontoon liittyvät harrastukset ovat yleisimmin mainittuja. Lisäksi he tuovat esiin luonnon osana ihmisten paikkasuhdetta ja oman itsensä paikantamista.

Harrastusmahdollisuuksien lisäksi nuoret näkivät omat toiminnan mahdollisuutensa vähäisinä. Oman kylän ei katsota tarjoavan nuorille juurikaan tekemistä tai toiminnan mahdollisuuksia, vaan nuoret näkevät kylän toimintamahdollisuuksien keskittyneen lähinnä vanhemmalle ikäpolvelle.

..ei siellä oo ku jottain marttakerhoja ja käsityöpajoja. Ei oikeen mittää nuorille.

Toimintaa on aina joskus. Paloasemalla, niin siinä on aina välillä jotaki. .. vissiin joku käsityökerho tai joku semmonen, mut eipä paljon mittään muuta.

..ureheilukenttä, mutta ei sitä hoijeta yhtään, niin ei sitä voi käyttää.

Kyllä ainaki vanntauskoskella myös nuoret näkyy. Tääl on varmaan eniten nuoria. Tai just jossaki Auttissa.

Nuorten kertomasta voi päätellä, että nuoret näkyvät niillä kylillä joilla on palveluita tarjolla eniten. On mahdollista, että lapsiperheet muuttavat parhaimmin palveluita tarjoaville kylille herkemmin nimenomaan palveluiden saatavuuden perässä, tai sitten nuoret kerääntyvät vapaa-aikanaan viettämään aikaa näihin paikkoihin, jonka vuoksi he myös näkyvät kylän arjessa.

Oman kylän tarjoamien toimintamahdollisuuksien vähyys johtuu varmasti osittain ikärakenteesta. Jos kylällä on esimerkiksi kolme alle 18 -vuotiasta, ei heille aleta järjestämään erikseen toimintaa. Nuoret vaikuttavat ymmärtävän pienen lukumäärän vaikuttavan toiminnan mahdollisuuksiin, resursseihin ynnä muihin sellaisiin. He ovat kuitenkin tyytyväisiä siihen, että heille on olemassa jotain toimintaa keskitettynä. Keskitetyn toiminnan huonona puolena esiin nousi kulkemisen mahdollisuudet. Heikot linja -auto

yhteydet rajaavat nuorten liikkumavapautta, eivätkä vanhemmatkaan aina pääse kускаamaan lapsiaan useamman kymmenen kilometrin päähän.

Ei oo mitään isompia aktiviteetteja niinku kaupungissa. Kaikki on aikalailla keskittynytänne (Vanttauskoskelle) eikä sitten aina pääse tänne.

voi kulkea, mutta sitten ku ei mee linkkuja..

Vanttauskoskelle on keskittynyt paitsi nuorisotoimi, myös alueen koulu sijaitsee siellä. Koulun rooli toimintaympäristönä nousikin esille yhtenä merkittävänä aktiivisuuden lisääjänä alueella. Paitsi oppimistarkoituksessa, koulun tiloilla pyörii myös muuta toimintaa alueen nuorille ja myös muille kyläläisille.

Koululla on aika usein (toimintaa). Tai no usein ja usein. Siellä on monta kerhoa.

..koululla semmonen, se oli joku aikuisten homma..

Koulun kerhoista osa oli sellaisia, johon nuoret itse voivat osallistua kerholaisina. Osa puolestaan oli nuoremmille suunnattuja kerhoja, joita nuoret vetävät. Koulu lisää toimintamahdollisuuksia ja aktiivisuutta, mutta sillä on myös yhteisöä kokoava rooli jopelkästään rakennuksena (ks. mm. Kipeläinen & Pohjola). Kerhotoiminnan lisäksi koulun tiloja käytetään myös muihin tapahtumiin ja tilaisuuksiin. Nuoret näkivät hyvänä asiana sen, että alueella on vain yksi koulu, joka keskittää oppilaat yhteen. Välimatkoja kouluun ei pidetty pahana, sillä linja-auto yhteydet on suunniteltu siten, että koulukyyditykset ovat mahdollisimman vaivattomia.

Just hyvä et on yks, koska jos joka kylällä ois (koulu) ni siellä ois vaan kaks oppilasta..

Se on myös hyvä sillee, et se on tarpeeks kaukana, mutta tarpeeks lähellä et pystyy tuolta (kylän nimi) pyöräileen..

ja sit siellä on ne kaverit..

Kouluilla pyörivät kerhot ja tilaisuudet eivät ole suoranaisesti missään yhteydessä koulun päällimmäisen tarkoituksen, opetuksen tarjoamisen kanssa missään tekemisissä. Koulurakennus tarjoaa mahdollisuuden toteuttaa toimintaa sekä kokoaa yhteen kyläläisiä. Sosiaaliset tapahtumat ovat merkittäviä aktiivisuuden lisääjiä ja ylläpitäjiä, sekä sitä kautta myös yhteisöllisyyden saavuttamisen ehtoja. Nuorten kohdalla myös nuorisotila näyttää toimivan nuoret yhteen kokoavana ja aktiivista toimintaa järjestävänä tahona.

Tää (nuorisotila) on oikeestaan varmaan ainoa mitä käyttää. Ei kai siellä ees oo mitään (omaan kylään viitaten).

Asuinpaikalla näytti selvästi olevan vaikutusta nuorten aktiivisuuteen. Vanttauskoskelle, jonne palvelut ovat keskittyneet, ei kaivattu enää enempää toimintaa.

Vanttaukselle ei ehkä tarvi, täällä kuitenkin on aina. Kaupalla on semmosia, kaikkee kirppareita ja kaikkia.. Juoksukilpailuja ja muuta samassa. Tiloilla (nuorisotila) ja koulullaki on ihan kohtuu hyvin toimintaa.

Nuoret eivät kuitenkaan olleet täysin varmoja käyttäisivätkö he oman kylän tarjoamia harrastusmahdollisuuksia. Vaikka nuoret totesivat harrastus- ja toimintamahdollisuuksien olevan rajalliset, eikä aina pääse kulkemaan, on toimintaa kuitenkin riittämiin ja pääsääntöisesti he olivat tyytyväisiä Yläkemijoen alueen tarjoamiin mahdollisuuksiin.

Aktiivinen ja omaehtoinen toiminta edesauttavat ihmisten oman voiman kehittymistä. Aktiivinen toiminta mahdollistaa itsensä kehittämisen, jonka voi nähdä voimaannuttavana tekijänä. Muun muassa Siitonen (1999, 93) toteaa voimaantumisen olevan itseä koskevien asioiden haltuunottoa, sekä vastuuta tekemisistään, taidoistaan ja tulevaisuudesta. Yksilön kannalta voimaantumisprosessissa yksilön persoonalliset kyvyt ja piirteet, pätevyys ja osaamisen kokemukset korostuvat ja antavat itsearvostusta ja parantavat itsetuntoa. Näitä kykyjä ja osaamisen kokemuksia päästään toteuttamaan aktiivisessa ja mahdollistavassa ympäristössä. (Mahlakaarto 2010, 29.)

7.2.2 Vaikuttavuus

Aktiivisen toiminnan lisäksi myös vaikuttaminen yhteisössä on voimaantumisen kannalta merkittävä asia. Aineistosta se ei kuitenkaan noussut erityisen suuresti ylitse muiden. Nuoret kuitenkin toivat ilmi, kuinka myös heillä olisi yhtäläiset mahdollisuudet osallistua kylän asioihin kuin muillakin kyläläisillä.

Aineistosta nousi esille aluelautakunnan vaikutus kyliin. Aluelautakunta sitookin kylät yhteen ja on alueen merkittävin kuulemisväylä (Pihlaja 2012). Nuorten kohdalla tilanne on positiivinen siinä mielessä, että aluelautakunnassa on myös heidän edustajansa, joka voi viedä esimerkiksi koulun oppilaskunnassa esiin nousevia asioita eteenpäin. Kuitenkin nuoret näkivät aluelautakunnan mahdollisuudet ja vaikutukset vain vanhempaa väestöä koskeviksi. Kylien ikärakenne vaikuttaa väistämättä siihen, että aluelautakunnassa käsiteltävät asiat ovat enemmän iäkkäämpää väestöä koskevia. Nuorten vaikuttamismahdollisuudet on kuitenkin rakenteellisella tasolla mahdollistettu.

H: Sie olit jossaki mukana?

N: Joo, Yläkemijoen aluelautakunnassa. En mie oo ollu ku yhessä kokouksessa vasta... Siellä puhuttiin vanhusten asioista. Niinko jostaki kylien maisemointi hankkeista ja niinku kaikista tän alueen hankkeista ja sitten.. no niin.

..siis mie oon niinku nuorten (edustaja). Periaattees siis niinku joka kylälyä nuorten. Eli jos koululta vaikka joku sanoo jotaki mitä pitää aluelautakunnassa sanoo ni sitten mie sanon.

No ei se (aluelautakunta) nuorilla niin hirveesti vaikuta, sitten taas vanhemmilla enemmän. Nuorten asioita ei käsitellä jos niitä ei nosteta pöyvälle.

Oli kuitenkin havaittavissa, että nuoret olivat tietoisia siitä, että myös he voivat tuoda asioita esille. Nuorisotilan ja koulun merkitys nousivat esille nuorille luontaisina vaikuttamisen paikkoina. Omasta havaintopäiväkirjastani käy ilmi se, kuinka tärkeänä nuoret pitävät nuorisotilaa. Nuorisotilalla vallitsi rento ja vapaa tunnelma ja uskon, että se toi-

mii myös paikkana, jossa nuoret voivat ja uskaltavat kertoa omia näkemyksiään. Nuoret myös olivat kiinnostuneita nuorisotilojen toiminnasta ja siihen liittyvistä asioista.

Viime vuonna saatiin vähemmän rahaa (tiljen toimintaan). Aluelautakunnalta saahaan toimintarahaa. Ni meillä oli tosi huono rahatilanne ja sitte (hlö nimi) kävi puhumassa yhdessä kokouksessa, ni sen jälkeen me saatiin vähän lissää..

Yhteisössä vaikuttamien on yksi voimaantumisen mahdollistava perusasia. Yhteisiin asioihin vaikuttamine tuo tunteen tarpeellisuudesta ja siitä, että myös omalla toiminnalla on merkitystä. Osallisuudella on merkittävä osa vaikuttavuutta; osallistumalla pystyy vaikuttamaan. Antikaisen (1998) mukaan voimaantumisessa on kyse paitsi yksilön tai yhteisön muutoksesta, myös siitä muutoksesta, joka osallistumisen kautta tapahtuu ympäristössä. Hyvä keskusteluyhteys, toimivat keskusteluväylät ja luottamus kyläläisten välillä mahdollistavat osallistumisen ja sitä kautta muutoksen. Yhdessä tekemisestä heijastuu myönteisyys, luottamus ja arvostus toisia kohtaan. Nämä ovat myös voimaantumisen kokeneiden heijastamia tunteita.

Nuorilla on ollut myös mahdollisuuksia keskusteluyhteyteen ja vaikuttamiseen yhdessä muiden kyläläisten kanssa. Nuorilla on oma edustus aluelautakunnassa ja nuorten omat kuulemisväylät (esimerkiksi koulun oppilaskunta) ovat hurjan tärkeitä ja arvokkaita nuorten osallisuuden kannalta, on myös tärkeää että keskusteluyhteys säilyy vapaana ja nuoria ei eristetä muusta kylästä, vaan heidät otetaan vertaisena mukaan.

Meillä oli viime syksynä, olikohan, koululla semmonen joku aikusten homma. Ne puhu just joistaki aluelautakunnan hommista mitä tarvittas. Me oltiin siellä, mitähän meitä oli, kolme nuorta. Sitten saatiin laittaa, siellä oli semmosia tauluja, sinne kirjoitettiin sitten niitä (ideoita) ja me oltas voitu tehdä niistä aloitteita. Mut se vähän jäi, kukaan ei muistanu tai jaksanu.

Vaikka nuorillakin on tilaisuuksia osallistua ja vaikuttaa, eivät he näytä käyttävän niitä täysin hyödykseen. Nuorten vähäinen kiinnostus vaikuttamisen mahdollisuuksiin voi johtua siitä, että nuoret ovat tottuneet kylän elämän kulkuun ja sopeutuneet siihen.

Asuinpaikan merkitystä yksilölle voi yleistää siten, että mitä kauemmin samalla paikkakunnalla on asunut, sitä tiiviimmät siteet ovat ja sitä harvemmin yksilö on tyytymätön asumiseen vaikka siihen liittyisikin ongelmia. (Kilpeläinen & Pohjala, 40.) Nuoret ovat eläneet pääosin koko elämänsä kylällä, ja loppujen lopuksi tyytyväisiä asioihin sellaiseenaan ja luottavat, että asiat jatkavat kulkuaan. Toinen vaikuttava tekijä voi olla nuorten oma näkemys heidän tiedoistaan. Useissa nuorten osallisuuteen liittyvissä keskusteluisissa on noussut esille, että nuoret eivät esimerkiksi äänestä, koska eivät usko tietävänsä asioista tarpeeksi voidakseen vaikuttaa. Nuorille tulisikin esimerkiksi koulun kautta jakaa tietoa heidän yhteiskunnallisesta statuksestaan ja luoda helppoja vaikuttamisväyliä heitä koskeviin asioihin. Omassa tutkimuksessani nuoret vaikuttavat myös sopeutuneet ajatukseen kylältä poismuutosta, eivätkä he välttämättä näe tarvetta vaikuttaa sellaisen kylän asioihin, jossa he eivät enää kohta asu. Vaikuttaminen tapahtuukin usein siis lähinnä välittömästi itseä koskevissa asioissa.

7.2.3 Turvallinen ja myönteinen ilmapiiri

Turvallinen, hyväksyvä ja myönteinen ilmapiiri vaikuttaa voimaantumisen kokemuksiin, nuorten näkemyksiin itsestään sekä heitä ympäröivästä sosiaalisesta tilasta. Tutkimuksessa esiin nousi kyläläisten asenne nuoria kohtaan sekä nuorten omat tulevaisuuden näkymät, jotka molemmat ovat merkittäviä ilmapiirin luoja.

Ensimmäinen kommentti siitä, millaisena nuoret kokevat kylänsä oli:

Ihana ja turvallinen lapsille!

Pieni ja tiivis kyläyhteisö vaikuttaa nuorten turvallisuuden kokemukseen. Aktiivisempi elämä kaupungissa voi toisaalta olla houkutteleva, mutta turvallisuus nähdään kuitenkin merkittävänä tekijänä, jonka vuoksi alueella on hyvä asua.

..mulla tuntu vielä vähän aikaa sitten (että haluan kaupunkiin), mut en mie enää halua sinne.

Ajatus kaupungissa asumisesta jotenki pelottaa.

Turvallisuuden tunteen luomiseen vaikuttaa nuorten mukaan paljon se, että kylällä kaikki tuntevat toisensa edes jotenkin. Etenkin vanhemmat ihmiset tuntevat oman kylän nuoret. Myös vastavuoroisuus kommunikoinnissa luo luottamuksellista ja turvallista ilmapiiriä.

Ne tuntee mejät. (Vaihtaa ääntä): ”Voi siellä se sen tyttö taas menee ja..”

Ja kaikki ketä tuntee on tosi mukavia.

..sitten välillä joku ihan random tyyppi saattaa ihan et moi tai semmosta. Tervehtii aina kuitenkin.

Tutkimuksesta käy ilmi, että kyläyhteisöissä tuttuus luo turvallisuutta. Näkisi, että osittain kylillä on varmasti ”yhteisö kasvattaa” - ajatusta. Sillä niin kuin nuorten esimerkeistä käy ilmi, etenkin vanhemmat ihmiset tuntevat keitä nuoret ovat, ja näin ollen se rajoittaa esimerkiksi nuorten toilailuja kylällä. Tyhmistä teoista on helppo jäädä kiinni kun ei voi olla anonyymi. Yhteisölliseen ilmapiiriin liittyy myös yhteisöllistä kontrollia. Kuitenkin vaikuttaa, että kaikki kanssakäyminen kylällä on hyvin positiivista ja kannustavaa.

Luottamus kumpuaa peruluottamuksen ja epäluottamuksen ristiriitatilanteista turvallisessa vuorovaikutuksessa. Vastavuoroisuus kumpuaa yhteisön kulttuurista ja auttaa luomaan luottamuksen, joka auttaa selviämään elämänuran aikana toistuvista kriiseistä. (Hyypä 2005, 104). Tutkimuskylät vaikuttavat olevan nuorille turvallisia ympäristöjä, ja mahdollistavat luottamisen yhteisöön ja sen tukeen vaikka joskus ”tylsän turvallista” ympäristöä vastaan kapinoidaankin.

Yhteisön kannustavuus nousee esille myös kun puhutaan nuorten irtautumisesta kylältä. Nuorille on itsestään selvää, että he lähtevät peruskoulun jälkeen asumaan kaupunkiin, lähelle jatkokoulutuspaikkoja.

H: Miten sitten, onko ne esimerkiksi kannustavia sen suhteen että lähdette? Silleen että teidän pitääkin lähteä tekemään mitä haluatte ja kokeilemaan siipiänne.

N: On! Ja sukulaiset on! Vanhemmat on vähän sillee et.. ei ne haluis vielä päästää kotoa, sitte on vähän pakko.

Nuorten päättäessä peruskoulunsa ja hakeutuessa jatkokoulutukseen ovat he vielä alakäisiä, joten luonnollisesti vanhemmille on suurempi kynnys päästää nuori muuttamaan omilleen. Kuitenkin vanhemmatkin kannustavat ja tukevat nuoria oman tien valinnassa ja tarjoavat myös konkreettista apua.

Äiti maksaa ruoan ja asuntolan.

Kylän ilmapiiriin voidaan liittää myös kylää koskevat tulevaisuuden näkymät. Kylien elinkeinot ovat melko rajalliset ja myös nuoret tiedostavat niiden vaikutuksen asuinmahdollisuuksiin ja kylien tulevaisuuteen. Kuitenkin nuoret näkivät mahdollisena, että tulevat vielä joskus palaamaan kylälle.

H: No entä sitten takaisin tänne muutto, tuntuuko, että voisitte haluta palata sitten joskus?

N1: Ehkä joo, varmaan.

N2: Varmaan jossaki vaiheessa. Ainaki vähänksi aikaa.

N3: Sitten ku on saanu työtä voi tulla tänne asumaan.. ainaki toivottavasti..

Takaisin muuttoon nähtiin vaikuttavan vahvasti työllisyys ja kylän tarjoamat mahdollisuudet. Nuoret näkevät kylän tulevaisuuden jatkuvan melko ennallaan. He eivät uskooneet esimerkiksi kasvavan kaivosteollisuuden tai matkailun näyttäytyvän omalla alueellaan mitenkään merkittävänä tekijänä.

Mie hain Rovaniemelle poronhoitajaksi. Sitten on vähän pakko muuttaa takasi. Keskustasa jotain poronkasvatusta. ...mut siinä on kyllä niin paska palkka et en tiä kestäkö pelkästää sitä tehdä ja elää

En usko et täällä mikään muuttuu. Ellei tänne sitten muuta joku miljonääri joka alkaa..
(naurua)

Pääsääntöisesti vaikuttaa siltä, että nuoret näkevät kylän ilmapiirin tukevana ja mahdollistavana. He eivät koe, että siitä olisi heille ainakaan mitään estettä omaa tulevaisuuttaan ajatellen. Omissa haaveissaan nuoret suunnittelivat omaa tulevaisuuttaan siten, että kylän tai asuinpaikan merkitys ei ollut merkittävä suunnitelmia rajaava tekijä. Tästä voisi päätellä, että nuorilla todellakin on vahva usko itseensä, ja siihen, että vaikka he joutuvatkin itsenäistymään varhain, saavat he tarvitsemansa tuen ja avun.

Ellonen & Korkiamäki (2005, 423) toteavat sosiaaliseen pääomaan perinteisesti liitettyjen käsitteiden: yhteisön, verkostojen, tuen ja kontrollin olevan keskeisiä nuorten elämän määrittäjiä. Sosiaalisen pääoman lähteinä toimivat laajasti nuorten sosiaaliset suhteet, näihin kuuluvat perheen lisäksi koulu, harrastuspiiri ja erityisesti ystävät. Nuorten elinpiiri muodostaa kokonaisuuden, jossa sosiaalisen pääoma nuoren resurssina syntyy ja kasvaa. Sosiaalinen pääoma liittyy myös tiiviisti yhteisön ominaisuuksiin ja kulttuuriin piirteisiin. Tutkimuksessani nuoret nostavat myös esille samojen käsitteiden merkityksen. Yhteisö ja sen ilmapiiri määrittävät nuorten elämää ja positiivisena seurauksena nuorten sosiaalinen pääoma kasvaa.

7.2.4 Vastuunotto

Vastuunottaminen ja vastuun kantaminen sekä mahdollisuus tehdä niin tukevat voimaantuneisuuden saavuttamista. Tutkimuksessani vastuunotto jakaantui kahteen, omaa elämää koskevaan vastuunottoon, sekä vastuuseen yhteisöstä. Tulokset olivat selviä siltä osin, että alueen nuoret joutuvat ottamaan jo varhain vastuuta omasta elämästään. Kylää koskevaa vastuunottoa ei puolestaan tullut ilmi. Tiiviimmin vastuunotto näkyi nuorten tulevaisuudensuunnitelmissa. Haastatelluista nuorista osalla oli jo tarkemmat suunnitelmat siitä mitä he haluavat tulevaisuudessaan tehdä. Itsestänselvyys oli muutto pois kylältä.

Täältäähän on pakko lähteä pois sitte peruskoulun jälkee.

N1:Kaikki on niin kaukana täältä, sitten pitää lähteä kaupunkiin kaikkien.

N2:Minusta se on just ihan kiva.

N1: Minustaki tuntuu vuos sitten et kiva (muuttaa pois) ku oli kasilla, mut nytte täältä ei enää haluais pois. Tää on tullu niin tutuksi ja turvalliseksi paikaksi että sitä niinku.. no, mielummi jäis.

Toistaalt ei kyllä kiinnostas yhtään lähteä johonki Rovaniemelle, johonki keskustaan. Että mielummin ois täällä.

Suhtautuminen poismuuttoon oli vaihtelevaa. Nuorten keskustelusta ja kommentaareista kävi ilmi, että toisaalta he odottavat positiivisin mielin tulevaa itsenäisempää elämää, mutta etenkin niille, joiden kohdalla muutto oli jo seuraavana syksynä ajankohtaista, alkoi asian konkreettisuus selvittää ja jännittää. Kuten aiemmasta kappaleesta käy ilmi, nuoret kuitenkin luottavat myös saamaansa tukeen, joka varmasti helpottaa itsenäistymistä.

Rasku- Puttonen (2008) tuo esille Beverigen tutkimuksen, jonka mukaan 15 -16 -vuotiailla on halu tehdä itsenäisiä valintoja ja päätöksiä oman tulevaisuuden suhteen. Samalla nuoret kuitenkin toivoivat vanhempien olevan yhteydessä kouluun hyvinkin tiiviisti. Tutkimuksessa on tulkittu, että nuorilla on tarve itsenäistyä, mutta myös jakaa vastuuta päätöksistään ja ennen kaikkea, saada niille tukea. Samaan tulokseen päädyin omassa tutkimuksessani. Nuorten puheista kävi selvästi ilmi positiivinen odotus tulevaan ja innokkuus vaikuttaa omilla päätöksillä omaan tulevaisuuteen, mutta kuitenkin myös tuen merkitys ja tarve tulevat esille.

Tulevaisuutta hahmotellessaan nuoret eivät oikeastaan maininneet kylää kun erikseen kysyttäessä. He eivät vaikuta olevan niin sidoksissa kylään, että pohtisivat omaa tulevaisuuttaan kylän turvaamisen kannalta. Räsänen (2006) määrittelee sitoutumisen ihmisen haluna ja pyrkimyksenä antaa energiaa ja osoittaa lojaalisuutta yhteisön tarkoitukselle, olla sekä asia- että tunnepitoisesti kiinnittynyt sen päämääriin ja arvoihin sekä ylläpitää suhteen hyvinvointia. Nuorten ajatuksissa kylä jatkaa kulkuaan samalla tavoin

kuin tähänkin asti, eivätkä heidän päätöksensä ole konkreettisesti sidoksissa siihen. Osa syynä voi olla se, että tulevaisuus, kymmenenkin vuoden päästä oleva, näyttäytyy nuorille vielä melko kaukaisena eivätkä he pysty suunnittelemaan omakaan elämäänsä niin pitkälle.

7.2.5 Yhteisöllisyys

Yhteisöllisyyskategoriaan liittyviä teemoja voi havaita aiemmin käsitellyistä kuvauskategorioiden, mutta yhteisöllisyyden ollessa hyvin olennainen osa kun pohditaan kylän merkitystä voimaantumisen, nostan sen vielä omaksi kuvauskategoriaksi. Yksilöiden voimaantuminen on oleellisesti osallisena yhteisöön. Yksilön voimaantumisen taustalla on koko yhteisön voimaannuttavat elementit ja yhteisölliset voimavarat. (Mahlakaarto 2010, 29.)

Tutkimuksessani kylän tiivis ilmapiiri näkyy esimerkiksi tuttuutena. Siinä että kyläläiset tunnistavat ja tervehtivät toisiaan. Myös turvallinen ilmapiiri kielii tiiviistä kyläyhteisöstä. Nuoret myös nostavat ystävät ja kaverit osaksi omaan yhteisöllisyyden tunnetaan. Luonnollisesti nuorille omat ihmissuhteet näyttelevät merkittävää roolia heidän elämässään. Nuoret tapaavat mielellään ystäviään, mutta pääsääntöisesti sekin tapahtuu koululla ja/tai nuorisotiloilla. Omalla kylällä ei välttämättä ole samanikäistä seuraa, tai paikkaa missä olla.

Tullaan pääasiassa tänne (nuorisotilalle). Ei siellä oikeen ole paikkaa missä olla. Ja muutenki.

Ei siel asu oikeen paljon.. Ja kun on käyny paljon jonku kaverin luona, ni ei siellä sillee niinku jaksa enää käyä. Se on niin nähty.

Koulun sijainti keskittää nuoret sen ympärille, eikä näin ollen tarjoa muille kylille mahdollisuutta hyödyntää koulun luomaa yhteisöllisyyden ilmapiiriä. Kilpeläisen ja Pohjolan tutkimuksessa kyläläiset korostivat yhteisen kokoontumispaikan merkitystä koko kylän elämää tukevana elementtinä. Koulun tai kylätalon nähtiin tukevan yhteisöllisyy-

tä, sillä siellä pystytään tapaamaan toisia, myös järjestämään erilaisia toimintoja. Yksi merkittävä yhteisöllisyyden luoja on yhdessä toimiminen. Nuoret kyllä toteavat kylällä olevan jonkin verran toimintaa, mutta he eivät nosta sieltä erityisesti mitään nimenomaan kyläläisten itse järjestettyä. Lähinnä heidän mainitsemansa toiminnat ovat aluelautakunnan kautta tulleita. Aluelautakunta on rakenteellinen muutos joka on olennainen osa kylien toimintaa. Se keskittää muun muassa palveluita ja vaikuttaa näin osaltaan kylien muuttoliikkeisiin keskittämällä ihmisiä lähelle palveluita. Muuttoliike voi olla kyläyhteisöjä hajottava tekijä, sillä asukkaat voivat jakaantua vahvasti alkuperäisasukaisiin ja tulomuuttajiin. Näille ryhmille muodostuvat erilaiset toimintakulttuurit ja tavat, jotka eriyttävät sosiaalisia verkostoja ja yhteisöllisiä rakenteita. (Kilpeläinen & Pohjola 2007, 38.)

Pekkalassa on se paloasema ja ampumarata. Varmaan ainoat. Niitä käyttää sitten kumminki kaikki Yläkemijoen alueen ihmiset. Nii et ne on niinku yhteisiä.

Aluelautakunnan vaikutuksen yhteisöllisyyteen voi nähdä myös positiivisena. Toisaalta se tarjoaa kaikille kylille jotain toiminnan mahdollisuuksia ja auttaa pitämään kylät elävänä ja vireänä. Toisaalta se yhdistää alueen kylät yhdeksi, jolloin yhteisöllisyyttä syntyy enemmänkin alueen sisällä kuin kylien sisällä.

Yksittäisten kylien yhteisöllisyys ei näyttäydy nuorten puheissa eikä nouse esille esimerkiksi yhdessä tekemisen kautta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että kylät eivät olisi yhteisöllisiä omalla tavallaan, nuoret vaan eivät välttämättä näe yhteisöllisyyttä samalla tavoin kuin vanhempi väki voi nähdä kylänsä hyvinkin yhteisöllisenä paikkana. Kilpeläinen ja Pohjola (2007) esittelevät omassa tutkimuksessaan Marja Holmilan tutkimuksen, jossa Holmila on päätenyt toteamaan kyläyhteisöillä olevan nykyaikana vähemmän annettavaa yhteisöllisyyttä ajatellen kuin vuosikymmeniä sitten. Kyläyhteisö ei ole hävinnyt, mutta sen toiminta on merkittävästi muuttunut.

Nuorten kohdalla on havaittavissa, että he kuuluvat enemmänkin omaan yhteisöönsä, jossa kylärajoilla ei ole niin merkitystä. Haastatteluaineistosta ja omien havaintojeni kautta nousi esille nuorten yhteenkuuluvuus muiden kylien nuorten kanssa, he ovatkin

ikään kuin oma yhteisönsä isomman alueyhteisön sisällä. Nuorten yhteisö rajautuu niemenomaan yhdessä tekemisestä, osittain paikallisuudesta ja yhteenkuuluvuuden tunteesta. Pienet yksiköt, vapaaehtoisuus, hierarkkisuus, nopea päätöksenteko ja avoimuus muutoksille ovat tyypillisiä piirteitä nuorten yhteisöille (Vaaranen, 2005, 144). Näitä piirteitä voi havaita myös alueen nuorista.

7.3 Johtopäätökset

Tutkimuksessa pyrin selvittämään sitä, millainen merkitys kyläyhteisöllä on nuorten voimaantumisen. Tulosten tarkastelussa on huomioitavaa, että voimaantumisen tunnistaminen vaikeaa, joten on mahdotonta yksiselitteisesti sanoa ovatko nuoret voimaantuneita. Voidaan ainoastaan arvioida voimaantumisen mahdollistavia tekijöitä, ja sitä kautta lähestyä nuorten mahdollisuutta voimaantua kyläyhteisössä. Tutkimustulokseni tuovat esille niitä voimaantumisen mahdollistavia tekijöitä joita kyläyhteisöt tarjoavat nuorilleen sekä sen, miten nuoret näitä mahdollisuuksia hyödyntävät ja käyttävät.

Kyläyhteisön vaikutus nuorten elämään on kiistaton. Se on heille asuinympäristö ja sosiaalisten suhteiden piiri ja näin ollen tiiviisti sidoksissa heidän elämäänsä. Nuoret näkevät asuinpaikkansa turvallisena, tukevana ja kannustavana. Tiivis yhteisö antaa nuorten toteuttaa itseään ja kokemuksia joiden kautta usko omiin mahdollisuuksiin, taitoihin ja vaikuttamiseen kasvaa, joka puolestaan voimistaa nuoria. Voimaantumiseen sisältyy muun muassa elämänhallintaa ja toimintavalmiuksien saavuttamista, vapautta, vastuuta, myönteistä ilmapiiriä ja arvostusta. Näen tutkimuksessani kyläyhteisön mahdollistavan näiden asioiden saavuttamisen.

Kylien sosiaalinen pääoma ilmenee muun muassa kyläläisten välisissä suhteissa ja vuorovaikutuksessa. Kyläyhteisö, samoin kuin koko alue sisältää paitsi vahvoja myös heikkoja siteitä, joista Mark Granovetter on puhunut sosiaalisen pääoman mittauksissaan. (Kajanoja 2009, 74.) Aluelautakunnan puitteissa ihmiset toimivat keskenään ja luovat sosiaalisia verkostoja yli kylä- ja ammatti ja asemarajojen jolloin toiminta ja osallistuminen leviävät heikkoihin siteisiin. Ne edistävät luottamusta ja synnyttävät sosiaalista pääomaa koko alueelle. Alueen sosiaalisella pääomalla on myönteinen vaikutus myös

nuoriin. (Ellonen ja Korkiamäki 2005, 419.) Nuoret myös luovat omalla toiminnallaan omaa sosiaalista pääomaansa luomalla omia sosiaalisia suhteitaan ja toimimalla keskenään yli kylärajojen. Sosiaalinen pääoma ilmentyy paitsi luottamuksena myös toimintana yhteiseksi hyväksi. Tuloksista käy ilmi, että nuoret luottavat kylän tulevaisuuteen, he näkevät kylän jatkavan ennallaan ja toivovat voivansa tulevaisuudessa palata kylälle. Luottamusta löytyy myös siis kylän muihin asukkaisiin.

Identiteetti muodostuu nuoruuden edetessä. Sen kehittymiseen vaikuttavat lukuisat tekijät, myös yhteisön tarjoamat haasteet kuin myös sieltä saatu palaute ja tuki. (mm. Lyytinen ym. 2003) Saastamoisen (2006) mukaan identiteetin ja minuuden vakiinnuttaminen edellyttää johonkin ryhmään samaistumista. Kyläyhteisöt tarjoavat nuorille turvallisen ympäristön muovata identiteettiä ja samaistumisen kohteita löytyy paitsi omista ikätovereista, myös muista kyläläisistä. Omasta tutkimuksestani nousi esille, kuinka nuoret näkevät itsensä, omien sanojensa mukaan ”maalaisina”. He ovat omaksuneet identiteetin, jossa he ovat samaistuneet muihin alueella asuviin.

Nuorten osallisuus kylillä ei noussut erityisesti esille. Kuitenkin he olivat mukana koulun oppilaskunnassa sekä aluelautakunnassa. Osaltaan he myös kuulostivat osallistuvan omaehtoisesti myös esimerkiksi nuorisotilojen kehittämiseen liittyviin keskusteluihin. Osallisuus on painottanut toimijuuden ja osallistumisen kautta tapahtuvaa oman hyvinvoinnin rakentamista. Osallistumalla löydetään keinoja vaikuttaa omaan elämään ja ollaan osa yhteisöä. (Rasku- Puttonen 2008, 155 -156.) Nuoret ovat löytäneet omaa elämäänsä koskevat osallisuusmahdollisuudet ja hyödyntävät alueella niitä. Voimaantuminen on kuitenkin enemmän kuin pelkkä osallisuus. Voimaantuminen liittyy yhteisön omistajuuteen ja siihen liittyy muutokseen johtava toiminta sekä koko yhteisön kannalta olosuhteiden parantaminen. Tässäkin tapauksessa nuoret voidaan nähdä omana yhteisönään, ja voimaantuneet nuoret pyrkivät parantamaan tämän yhteisön asemaa, ei oman kyläyhteisön. Tähän viittaavat ne toiminta- alueet, joissa nuorten osallisuus ilmenee.

Tiivistetysti kyläyhteisöllä on merkitystä nuorten voimaantumisessa koska se:

- tarjoaa mahdollisuuksia aktiiviseen toimintaan
- antaa vaikuttamisen ja osallisuuden kokemuksia

- pakottaa ottamaan vastuuta omasta elämästä
- tarjoaa tukevan ja turvallisen kasvuympäristön
- yhdistää ihmisiä ja luo positiivista uskoa tulevaan

Kuten aiemmin on todettu, rakentuu yksilön voimaantuminen koko yhteisön voimaannuttavien elementtiä ja voimavarojen yhteistuloksena. Voimaantuminen on monimutkainen vastavuoroinen prosessi yksilön ja yhteisön välillä. Yksilön voimaantuminen voi lisätä koko yhteisön voimaantumista ja päinvastoin. Kuitenkaan yhteisön voimaantuminen ei suoranaisesti tarkoita, että joka ikinen yhteisön jäsen on voimaantunut. (Mahla-kaarto 2010, 29.)

Tutkimuksestani nousi esille, että nuoret näkevät ennen kaikkea asuinalueensa, Yläkemijoen alueen tarjoavan heille useita voimaantumisen mahdollistavia asioita. Nuorten oma luottamus omiin kykyihin ja tulevaisuuteen, tapa käsittää oma elämä ja alue sekä toiminta kielivät myös jonkin asteisesta voimaantuvuudesta. Pihjalan (2012) raportti tuo esille, että aluelautakunnan perustamisen on katsottu passivoineen alueen kyläyhdistysten toimintaa, sillä monet kylien kehittämiseen liittyvät tehtävät koettiin siirtyneen aluelautakunnalle. Kylien toiminta on pienimuotoista ja on laajentanut nuorten elämänpiirin koskemaan koko aluetta. Nuoret myös tuntevat yhteisöllisyyttä toistensa kanssa. Oma tutkimukseni myötä näen nuorten kohdalla aluelautakunnan merkityksen kyläyhteisöjä suurempana voimaannuttavana tekijänä.

8. Pohdinta

Tutkimuksen tekeminen kyläyhteisöjen merkityksestä nuorten voimaantumisessa oli mielenkiintoista, haastavaa ja ajatuksia herättävää. Tahdoin tutkimuksessani tuoda esille nimenomaan nuorten omia näkemyksiä, enkä niinkään tutkia voimaantumista kyläyhteisössä. Uskon, että tutkiessa koko yhteisön voimaantumista, olisivat tuloksetkin olleet erilaisia. Nyt sain mahdollisuuden tuoda nuorten omat merkitykselliseksi kokemat asiat esille.

Yhteisöllisyys, voimaantuminen, sosiaalinen pääoma ja nuoret ovat kaikki tällä hetkellä pinnalla olevia aiheita. Tämän hetkinen tilanne Suomessa vaatii keskustelua siitä, miten asioita voitaisiin parantaa ja aiheellisesti ihmisten hyvinvointi, kanssakäynti ja nuoret tulevaisuuden tekijöinä ovat mukana vahvasti. Myös maaseutujen kehitys on jatkuva keskustelunaihe, siitä kertovat eri kehityshankkeet ja kuntaliitospohdinnat ympäri Suomea. Näenkin tutkimukseni aiheen erittäin ajankohtaisena ja tärkeänä. Voimaantuneet nuoret eivät ole vaarassa syrjäytyä, he voivat saada positiivisia muutoksia aikaan paitsi omassa elämässään, mutta heissä on myös tulevaisuuden toivoa. Tutkimustulokset eivät antaneet yksiselitteistä vastausta siitä, että kyläyhteisöillä olisi erityisen suuri merkitys nuorten voimaannuttamisessa, mutta vääjäämättä sillä asuin- ja kasvuympäristönä on merkitystä. Tulokset mielestäni kertovat jotain siitä, miten nuorten asemaa voitaisiin parantaa ja mahdollistaa voimaantuminen. Muun muassa nuorille suunnattujen palvelujen ja toimintojen lisääminen toisi nuorille lisää mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa. Aluelautakunnan vaikutus näkyy vahvana, ja ehkäpä siinä onkin positiivinen malli ja ratkaisu tulevaisuudessa muillekin pienten kylien keskittymille.

Tutkimuksen teoriaosuuden kasaaminen oli mielenkiintoista mutta myös haastavaa. Haastavaa siitä teki se, että niin voimaantumisen kuin sosiaalisen pääomankin käsitteet ovat laajalti varioituja käytössään. Kirjallisuus on hyvin monipuolista ja termien selvittäminen paitsi itselle, myös muille ymmärrettävään muotoon vaati paljon työtä. Mielestäni pystyin erottelemaan käsitteet toisistaan, ja tuomaan tavoitteeni mukaan esille voimaantumisen edellytyksiä ja vahvuuksia. Haasteena oli myös rajata tutkimus. Aloittaessa asiat tuntuivat suppeilta, mutta kun teoriaan alkoi perehtyä, tuli tunne että kaikki

liittyvät kaikkeen, eikä mitään voi sulkea pois. Näkökulmia eri tutkimuksiin siis löytyy paljonkin. Aineistoni pohjalta työni kääntyi käsittelemään nuoria tiiviinä osana yhteisö, kuin myös heitä yhtenä omana yhteisönään. Osittain voinkin siis puhua yhteisöjen voimaantumista. Suomenkielisessä kirjallisuudessa on käsitelty melko vähän yhteisöjen voimaantumista, tai ylipäätään yhteisöjen merkitystä osana sitä. Työorganisaatioissa tehtyjä tutkimuksia voidaan toki tietyiltä osin soveltaa yhteisöön kuin yhteisöön, mutta mielestäni yhteisö, kyläyhteisö, asuinympäristönä ja elinpiirinä on sen verran omanlaisen paikka, että näen tutkimuksellani olevan paikka tällaisella tutkimuskentällä.

Suurin haaste tämän tutkimuksen teossa koin aineiston kanssa. Kappaleessa kuusi, tutkimuksen toteutus, perustelen aineistonhankinta menetelmäni valinnan ja yhtä edelleen olen sillä kannalla, että haastattelujen kautta pystyin tavoittamaan parhaimman mahdollisen aineiston tutkimukseeni. Asetin kieltämättä liikaa optimismia nuorten haastattelunokkuuteen. Menemällä esimerkiksi kouluun ja haastatteleamalla siellä nuoria, olisin ehkä voinut saada enemmän vastauksia. Tämä olisi kuitenkin vaatinut erillisiä lupia, ja koska tutkimukseni ei sellaisenaan koskenut koulua, en katsonut tarpeelliseksi mennä häiritsemään heidän arkeaan. Lisäksi koulu ympäristönä voi olla turhan ohjaileva sen suhteen, mitä mieltä nuoret itse ovat tutkimukseen osallistumisesta. Nyt voin ainakin hyvillä mielin sanoa, että kaikki tutkimukseen osallistuneet olivat siinä mukana täysin vapaaehtoisesti eikä ketään painostettu osallistumaan miltään taholta.

Vaikka aineistoni oli melko pieni, mahdollisti se tutkimuskysymyksiini vastaamisen ja antoi mielestäni rehellistä ja kattavaa kuvaa alueen nuorten näkemyksistä. Lukiessani litteroitua tekstiä huomasin, kuinka jossain kohti olisin haastattelijana voinut ohjata keskustelua vielä eteenpäin ja saada mahdollisesti enemmän irti, mutta ensikertalaisena haastattelutilanteessa ei voi kaikkea havaita. Haastattelu mahdollisti kuitenkin tarkentavien kysymysten esittämisen ja palaamisen johonkin aiheeseen, joten kasvokkain tapahtuva haastattelu oli hyvä valinta. Valintaani tehdä ryhmähaastattelu olen myös tyytyväinen. Koen, että tavoitin ryhmässä haastateltavien todelliset näkemykset. He eivät jännittäneet ja kun he keskustelivat keskenään, saatoin vain kuunnella ja tehdä muistiinpanoja. Itsellä haastattelijana on vielä opittavaa, mutta näen että menetelmänä ryhmämuotoinen teemahaastattelu sopi aiheeseeni hyvin.

Koen nuorilta saamani informaation olevan relevanttia ja muita nuoria syrjäkylillä asuvia ajatellen helposti yleistettävissä olevaa. Aineistosta nousseet teemat ja asiat olivat samankaltaisia kuin teoriakirjallisuuden kautta nousseet. Nuoret tutkimuskohteena ovat kuitenkin erityinen alue, joten erojakin on havaittavissa. Tutkimuksestani voi löytää ja nostaa esille yhtenäisiä teemoja ja tuloksia kuin aiemmistakin kyläyhteisöjä tai voimaantumista käsittelevistä tutkimuksista ja kirjoituksista.

Jatkotutkimuksia tutkimuksen teemoista löytyy varmasti. Voimaantumisesta ja sosiaalisesta pääomasta on keskusteltu paljon ja niiden hyödyt tunnustetaan, vaikka varsinaisia tieteellisiä tutkimuksia aiheista on melko vähän, ainakin mitä tulee muihin kuin työorganisaatioihin ja yhteisöihin. Omasta tutkimuksestani nousi esille nuoret vertaisryhmänä ja esimerkiksi vertaisryhmien merkitystä voimaantumisessa olisi mielenkiintoista tutkia. Kyläyhteisöjen voimaantumiseen vaikuttavat tekijät on myös yksi mahdollinen tutkimusalue. Näkökulmia nuorten tutkimukseen myös löytyy runsaasti. Ylipäätään näkisin, että yhteisöstä lähtevän voimaantuneisuuden tutkiminen antaa mahdollisuuksia tämän päivän modernin yhteiskunnan muutoksen tarkasteluun ja tilanteen erilaiseen näkemiseen ja käsittelemiseen.

Tutkimukseni nostaa esille kyläyhteisöjen merkityksen osana nuorten arkipäivää, myös yhtenä nuorten voimaantumista tukevana osa-alueena. Kyläyhteisöjen asema nyky-yhteiskunnassa on kriittinen siinä mielessä, että niiden rakenteet tulevat muuttumaan vääjäämättä. Maaseutujen elinolosuhteet ovat muuttuneet merkittävästi vuosikymmenien aikana. Ennen maaseutu pystyi tarjoamaan asukkailleen toimeentulon ja mahdollisuuden jäädä synnyinseuduilleen. Nykyään maatalous ei enää kannata samalla tavoin, pakottaen näin ollen nuoria lähtemään kaupunkiin paremman toimeentulon perässä. Kuitenkin kyläyhteisön merkitys maaseudun asukkaiden elämään on huomionarvoinen asia, joka tulee tuoda entistä enemmän esille niin maaseutujen kehittämistä kuin koko yhteiskunnan hyvinvointia koskevan keskustelun tiimoilta. Voiko esimerkiksi osallisuuden kautta lisätä voimaantuvuutta ja nuorten sitoutumista paikkakuntaan, joka saisi heidät myös kehittämään yhteisöään toimivammaksi parantaen näin koko kylän mahdollisuuksia tulevaisuudessa.

LÄHTEET

Ahonen, A. 2008. Koulussa ei viihdytä, mutta miksi. Teoksessa: Lairio, M., Heikkinen, H.L.T & Penttilä, M. (toim.) Koulutuksen kulttuurit ja hyvinvoinnin politiikat. Kasvatustieteen tutkimuksia. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura.

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Alsop, R. & Heinsohn, N. 2005. Measuring Empowerment in Practice: Structuring Analysis and Framing Indicators. Saatavilla [www-muodossa: http://siteresources.worldbank.org/INTEMPOWERMENT/Resources/41307_wps3510.pdf](http://siteresources.worldbank.org/INTEMPOWERMENT/Resources/41307_wps3510.pdf) (luettu 7.2.2013)

Antikainen, A. 1998. Kasvatus, elämäntietä ja yhteiskunta. Porvoo: WSOY.

Antikainen, A & Huotelin, H. (toim.) 1996. Oppiminen ja elämänhistoria. Aikuiskasvatustieteen 37. vuosikirja. Jyväskylä: Gummerus.

Antikainen, A., Rinne, R. & Koski, L. 2000. Kasvatustieteologia. Juva: WSOY.

Atila, A. 2002. Koulun merkitys kylälle. Narratiivinen kuvaus taistelusta kyläkoulun puolesta. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Saatavana [www-muodossa: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/10226/anuatila.pdf?sequence=1](https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/10226/anuatila.pdf?sequence=1) (Luettu: 17.11.2011)

Craig, G & Mayo, M. 1995. Community Participation and empowerment: The human face of structural Adjustment or tools for democratic transformation? Teoksessa: Craig, G. & Mayo, M. 1995. Community empowerment. A reader in participation and development. Lontoo: Zed Books Ltd.

Ellonen, N. & Korkiamäki, R. 2005. Sosiaalinen pääoman lasten ja nuorten näkökulmasta. Teoksessa: Jokivuori, P. (toim.) 2005. Sosiaalisen pääoman kentät. Jyväskylä: Minerva, 414- 431.

Embuske, M. 1997. Peräpohjolan keskuseudulla. 1909 -1939. Koulunkäynnistä lukuhaluja. Teoksessa: Embuske, M., Runtti, S. & Manninen, T. 1997. Rovaniemen historia. Jokivarsien kasvatit ja junantuomat. 1721 -1990. Jyväskylä: Gummerus, 246 -253.

Eskola, J & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2007. Teemahaastattelu. Opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS -Kustannus, 25-43.

Fetterman, D. M. 2001. Foundations of Empowerment evaluation. California: Sage Publications, Inc.

- Fetterman, D.M. 2005. Teoksessa Fetterman, D.M. & Wandersman, A. (toim.) *Empowerment Evaluation Principles in Practice*. New York: The Guilford Press
- Fetterman, D.M., Kartarian, S.J. & Wandersman, A. 1996 (toim.) *Empowerment evaluation. Knowledge and Tools for Self- Assessment & Accountability*. California: Sage Publications, Inc.
- Gretschel, A. & Kiilakoski, T. (toim.) 2012. *Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 118.
- Haapamäki, J. 2000. *Yhteisöllisyys päivähoitossa*. Teoksessa Haapamäki, J., Kaipio, K., Keskinen, S., Uusitalo, I. & Kuoksa, M. 2000. *Yhteisö kasvattaa. Päivähoito oppimis- ja kasvatusyhteisönä*. Tampere: Tammi, 13 -47.
- Hannula, A. 2009. *Vapauttavat yhteisölliset käytännöt: Pula! -oppera ja Camera Obscura -hanke*. Teoksessa: Filander, K. & Vanhalakka -Ruohto, M. (toim.) 2009. *Yhteisöllisyys liikkeessä. Aikuiskasvatuksen 48. vuosikirja*. Jyväskylä: Gummerus, 353- 374.
- Harisalo, R. & Miettinen, E., 2004. *Hyvinvointivaltio. Houkutteleva lupaus vai karvas pettymys*. Tampere University Press.
- Hautala, M. *Miten lapsi ja nuori kasvaa yhteisön jäsenyyteen jälkimodernina aikana?* Teoksessa Kalaoja (toim.) 2002. *Näkökulmia kyläkouluihin ja niiden kehittämiseen*. Sarjaa: Tutkimuksia 21/2002. Oulu: Oulun yliopistopaino.
- Hautamäki, A. 1996. *Individualismi on humanismia*. Teoksessa: Hautamäki, A., Lagerstetz, E., Sihvola, J., Siltala, J. & Tarkki, J. 1996. *Yksilö modernin murroksessa*. Tampere: Gaudeamus, 13 -44.
- Hautamäki, A. 2005. *Johdanto*. Teoksessa: Hautamäki, A., Lehtonen, T., Sihvila, J., Tuomi, I., Vaaranen, H. & Veijola, S. 2005. *Yhteisöllisyyden paluu*. Tampere: Gaudeamus.
- Haverinen, R. 2003. *Empowerment käsitteenä ja evaluaation näkökulmana*. *Hallinnon tutkimus* 22 (1), 46- 54.
- Heikkilä, J. & Heikkilä, K. 2001. *Innovatiivisuutta etsimässä. Irtiottoa keskinkertaisuudesta*. Helsinki: Kauppakaari.
- Helkama, K., Myllyniemi, R. & Liebkind, K. 2010. *Johdatus sosiaalipsykologiaan*. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, 2008. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. *Tutki ja kirjoita*. Keuruu: Tammi.

- Hjerppe, R. 2005. Sosiaalinen pääoma, sen taloudelliset vaikutukset ja akkumulaatio. Teoksessa: Jokivuori, P. (toim.) 2005. Sosiaalisen pääoman kentät, 103- 132. Jyväskylä: Minerva.
- Hokkanen, L. 2009. Empowerment valtaistumisen ja voimaantumisen dialogina. Teoksessa: Mäntysaari, M., Pohjola, A. & Pösö T. (toim.) Sosiaalistyö ja teoria. 2009. Juva: PS- kustannus, 315- 334.
- Hyyppä, M.T. 2002. Elinvoimaa yhteisöstä. Sosiaalinen pääoma ja terveys. Keuruu: PS -Kustannus.
- Hyyppä, M.T. 2005. Me -hengen mahti. Keuruu: PS- Kustannus.
- Häkkinen, K. 1996. Fenomenografisen tutkimuksen juuria etsimässä. Teoreettinen kat-
saus fenomenografisen tutkimuksen lähtökohtiin. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Jokinen, K. & Saaristo K. 2002. Suomalainen yhteiskunta. Juva: WSOY.
- Jokivuori, P. 2005. Missä ja miten syntyy sosiaalinen pääoma? Teoksessa: Jokivuori, P. (toim.) Sosiaalisen pääoman kentät. Jyväskylä: Minerva.
- Järventie, I. 2003 Lasten hyvinvointi pohjoismaissa. Teoksessa: Melin, H. & Nikula, J. (toim.) 2003. Yhteiskunnallinen muutos. Jyväskylä: Gummerus.
- Järvinen, T. 2009. Voimaantumisen (empowerment) arvioinnin haasteita. Ammattikas-
vatuksen aikakauskirja 11(1), 8-17. Saatavilla www-muodossa: [http://www.okka-
saatio.com/aikakauskirja/arkisto/2009-1/Ammatti09_Jarvinen8_17_2.pdf](http://www.okka-
saatio.com/aikakauskirja/arkisto/2009-1/Ammatti09_Jarvinen8_17_2.pdf) (luettu
7.2.2013)
- Kaipio, K. 2000. Mitä Yhteisöllisyys on? Teoksessa Haapamäki, J., Kaipio, K., Keski-
nen, S., Uusitalo, I. & Kuoksa, M. 2000. Yhteisö kasvattaa. Päivähoito oppimis- ja kas-
vatusyhteisönä. Tampere: Tammi, 11 -12.
- Kajanoja, J. 1998. Sosiaalinen pääoma. Yhteiskuntapolitiikka 63(1998):1, 36 -49.
- Kajanoja, J. 2009. Sosiaalinen pääoma: yhteisöllisyyden paluuta vai henkistä väkivaltaa. Yhteiskuntapolitiikka 74 (2009):1, 72- 79.
- Kiili, J. 2006. Lasten osallistumisen voimavarat. Tutkimus Ipanoiden osallistumisesta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Kilpeläinen, A. & Pohjola, A. 2007. Kyläläiset keskiössä. Tutkimus kylien hyvinvointi-
palveluista. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja. B. Tutkimusraportteja ja
selvityksiä.
- Kiviniemi, K. 2007. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Juva: PS -Kustannus.

Kiviniemi, M. 2000. ”Variksen Saappaat” Muisteluita ja tarinoita Kemijokivarresta. Rovaniemi: Lapin Yliopistopaino.

Kuntalaki (1995/365)

Kuronen, M. (2004) Valtaistumista vai voimavaraistumista – Feministisiä näkökulmia empowermenttiin sosiaalityön käsitteenä ja käytäntönä. Teoksessa Kuronen, M., Granfelt, R., Nyqvist, L. & Petrelius, P. (toim.) Sukupuoli ja sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen 3. vuosikirja 2004, 277- 293. Jyväskylä: PS- Kustannus.

Laaksonen, H. 2003. Henkilöstötoiminnot työyhteisön voimistamisen välineinä? Hallinnon tutkimus 22(1), 55- 67.

Laitinen, M & Pohjola, A. 2001” Ei tää niin syrjässä” Tutkimus elämisen mahdollisuuksista ja palveluista syrjäkyllissä. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja B37. Tutkimusraportteja ja selvityksiä. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Lehtinen, E., Kuusinen, J. & Vauras, M. 2007. Kasvatuspsykologia. Porvoo: WSOY.

Lehtonen, H. 1990. Yhteisö. Jyväskylä: Vastapaino.

Lehtonen, T. 2011. Lasten ja nuorten kasvatuksen filosofisia ongelmia. Teoksessa: Mäntylä, N. (toim.) 2011. Lapset ja nuoret yhteiskunnan toimijoina. Vaasan yliopiston julkaisuja. Tutkimuksia 297. Oikeustiede 17. Julkioikeus. Vaasa. Saatavana myös www-muodossa: http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-379-0.pdf (luettu: 25.3.2013)

Lyytinen, P. , Korhokangas, M. , Lyytinen, H. (toim.)2003. Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Porvoo: WSOY.

Maailmanpankki. www.worldbank.org

Mahlakaarto, S. 2010. Subjektiksi työssä. Identiteettiä rakentamassa voimaantumisen kehitysohjelmassa. Jyväskylä: Univercity Printing house.

Manninen, T. 1997. Hallinnosta hyvinvointia -katsaus lähihistoriaan. Teoksessa: Embuske, M., Runtti, S. & Manninen, T. 1997. Rovaniemen historia. Jokivarsien kasvatit ja junantuomat. 1721 -1990. Jyväskylä: Gummerus, 367- 433.

Melin, H. & Nikula, J. 2003. Mitä on yhteiskunnallinen muutos? Teoksessa: Melin, H. & Nikula, J. (toim.) 2003. Yhteiskunnallinen muutos. Jyväskylä: Gummerus.

Metsämuuronen, J. (toim.) 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki: International Methelp Ky.

Miller S.M., Rein M. & Levitt, P. 1995. Community Action in United States. Teoksessa: Craig, G. & Mayo, M. 1995. Community empowerment. A reader in participation and development. Lontoo: Zed Books Ltd, 112-126.

Mondros J.B. & Wilson S.M. 1994. Organizing for power and empowerment. New York: Columbia University Press.

Mäkinen, M. 2009. Digitaalinen voimistaminen paikallisten yhteisöjen kehittämisessä. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Mäntylä, N. (toim.) 2011. Lapset ja nuoret yhteiskunnan toimijoina. Vaasan yliopiston julkaisuja. Tutkimuksia 297. Oikeustiede 17. Julkioikeus. Vaasa. Saatavana myös www-muodossa: http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-379-0.pdf (luettu: 25.3.2013)

Mäntylä, N. 2011. Lasten ja nuorten osallistumisen oikeudelliset ongelmat. Teoksessa: Mäntylä, N. (toim.) 2011. Lapset ja nuoret yhteiskunnan toimijoina. Vaasan yliopiston julkaisuja. Tutkimuksia 297. Oikeustiede 17. Julkioikeus. Vaasa. Saatavana myös www-muodossa: http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-379-0.pdf (luettu: 25.3.2013)

Nieminen, L. 2010. Lasten ja nuorten tutkimus: oikeudellinen tarkastelu. Teoksessa Lagström, H., Pösö, T., Rutanen, N. & Vehkalahti, K. (toim.), Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Nuorisotutkimusseura & Nuorisotutkimusverkosto, Julkaisuja 101.

Niikko, A. 2003. Fenomenografia kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.

Nousiainen, L. & Piekkari, U. 2007. Osallistuva oppilas – yhteisöllinen koulu. Koulun kehittämisen kansio. Opetusministeriön julkaisuja. Saatavana www-muodossa: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/artikkelit/osallistuva_oppilas_yhteisoellinen_koulu_hanke/Osallistuva_Oppilas_liitteet/OPM_koulun_kehittamisen_kansio_2606.pdf (luettu 7.3.2013)

Nuorisolaki (2006/72)

Nuorisotakuu, www.nuorisotakuu.fi

Ozer, E.J. & Douglas, L. 2012 The Impact of participatory Research on Urban Teens: An Experimental Evaluation. *Am J Community Psychol* (2013) 51:66 -75.

Pihlaja, R. 2012. Rovaniemen uusi alueellinen lähidemokratiamalli. Yläkemijoen alue-lautakuntamallia laajennetaan. Raportti. Rovaniemi. Saatavana myös www- muodossa: http://www.maaseutupolitiikka.fi/files/2055/Rovaniemen_uusi_lahidemokratiamalli.pdf (luettu: 20.12.2012)

Puohiniemi, M. 2012. Esitelmä diat. 30.10.2012. Saatavana www-muodossa: http://www.protsv.fi/lfs/luennot/2012_Puohiniemi.pdf (luettu: 10.3.2013)

Putnam, R. D. 1993. *Making Democracy Work. Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.

Pöysä, V. 2013. Aktiivisten havainnoinnista ulkopuolisten kuuntelemiseen? Nuorisotyön tutkimuksen sisällöt, menetelmät ja katvealueet. Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, verkkojulkaisuja 59. Saatavana www- muodossa: http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/aktiivisten_havainnoinnista_ulkopuolisten_kuuntelemiseen.pdf (luettu: 25.3.2013)

Rasku- Puttonen, H. 2008. Oppilaiden osallisuus koulu yhteisössä. Teoksessa: Lairio, M., Heikkinen, H.L.T. & Penttilä, M. (toim.) 2008. *Koulutuksen kulttuurit ja hyvinvoinnin politiikat*. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura. 155- 171.

Ristock, J.L. & Pennell, J. 1996. *Community research as empowerment. Feminist links, postmodern interruptions*. Oxford: Oxford University press.

Ronkainen, S.; Pehkonen, L.; Lindblom -Yläne, S. & Paavilainen, E. 2011. *Tutkimuksen voimasanat*. Helsinki: WSOY.

Ruohontie, P. 1998a. *Oppimalla osaamiseen ja menestykseen*. Helsinki: Edita.

Ruohontie, P. 1998b. *Motivaatio, tahto ja oppiminen*. Helsinki: Edita.

Ruuskanen, P. 2009. *Sosiaalinen pääoma*. Jyväskylän yliopiston Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali. Saatavana www- muodossa: <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/sosiaalinen-paaoma>

Ruuskanen, P. 2002. *Sosiaalinen pääoma hyvinvointipoliittisessa keskustelussa*. Teoksessa: Ruuskanen, P. (toim.) 2002. *Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille*. Keuruu: Otava.

Ruuskanen, P. 2001. *Sosiaalinen pääoma – käsitteet, suuntaukset ja mekanismit*. Vatt - tutkimuksia 81. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.

Ruusuvuori, J.; Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. *Haastattelun analyysin vaiheet*. Teoksessa: Ruusuvuori, J.; Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino.

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) 2005. *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Jyväskylä: Vastapaino.

Räsänen, J. 2006. *Voimaantumisen mahdollistaminen ja ratkaisut. Yhteiskunnan, yhteisön ja yksilön valtaistaminen*. Järvenpää: Suomen työvalmennusakatemian julkaisu.

Saastamoinen, M. 2009. *Aikalaiskeskustelua yhteisöllisyydestä*. Teoksessa: Filander, K. & Vanhalakka -Ruohto, M. (toim.) 2009. *Yhteisöllisyys liikkeessä. Aikuiskasvatuksen 48. vuosikirja*. Jyväskylä: Gummerus.

Shiller, J.T. 2012. Preparing for Democracy: How Community- Based Organizations Build Civic Engagement Among Urban Youth. *Urban education* 2013 48: 69. Saatavana myös verkossa: <http://uex.sagepub.com/content/48/1/69.short> (luettu: 3.3.2013)

Siitonen, J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulu: Oulun yliopistopaino.

Siitonen, J. & Robinson, H. 2001. Pohdintaa voimaantumisesta. Teoksessa: Järvisalo, L. (toim.) Muutoksen kautta kasvuun. Kotilo ry:n julkaisuja. Pieksämäki: RT -Print Oy, 61-72.

Silverman, D. 2005. Doing qualitative research. A practical handbook. London: Sage publications.

Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E., Saari, S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Rauma: Kirjayhtymä.

Syrjäläinen, E., Eronen, A. & Värri, V-M. (toim.) 2007. Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy -Juvenes Print.

Takanen, T. 2005. Voimaantuva työyhteisö – miten luomme tulevaisuutta? Keuruu: Sun Innovations.

Tilastokeskus, Kaskipelloilta palveluyhdyskuntaan. -90 vuotta elinkeinorakenteen muutosta. Saatavana [www-muodossa: http://www.stat.fi/tup/suomi90/helmikuu.html](http://www.stat.fi/tup/suomi90/helmikuu.html)

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tutkimushaastattelu 14.3.2013. Nuorisotila Vantus, Vanttauskoski.

Unicef-lapsen oikeuksien sopimus. Saatavana [www-muodossa: http://www.unicef.fi/Lapsen_oikeuksien_sopimus_koko](http://www.unicef.fi/Lapsen_oikeuksien_sopimus_koko) (luettu: 7.3.2013)

Uusitalo, T. (2008) Opettaja oppilaan voimaannuttajana ihanneopettajan myyttiä uhmaten. Teoksessa Määttä, K. & Uusitalo, T. (toim.) Kasvatuspsykologian näkökulmia ihmisen voimavarojen tueksi. 2008. Tampere: Juvenes Print.

Vaaranen, H. 2005. Nuorten luovat pikkuheimot ja työn tulevaisuus. Teoksessa: Hautamäki, A., Lehtonen, T., Sihvola, J., Tuomi, I., Vaaranen, H. & Veijola, S. 2005. Yhteisöllisyyden paluu. Tampere: Gaudeamus.

Valtonen, A. 2005. Ryhmäkeskustelut – millainen metodi? Teoksessa: Ruusuvoori, J. & Tiittula, L. (toim.) 2005. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Jyväskylä: Vastapaino.

Vanhakkala -Ruoho, M & Filander, K. 2009. Matkan opetukset. 375 -386 Teoksessa: Filander, K. & Vanhalakka -Ruoho, M. (toim.) 2009. Yhteisöllisyys liikkeessä. Aikuis-
kasvatuksen 48. vuosikirja. Jyväskylä: Gummerus.

Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Tampere: Tammerpaino Oy
Yläkemijoki - neljä vuoden aikaa – tuhat maisemaa. Saatavilla www- muodossa:
http://www.ylakemijoki.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=18&Itemid=25&lang=fi (luettu 15.12.2012)

LIITTEET

Liite 1: Haastattelun teemarunko

Yleistä:

1. Ikä?
2. Sukupuoli?
3. Kylä? Kauan asunut kylällä, mistä muutti jos ei syntyperäinen?
4. Harrastukset?
5. Oletko koulun ohessa töissä / onko sinulla jotain muuta aktiivista toimintaa jollain alalla?
6. Yhdistykseen kuuluminen/yhteiskunnallinen vaikuttaminen? Onko mukana, jos niin miten ja missä?

Kylä

- asuinpaikkana/asuinympäristönä
- kylän tarjoamat toiminnot
- oma toiminta/eläminen

Aluelautakunta

- vaikutus kylien toimintaan
- koulu
- aluelautakunnan tarjoamat palvelut
- vaikutus nuoriin

Tulevaisuuden tila

- millainen näkemys tulevaisuudesta
- kylien muutoksia
- vaikuttaminen kylien tulevaisuuteen

Elinkeinot ja palvelut

- kylien elinkeinot ja palvelut
- nuorille suunnatut palvelut
- tulevaisuuden elinkeinot

Nuorisolähtöisyys

- nuorten huomiointi
- nuorten kannalta tarpeelliset palvelut ja toiminnot
- nuorten kuuleminen
- osallisuus

Oma elämä

- odotuksia omaan elämään liittyen
- asuinpaikan vaikutus minäkuvaan/ tulevaisuuden suunnitelmiin
- omat mahdollisuudet vaikuttaa ja valita (esim. koulutuspaikka jne.)
- tuleva asuinpaikka